

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Eläkekatto

Lehto, Minttu

2016 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu

Eläkekatto

Minttu Lehto
Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaami-
sen koulutusohjelma (YAMK)
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2016

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Hyvinkää

Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma (YAMK)

Uudistuva julkisen sektorin oikeudellinen sääntely

Lehto, Minttu

Eläkekatto

Vuosi

2016

Sivumäärä 94

Suomalaisessa työeläkejärjestelmässä ei ole käytössä eläkekattoa. Eläkekaton tarkoitetaan yleensä euromääräistä rajaa, joka toimii maksettavan eläkkeen ylärajana. Yleensä eläkekattotavoitetta on toteutettu asettamalla työansioon perustuva eläkepalkkakatto, eli palkkaraja, jonka ylittävältä osalta eläkettä ei kerry. Eläkekatto on siis keino, jolla voidaan rajoittaa korkeiden eläkkeiden syntymistä.

Tässä opinnäytetyössä on tavoitteena lainopillisen tutkielman muodossa antaa kattava selvitys eläkekatoista. Työssä tuodaan aluksi esiin Suomen eläke- ja työeläkejärjestelmän lähtökohtia sekä eläketurvan määräytymisperiaatteita. Opinnäytetyö sisältää myös laajan kansainvälisen katsauksen, jossa kuvataan, missä vertailtaviksi valituissa maissa on käytössä eläkekatto ja kuinka eläkekattoa sovelletaan kyseisissä maissa.

Opinnäytetyössä on lisäksi tarkoitus esittää mahdollisia vaikutuksia, joita eläkekaton käyttöönotolla olisi suomalaisen työeläkejärjestelmään. Mahdollisia vaikutuksia on arvioitu vakuutusmaksuihin, maksutuloon, tulonjakoon sekä hallinnollisiin kustannuksiin nähden.

Eläkekattoja ei ole toistaiseksi koettu järkeväksi toteuttaa Suomessa eikä tässä opinnäytetyössä noussut selville sellaisia uusia näkökulmia, jotka puoltaisivat eläkekaton käyttöönottoa. Eläkekaton käyttöönotto muuttaisi olennaisesti koko Suomen työeläkejärjestelmän perusteita. Kansainvälisen vertailun perusteella voidaan todeta, että suomalainen eläkejärjestelmä on melko vakaalla pohjalla eikä vertailumaissa eläkekatto ole estänyt hyvätuloisten korkeampia eläkkeitä tai vähentänyt eläkeläisten eriarvoistumista. Lisäksi eläkekatto toisi eläkemenoon pienennystä vasta pitkällä aikavälillä ja vakuutustulojen määrä pienenesi välittömästi.

Asiasanat: eläkekatto, eläkepalkkakatto, eläkejärjestelmä, työeläkejärjestelmä, vakuutusmaksu, tulonjako.

Laurea University of Applied Sciences

Abstract

Hyvinkää

Master's Degree Programme in Entrepreneurship and Business

Reforming legal regulation of the public sector

Lehto, Minttu

Pension ceiling

Year 2016

Pages 94

Within the Finnish earnings-related pension scheme, there is no pension ceiling. Pension ceiling is a method to set an upper limit to the statutory earnings-related pensions. Usually pension ceiling is implemented by setting a pensionable wage ceiling that sets an upper limit for the pensionable wage. Pension ceiling is a method to prevent higher pensions for those in the high-income bracket.

This scholarly thesis is a legal study. The target of the study is to give an account of pension ceiling. The thesis initially examines the foundation of the Finnish pension system and earnings-related pension system and the principles for determining pension security. The thesis contains an international review describing which countries selected for comparison implement a pension ceiling and how those selected countries apply pension ceiling.

One of the targets of the thesis is to present effects that pension ceiling could have in the Finnish earnings-related pension system. Effects of a possible pension ceiling have been evaluated from the perspective of insurance contributions, premium income, income distribution and additional administrative expenses.

So far pension ceiling has not been considered a worthwhile pursuit in Finland, and no new viewpoints have been revealed in the course of this thesis that would support the implementation of a pension ceiling. Implementation of a pension ceiling would fundamentally change the entire earnings-related pension system in Finland. The international comparison brought up that the Finnish pension system has a relatively sound structure and pension ceiling in comparison countries has not prevented higher pensions for those in the high-income bracket or decreased inequality. Furthermore pension ceiling would serve to lessen pension expenditure only in the long term and the premium insurance income would immediately decrease.

Key words: pension ceiling, earnings-related pension system, pensionable wage ceiling, pension system, insurance contributions, income distribution.

Laki- ja lyhenneluettelo

EU	Euroopan Unioni
KiEL	Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki (261/2008)
	ILO:n yleissopimus (nro. 102)
KEL	Kansaneläkelaki (2007/568)
KuEL	Kunnallinen eläkelaki (549/2003)
	Laki työeläkevakuutusyhtiöistä (354/1997)
	Laki takuueläkkeestä (703/2010)
MEYL	Maatalousyrittäjän eläkelaki (1280/2006)
MEL	Merimieseläkelaki (1290/2006)
OECD	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (eng. Organisation for Economic Cooperation and Development)
PL	Perustuslaki (731/1999)
	Työehtosopimuslaki (1946/436)
TyEL	Työntekijäin eläkelaki (395/2006)
VaEL	Valtion eläkelaki (1295/2006)
YEL	Yrittäjän eläkelaki (1272/2006)

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Tutkimus	9
2.1	Tutkimusmenetelmät	9
2.2	Rakenne ja rajaukset	11
3	Suomen eläkejärjestelmä.....	12
3.1	Suomen eläkejärjestelmän historiaa	12
3.2	Lainsäädäntö	14
3.3	Eläkevarojen rahastointi ja rahoitus.....	14
3.4	Eläkelajit	17
3.4.1	Kansaneläke ja takuueläke	17
3.4.2	Työeläke	18
3.4.3	Lisäeläkejärjestelyt.....	20
3.5	Vuoden 2017 eläkeuudistus.....	22
4	Eläkekatto Suomessa	24
4.1	Eläkekatto ja eläkejärjestelmän perusteita.....	25
4.1.1	Sosiaaliturva.....	25
4.1.2	Ansaintaperiaate	27
4.1.3	Omaisuuuden suoja.....	27
4.1.4	Sopimusvapaus	29
4.2	Yrittäjien eläkepalkkakatto	30
4.3	Eläkekaton käsittely Suomessa	32
4.3.1	Kansalaisten mielipiteitä eläkekatoista	32
4.3.2	Eläkekaton käsittely eduskunnassa.....	34
4.3.3	Valtio-omisteisten yritysten johtajien eläkkeet	36
5	Kansainvälistä vertailua.....	37
5.1	Euroopan Unioni	38
5.1.1	Eläkejärjestelmien rahoitus	39
5.1.2	Eläkelajit EU-maissa	39
5.1.3	Eläkekatto Euroopan Unionissa	42
5.2	Ruotsi.....	47
5.2.1	Eläkejärjestelmän historiaa	47
5.2.2	Lakisäätteiset eläkkeet.....	49
5.2.3	Lisäeläkejärjestelmät	52
5.2.4	Eläkekatto Ruotsissa	54
5.3	Iso-Britannia.....	55
5.3.1	Eläkejärjestelmän historiaa	55
5.3.2	Lakisäätteen järjestelmän hallinto ja rahoitus	56

5.3.3	Lakisääteiset eläkkeet.....	57
5.3.4	Vuoden 2016 eläkeuudistus.....	59
5.3.5	Lisäeläkejärjestelmät	60
5.3.6	Eläkekatto Isossa-Britanniassa	62
5.4	Ranska.....	63
5.4.1	Eläkejärjestelmän historiaa	64
5.4.2	Lakisääteisen eläkejärjestelmän hallinto ja rahoitus.....	65
5.4.3	Vähimmäiseläke ja ansiotuloeläke	66
5.4.4	Lisäeläkejärjestelmät	67
5.4.5	Eläkekatto Ranskassa	69
5.5	Eläkeläisten toimeentulo Suomessa ja EU-maissa.....	70
5.5.1	Keskimääräiset eläkkeet	70
5.5.2	Tuloerot ja eläkeläisten köyhyys	72
6	Arvioita eläkekaton vaikutuksesta	74
6.1	Eläkepalkkakaton raja.....	74
6.2	Eläkevakuutusmaksut.....	75
6.3	Tulonjakovaikutuksia	76
6.4	Hallinnolliset kulut.....	79
6.5	Kuka hyötyisi eläkepalkkakatosta?	80
7	Yhteenveto ja johtopäätökset	81
	Lähteet	84
	Kuviot	93
	Taulukot	94

1 Johdanto

Eläkejärjestelmä koskettaa jossain vaiheessa kaikkia suomalaisia. Työikäiset maksavat eläkejärjestelmään maksuja ja järjestelmä puolestaan maksaa eläke-etuuksia eläkkeeseen oikeutetuille.¹ Vuoden 2015 lopussa Suomessa oli yli 1,5 miljoonaa eläkeläistä² ja ansio- ja kansaneläkettä maksettiin yhteensä 27,7 miljardia euroa³. Valtaosalle eläkeläisistä eläke on pääasiallinen toimeentulon lähde, jonka vuoksi eläketurvan merkitys on kansalaisten toimeentulon kannalta merkittävä⁴.

Työeläke on eläkelajeista kaikista suurin. Vuoden 2015 lopussa Suomessa oli noin 1,4 miljoonaa työeläkkeeseen oikeutettua eläkeläistä.⁵ Työeläkkeellä tarkoitetaan sitä eläkeajan toimeentuloturva, joka karttuu työntekijälle suhteessa työansioon. Työeläketurva kattaa kaiken ansiontyön 18 vuotiaasta lähtien lukuun ottamatta aivan vähäistä työtä. Työeläkkeen avulla työntekijä säilyttää toimeentulon jatkuvuuden työnteon päätyttyä vanhuuden tai työkyvyttömyyden johdosta.⁶ Suomen työeläkejärjestelmä on kansainvälisesti ainutlaatuisen kattava, sillä työeläkettä kertyy vain yhdestä eläkejärjestelmästä. Useissa muissa maissa työeläkejärjestelmä on hajautettu ja kokonaiseläke kertyy lakisääteisistä eläkkeistä ja sitä täydentävistä lisäeläkejärjestelyistä.⁷

Työeläkkeen määrää rajoitetaan eräissä maissa eläkekatolla. Eläkekatto määritellään yleensä euromääräiseksi rajaksi, joka rajaa tietyn osan kertyneestä eläkkeestä pois. Suomi on tässä suhteessa poikkeava, sillä työeläkkeen määrää ei ole rajattu millään tavalla. Tämä johtaa siihen, että korkeilla ansiotuloilla voi Suomessa päätyä korkeaan työeläketuloon.⁸

Eläkekatto tai eläkepalkkakatto on asia, joka puhuttaa suomalaisessa politiikassa sekä julkisessa keskustelussa. Mediassa nostetaan usein esille suurituloisten korkeat eläkkeet sekä suhteellisen alhaiset eläkeiät. Lisäksi on nostettu esille, että useimmissa muissa Euroopan Unionin maissa eläkepalkkakatto on käytössä. Toisaalta työeläke on henkilön itse ansaitsemaa eläkettä ja sen rajoittaminen leikkauksilla on ristiriidassa suomalaisen ansaintaperiaatteen kanssa.⁹

¹ Tenhunen - Vaittinen 2013, 10.

² Eläketurvakeskus 2016, Kaikki eläkkeensaajat vuosina 1981-2015.

³ Eläketurvakeskus 2016, Työ- ja kansaneläkemenot eläkelajeittain.

⁴ Tenhunen - Vaittinen 2013, 10.

⁵ Eläketurvakeskus 2015, Työeläkkeensaajat vuosina 1981-2015.

⁶ Koivusalo - Kammonen - Lämsä 2004, 11.

⁷ Vidlund ym. 2011, 7.

⁸ Poutiainen ym. 2015, 12.

⁹ Kautto ym. 2009, 35.

2 Tutkimus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten eläkekatto ja siihen liittyvä eläkejärjestelmä toimii. Työssä tarkastellaan, mitä perusteita eläkekaton puolesta ja vastaan on esitetty ja, mitkä ovat olleet perusteina näille argumenteille. Lisäksi selvitetään mitä vaikutuksia eläkekaton käyttöönotolla Suomessa olisi ja mihin eläkekaton raja asetettaisiin. Tutkimuksessa pyritään myös selventämään onko keskustelu eläkekatoista ylipäättään kovinkaan tarkoituksenmukaista ja olisiko olemassa parempia menetelmiä saavuttaa tavoitteita, joihin eläkekaton puoltajat pyrkivät. Työssä tehdään myös oikeusvertailua käsittelemällä ensin yleisesti Euroopan Unionin jäsenvaltioiden eläkejärjestelmiä, jonka jälkeen syvennytään muutaman yksittäisen jäsenvaltion eläkejärjestelmään ja käsitellään eläkekattoja osana heidän eläkejärjestelmäänsä.

2.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö on luonteeltaan oikeudellinen ja työ toteutetaan oikeusdogmaattisesti eli lainopillisen tutkimusmenetelmän avulla. Lainopin tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus eli lainoppi selvittää oikeusnormien sisältöä. Lainopin tuottama tieto on luonteeltaan normatiivista tietoa eli tieteellistä tietoa oikeusnormeista. Toisin sanoen lainoppi tutkii sitä, mikä on voimassaolevaa oikeutta ja, mikä merkitys laista ja muista lähteistä löytyvällä materiaalilla on. Lainopilla on perinteisesti ollut kaksi tehtävää: lain tulkinta ja systematisointi.¹⁰ Lain tulkintaa tarvitaan oikeusjärjestyksen sisältöä koskevan epätietoisuuden vuoksi. Tulkinnan avulla selvitetään kuinka aktuaalisessa tilanteessa pitäisi toimia voimassa olevan oikeusjärjestyksen mukaan. Lainoppi on keskeisiltä osiltaan oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tutkimusta ja erityisesti lain sisällön selvittämiseen tähtäävää toimintaa, jota kutsutaan tulkitsemiseksi. Systematisointi puolestaan on voimassa olevan oikeuden jäsentämistä. Systematisointi pyrkii luomaan sekä kehittämään oikeudellista käsitejärjestelmää, jonka pohjalta oikeutta tulkitaan.¹¹ Systematisoinnissa keskeistä on tutkia ja jäsentää oikeudenalojen käsitteitä, oikeusperiaatteita ja teoreettisia rakennelmia ja näin ollen tukea lain tulkintaa¹². Systematisoinnin avulla jäsennetään oikeustiedettä ja siten tuotetaan yleiskatsauksellisuutta oikeusjärjestelmän tulkintaan¹³.

¹⁰ Hirvonen 2011, 21-23.

¹¹ Husa - Mutanen - Pohjolainen 2008, 20.

¹² Hirvonen 2011, 25.

¹³ Aarnio 2011, 97.

Oikeuslähdeoppi on osa laintulkintaa. Se on teoriaa siitä, mikä on oikeuslähde, miten ne luokitellaan, miten niitä käytetään ja, mikä niiden vaikutus on. Oikeuslähde on peruste, joka tekee normista tai sitä koskevasta kannanotosta oikeudellisen. Oikeuslähdeoppi siis erottaa oikeudelliset lähteet ei-oikeudellisista lähteistä. Oikeuslähteitä ovat muun muassa laki, lainsäätäjän aloite ja ennakkoratkaisu.¹⁴

Oikeuslähteet voidaan jakaa eri kategorioihin sen mukaan, mikä on niiden velvoittavuuden aste. Pääpiirteittäin eri kategoriat velvoittavuusjärjestyksestä ovat seuraavanlaiset. Vahvasti velvoittavat oikeuslähteet ovat kaikista sitovimpia oikeuslähteitä. Vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat kansallisen oikeuden ulkopuoliset normistot, joita ovat Eurooppa-oikeuden sitovat osat, Euroopan ihmisoikeussopimuksen normit, EY-tuomioistuimen tietyt ennakkotapaukset sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tietyt ennakkotapaukset. Myös maan tapaja kansallisen oikeuden normistot ovat vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä. Suomen kansallisen oikeuden normistoja ovat Suomen perustuslain perusoikeudet, lait ja lakien nojalla annetut alemman asteiset normit, kuten asetukset, kansallisen oikeuden osaksi saatetut kansainväliset sopimukset sekä systeemiperusteet. Heikosti velvoittavia oikeuslähteitä ovat lainsäätäjän tarkoitus ja ennakkoratkaisut. Sallittuja oikeuslähteitä puolestaan ovat käytännölliset argumentit, eettiset ja moraaliset perusteet, yleiset oikeusperiaatteet, oikeustiede eli vallitseva mielipide, vertailevat argumentit sekä mahdolliset muut ei-velvoittavat oikeuslähteet, jotka voidaan katsoa sallituiksi lähteiksi. Kiellettyihin oikeuslähteisiin voidaan laskea esimerkiksi lain ja hyvän tavan vastaisia sekä avoimen puoluepoliittisia argumentteja.¹⁵

Opinnäytetyössä on käytetty lähteinä sekä vahvasti velvoittavia että heikosti velvoittavia oikeuslähteitä, kuten kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, lakeja ja asetuksia sekä lakialoitteita. Myös sallittuja oikeuslähteitä on käytetty runsaasti esimerkiksi käyttämällä oikeusoppien argumentteja sekä tutkimuksia. Työn haastavuutena on ollut erottaa sallitut oikeuslähteet ei-sallituista oikeuslähteistä. Eläkekatto on aiheena sellainen, että se herättää paljon mielipiteitä. Eläkekatoa esitetään usein argumentteja, jotka ovat melko puoluepoliittisesti väritettyjä. Tämä seikka on otettu huomioon ja työssä on pyritty pitämään lähdekriittinen näkökulma etenkin sallittujen oikeuslähteiden tulkinassa.

Opinnäytetyössä on käytetty yhtenä metodina oikeusvertailua. Oikeusvertailussa on kyse erilaisten oikeusjärjestelmien asettamisesta rinnakkain tavoitteena tiedonhankinta. Tarkoituksena on suhteuttaa eri maiden erilaiset oikeussäännöt ja oikeudelliset ilmiöt toisiinsa ja saada tämän avulla lisäinformaatiota aiheeseen. Oikeusvertailussa ei ole olemassa mitään yleisesti hyväksyttyjä teoreettisia raameja tai tavoitteenasettelua. Oikeusvertailu on innovaatioille

¹⁴ Aarnio 2011, 65.

¹⁵ Aarnio 2011, 68-69.

avoin oikeustieteen erikoisala, eikä sitä ole sementoitu mihinkään tiettyyn tutkimustapaan.¹⁶ Oikeusvertailun käyttö tässä opinnäytetyössä on olennaista sillä työssä keskitytään tarkastelemaan, mitä vaikutuksia eläkekaton käyttöönotolla olisi Suomen eläkejärjestelmään. Vertailun avulla voidaan tarkastella, kuinka eläkekatto toimii muissa maissa ja pohtia, missä suhteessa tutkimustuloksia voitaisiin soveltaa Suomen eläkejärjestelmään. Oikeusvertailun haasteena työssä on ollut löytää ajantasaisia tietoja. Suomesta poiketen, useissa EU-maissa ei juurikaan koota ajantasaista tilastotietoa, jonka vuoksi tiedot saattavat olla useita vuosia vanhoja. Työssä on kuitenkin pyritty käyttämään uusimpia mahdollisia tietoja.

2.2 Rakenne ja rajaukset

Opinnäytetyö jakaantuu seitsemään lukuun. Opinnäytetyön rakenne muodostuu siten, että johdannon ja tutkimuksesta kertovien lukujen jälkeen opinnäytetyön kolmannessa luvussa pyritään antamaan kokonaiskäsitys Suomen eläkejärjestelmästä. Neljännessä luvussa käsitellään Suomen eläkejärjestelmän perusteita ja niiden vaikutusta eläkekaton käsittelyyn. Tämän lisäksi luvussa käsitellään yrittäjien eläkepalkkakattoja sekä tarkastellaan, miten eläkekatto on käsitelty Suomessa. Opinnäytetyön viidennessä luvussa tehdään kansainvälistä vertailua käsittelemällä ensiksi yleisesti EU-maiden eläkejärjestelmiä, jonka jälkeen syvennytään kolmeen esimerkkivaltioon. Lisäksi luvussa vertaillaan eläkeläisten toimeentuloa sekä Suomessa että muissa EU-maissa. Työn kuudennessa luvussa arvioidaan, mitä vaikutuksia eläkekaton käyttöönotolla olisi Suomalaiseen eläkejärjestelmään. Seitsemännessä luvussa tehdään yhteenveto sekä esitetään johtopäätöksiä.

Opinnäytetyössä tarkastellaan vain työeläkettä koskevaa eläkekattoa. Näin ollen työssä ei käsitellä esimerkiksi kansaneläkkeelle tai takuueläkkeelle asetettuja enimmäismääriä. Myös lisäeläkkeitä käsitellään vain siltä osalta kuin on tarpeen. Oikeusvertailussa tarkastellaan eläkekattoja vain EU-maiden välillä. Eläkejärjestelmien rakenne vaihtelee maittain, eikä kuvailemalla yksinomaan eläkekaton käyttöä vertailumaassa tuo työlle juurikaan lisäarvoa. Tämän vuoksi on tarkoituksenmukaista, että työssä selvennetään eläkekaton lisäksi myös jonkin verran vertailumaan eläkejärjestelmää, työeläkkeen muodostumista sekä tulonjakoa. Vertailumaat on valittu valtioista, joiden oikeusjärjestelmissä ja etenkin eläkejärjestelmässä on mahdollisimman paljon yhtäläisyyksiä Suomen oikeusjärjestelmän kanssa. Tällöin opinnäytetyössä voidaan nimenomaan keskittyä selventämään eläkekattoon liittyviä seikkoja sen sijaan, että työssä selostetaan laajamittaisesti vieraan valtion oikeusjärjestelmää.

¹⁶ Husa 2013, 26-27 ja 30.

3 Suomen eläkejärjestelmä

Eri maissa on toisistaan poikkeavia eläkejärjestelmiä, jotka perustuvat kunkin maan yhteiskunnallisiin valintoihin. Suomessa on käytössä kattava lakisääteinen malli, jonka tarkoituksena on turvata kohtuullinen toimeentulo ja estää köyhyyttä työelämästä pois siirtymisen jälkeen. Suomalainen eläkejärjestelmä perustuu ajatukseen, että eläkeajan tulot rakentuvat työn tekemisestä, mutta kansalaisten vähimmäiseläketurvasta huolehditaan yhdessä.¹⁷

Suomen työeläkejärjestelmä on kattava, sillä vakuuttaminen on pakollista ja lakisääteistä. Lakisääteinen työeläketurva perustuu eri aloja koskeviin eläkelakeihin. Julkisten alojen eläkelakeja ovat muun muassa valtion eläkelaki (1295/2006; VaEL), kunnallinen eläkelaki (549/2003; KuEL) ja evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki (261/2008; KiEL). Yksityisten alojen eläkelakeja ovat työntekijän eläkelaki (395/2006; TyEL) sekä merimieseläkelaki (1290/2006; MEL). Yrittäjiä koskee yrittäjän eläkelaki (1272/2006; YEL) tai maatalousyrittäjän eläkelaki (1280/2006; MEYL). Vuoden 2005 eläkeuudistuksen (HE 45/2005) myötä julkisen ja yksityisen sektorin säännökset työeläke-etuuksissa ovat lähes täysin yhdenmukaiset ja eroja on lähinnä rahoitusta sekä vakuuttamista koskevissa säännöksissä.¹⁸

3.1 Suomen eläkejärjestelmän historiaa

Suomen lakisääteinen eläkejärjestelmä on historiallisessa vertailussa melko myöhäistä perua. Kaikki kansalaiset kattava kansaneläkelaki tuli voimaan vuonna 1939. Kansaneläkelain mukaan eläkevakuutus oli pakollinen kaikille 18 vuotta täyttäneille ja lain mukaiset etuudet olivat vanhuus- ja työkyvyttömyyseläke. Sodan jälkeisen inflaation ja eläkkeen vaatimattoman karttumisvauhdin vuoksi kansaneläkelain takaama turva ei riittänyt. Uusi kansaneläkelaki tuli voimaan 1957 ja sen myötä kansaneläkkeen taso suhteessa keskipalkkaan kaksinkertaistui. Kansaneläkelaki oli luonteeltaan köyhyyttä ehkäisevä vähimmäistulon turva, joka oli määrältään maksimissaan noin 30 prosenttia keskiansioista.¹⁹

Suuri muutos kansaneläkelakiin tuli vuonna 1956 (347/1956). Uudistuksessa kansaneläke muutettiin tuloharkinta- ja tasaeläkkeeksi ja eläkevakuutusmaksuja alettiin periä veronomaaisesti. Vuonna 1980 kansaneläkkeestä tuli tarvehankinnasta riippumaton, jokaiselle maassa asuvalle kuuluva vähimmäiseläke. Vuonna 1996 kansaneläke muuttui muista eläketuloista riippuvaksi vähimmäiseläkkeeksi.²⁰ Nykyinen laki kansaneläkkeestä (568/2007) tuli voimaan 11.5.2007.

¹⁷ TELA 2015, Kysymyksiä ja vastauksia eläkekatosta.

¹⁸ HE 16/2015 vp, 7-8.

¹⁹ Vaittinen - Tenhunen 2013, 84 ja 86.

²⁰ Kela 2016, Kelan tärkeät vuosiluvut.

Työeläkejärjestelmän alkuna yksityisaloilla voidaan pitää vuotta 1962, jolloin työntekijäin eläkelaki (395/1961) sekä lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (134/1962) tulivat voimaan. Merkittävää vuoden 1962 lainmuutoksissa oli, että tällöin ensimmäistä kertaa lailla määriteltiin työeläkejärjestelmän keskeisimpiä periaatteita. Näitä olivat muun muassa ansainta- ja koskemattomuusperiaate.²¹ Uudistuksen myötä yksityisaloilla eläkettä alkoi karttumaan 1 prosentti vuodessa 23 ikävuoden jälkeen. Vanhuuseläkeiän rajaksi asetettiin 65 vuotta ja työeläkettä sai maksimissaan 40 prosenttia työsuhteen viimeisen vuoden palkasta. Työeläkkeissä etuudet alkoivat karttua vuonna 1962 vain alle 55-vuotiaille työntekijöille, joiden aikaisempi työhistoria otettiin tietyin edellytyksin huomioon pienemmällä karttumalla.²² Vuonna 1965 laki laajennettiin kattamaan kaikki alle 65-vuotiaat henkilöt²³.

Valtion ja kuntien palveluksessa olevilla oli jo entuudestaan omat eläkelkinsä. 1960-luvulla julkisten alojen eläkkeet uudistettiin samojen peruseriaatteiden mukaisiksi kuin TEL.²⁴ Kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki tuli voimaan 1964 (202/1964), valtion eläkelaki vuonna 1967 (280/1966) ja kirkon eläkelaki vuonna 1967 (298/1966)²⁵. Maatalousyrittäjien (467/1969) ja yrittäjien (468/1969) omat eläkelait tulivat voimaan vuonna 1970. Työttömyyseläkkeen alaikäraja oli alun perin 60 vuotta. Vuonna 1980 se alennettiin 55 vuoteen.²⁶ Vuoden 1991 alussa ikäraja kuitenkin nostettiin takaisin alkuperäiseksi²⁷.

1990-luvun alussa länsimaiden talouden lama, Neuvostoliiton hajoamisesta seurannut idän-kaupan romahdus sekä 1980-luvulla harjoitettu raha- ja valuuttapolitiikka ajoivat Suomen syvimpään talouslamaan sitten sotavuosien. Talouslammasta seurasi suurtyöttömyys, joka pienensi verotuloja, lisäsi sosiaalimenoja sekä kasvatti valtionvelkaa. Myös väestön ikääntyminen lisäsi eläkemenoja. Eläketuloja pyrittiin kasvattamaan muun muassa nostamalla valtion ja kuntien työntekijöiden eläkeikä 63 vuodesta 65 vuoteen sekä laajentamalla ansioeläkkeiden rahoitus pohjaa niin, että työntekijät alkoivat maksaa työeläkevakuutusmaksua.²⁸ Koska mitkään yksittäiset keinot eivät tuoneet riittävää parannusta, tehtiin työeläkejärjestelmään suurin muutos sitten työeläkejärjestelmän synnyn ja luotiin nykyinen työntekijäin eläkelaki (395/2006). Laki

²¹ Koivusalo - Kammonen - Lämsä 2004, 11.

²² Vauhkonen 2012, 84.

²³ Vaittinen - Tenhunen 2013, 87.

²⁴ Koivusalo - Kammonen - Lämsä 2004, 11.

²⁵ Eläketurvakeskus 2016, Työeläke- ja kansaneläkelainsäädännössä tapahtuneita keskeisimpiä muutoksia vuosina 1956-2004.

²⁶ Vaittinen - Tenhunen 2013, 89.

²⁷ Eläketurvakeskus 2016, Työeläke- ja kansaneläkelainsäädännössä tapahtuneita keskeisimpiä muutoksia vuosina 1956-2004.

²⁸ Niemelä 2011, 39.

tuli voimaan 2007 ja siinä yhdistettiin vanha työntekijäin eläkelaki ja lyhytaikaisissa työsuh-teissa olevien työntekijöiden eläkelaki. Yksityisalojen eläkelakia seurasivat nykyiset valtion eläkelaki (549/2003), kunnallinen eläkelaki (549/2003), evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki (261/2008), yrittäjän eläkelaki (1272/2006) sekä maatalousyrittäjän eläkelaki (1280/2006).

3.2 Lainsäädäntö

Työeläketurvan sisällöstä säädetään laissa, mutta järjestelmän ylläpitämisestä ja kehittä-misestä valmistellaan pitkälti työmarkkinajärjestöjen välisissä neuvotteluissa. Suomessa vallit-see niin sanottu kolmikantainen hallintotapa, jossa valtio, työntekijät ja työnantajat sekä yrittäjät vaikuttavat työlainsäädännön kehittämiseen. Kolmikantaneuvotteluun on Suomessa päädytty, koska työnantajat ja työntekijät kustantavat eläkejärjestelmän ylläpidon suoritta-millaan eläkevakuutusmaksuilla, jolloin on luonnollista, että he ovat myös mukana vaikutta-massa järjestelmän muotoon. Julkisen sektorin työnantajia edustaa KT Kuntatyönantajat ja yksityisen sektorin työnantajia neuvotteluissa edustaa Elinkeinoelämän keskusliitto EK. Työn-tekijöitä edustavat Toimihenkilökeskusjärjestö STTK, Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ja korkeasti koulutettujen keskusjärjestö Akava. Tämän lisäksi lainsäädäntöön asiantun-tija-apua antavat muun muassa Eläketurvakeskus ja työeläkelaitosten edunvalvontajärjestö Työeläkevakuuttajat TELA. Lainsäädännöstä vastaa sosiaali- ja terveysministeriö, joka aloit-taa työmarkkinaosapuolien ratkaisuehdotuksen jälkeen lainvalmistelutyön. Hallitus antaa laki-muutoksesta esityksen eduskunnalle, joka joko hyväksyy tai hylkää lain. Laki tulee voimaan kun Tasavallan presidentti vahvistaa lain.²⁹

3.3 Eläkevarojen rahastointi ja rahoitus

Eläkejärjestelmän rahoitus voidaan rakentaa joko jakojärjestelmän, rahastoivan järjestelmän tai niiden välimuotojen eli osittain rahastoitavan järjestelmän varaan. Jakojärjestelmässä va-kuutusmaksuja kerätään jokaisena vuonna suunnilleen sama määrä kuin tarvitaan kyseisenä vuonna maksettaviin eläkkeisiin ja järjestelmän hallintakuluihin. Täysin rahastoivassa järjes-telmässä vakuutusmaksuja kerätään puolestaan vuosittain rahastoon vastaava määrä, joka ai-kanaan tarvitaan kyseisen vuoden ajalta karttuneen eläketurvan kustantamiseen.³⁰

Suomessa yksityiset eläkkeet rahoitetaan käyttämällä osittaista rahastointia. Osa yksityisalo-jen työntekijöiden ansaitsemista, tulevaisuudesta maksettavista eläkkeistä rahastoidaan vuo-

²⁹ Eläketurvakeskus 2016, Taustat ja historia.

³⁰ Hannikainen 2012, 392.

sittain etukäteen ja loput rahoitetaan aikanaan eläkettä maksettaessa työssäkäyvältä väestöltä saatavilta työeläkevakuutusmaksuista.³¹ Julkisen puolen työeläkkeet rahoitetaan jakojärjestelmän periaattein mutta niiden tukena on lakikohtaisia puskurirahastoja. Yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkkeet kustannetaan kunkin vuoden valtion osuuksilla ja vakuutusmaksuilla.³² Osittain rahastoivassa järjestelmässä osa työeläkevakuutusmaksuista saaduista tuotoista menee rahastoitavaksi ja osa sinä vuonna maksettavien eläkkeiden maksuun. Osittain rahastoivaan järjestelmään on Suomessa päädytty, sillä varojen osittainen rahastointi kevenittää tulevien eläkemaksujen tasoa, koska rahastoituja varoja ja niille saatavia pitkän aikavälin sijoitustuottoja voidaan käyttää maksaessa myöhempiä eläkkeitä sekä järjestelmän ylläpidossa. Osittain rahastoivan järjestelmän koettiin myös tarjoavan sen voimaantulovaiheessa paremmat eläke-edut kuin, mitä täysin rahastoiva järjestelmä olisi tarjonnut.³³

Eläkejärjestelmät voidaan jakaa myös sen mukaan ovatko ne etuusperusteisia vai maksuperusteisiä järjestelmiä. Etuusperusteisessa järjestelmässä eläkkeiden tavoitemäärät määritellään joko laissa tai vapaaehtoisten järjestelyjen ehdoissa. Maksuperusteisissa järjestelmissä puolestaan määritellään ennalta vakuutusmaksu, esimerkiksi tietyksi prosentiksi kunakin vuonna ansaitusta palkasta. Eläkettä maksetaan järjestelmässä niin paljon kuin näin kertyneistä varoista riittää. Suomen työeläkkeen saamisen edellytykset ja määrä on laissa säädetty, eli Suomen työeläke on vahvasti etuusperusteinen.³⁴ Käytännössä Suomen työeläkejärjestelmässä on kuitenkin myös maksuperusteisia piirteitä. Vakuutusmaksua ei ole kiinnitetty, eikä niistä saaduilla sijoitustuotoilla ole vaikutusta yksilön eläkkeen kannalta. Eläke määräytyy kuitenkin koko työuran ansioiden perusteella ja eläkkeen lopullinen määrä riippuu elinajanodotteen kehityksestä, eikä eläketasoa ole kiinnitetty loppupalkkaan.³⁵

Varat rahastointiin ja nykyisten eläkkeiden maksuun saadaan työeläkevakuutusmaksuista³⁶. TyEL 152 ja 153 §:ssa on määritelty yksityisalojen työntekijöiden osalta, että työeläkevakuutusmaksun maksavat yhdessä työnantaja ja työntekijä. Maksun suuruus lasketaan prosentteina työntekijän palkasta. Yrittäjien osalta asiasta on säädetty YEL 114 §:ssä, jonka mukaan yrittäjä on velvollinen suorittamaan työtulon perusteella maksetun työeläkevakuutusmaksun. Vuonna 2015 työeläkevakuutusmaksun keskimääräinen maksu oli yhteensä 24,0 prosenttia palkasta. Työnantajan maksama osuus tästä oli keskimäärin 18,0 prosenttia ja työntekijältä pe-

³¹ HE 16/2015 vp, 13.

³² Eläketurvakeskus 2015, Eläkkeiden rahoitus.

³³ HE 16/2015 vp, 13.

³⁴ Korpiluoma ym. 2011, 14.

³⁵ Vidlund ym. 2011, 35.

³⁶ HE 16/2015 vp, 14.

rittävä maksu oli keskimäärin 6,0 prosenttia. Työntekijän maksama määrä vaihtelee iän mukaan siten, että alle 53-vuotiaiden työntekijöiden maksama maksu on 5,7 prosenttia ja 53 vuotta täyttäneiden maksu 7,2 prosenttia.³⁷

Työnantajien tehtävänä on tilittää työntekijöidensä puolesta työeläkevakuutusmaksut omille eläkelaitoksilleen. Yrittäjät ja maatalousyrittäjät tilittävät työeläkevakuutusmaksunsa itse omille eläkelaitoksilleen. Eläkevakuutusyhtiöt puolestaan sijoittavat osan saaduista varoista sekä Suomeen että ulkomaille.³⁸ Koska työeläkevarat ovat nykyisten ja tulevien eläkkeensaajien varoja, on eläkevarojen sijoittaminen säännelty tarkasti lailla. Laissa työeläkevakuutusyhtiöistä (354/1997) 26 §:ssä on määritelty, että työeläkevarat on sijoitettava tuottavasti ja turvaavasti. Varoille tulee saada sallittuun riskiin nähden mahdollisimman hyvä ja vakaa pitkän aikavälin tuotto. Vuodesta 2013 lähtien työeläkelaitosten vakavaraisuutta on mitattu vakavaraisuuspääomalla eli sääntelyllä on määritelty työeläkesijoittamisen riskitaso ja siten raamit sijoitustoiminnassa tavoiteltaville tuotoille. Vakavaraisuuspääoma muodostuu toimintapääomasta ja tasoitusmäärästä ja sitä käytetään tappioiden kattamiseen siten, että sijoitustappiot ensisijaisesti katetaan toimintapääomalla.³⁹ Vakavaraisuussäännösten lisäksi laissa (354/1997) on säädetty, että työeläkeyhtiöillä, säätiöillä ja kassoilla sekä erityiseläkelaitoksilla on myös velvollisuus laatia suunnitelma eläkevarojen sijoittamisesta, jossa on erityisesti otettava huomioon yhtiön harjoittaman vakuutusliikkeen luonne lakisääteisen sosiaaliturvan osana. Sijoitussuunnitelmaan on liitettävä yhtiön vakuutusmatemaatikon lausunto siitä, täyttääkö yhtiön sijoitussuunnitelma vastuuvelan luonteen asettamat vaatimukset yhtiön sijoitustoiminnalle.

Vuoden 2015 lopussa Suomen työeläkevarojen määrä oli noin 180,7 miljardia euroa. Varat kasvoivat vuodessa noin 7,4 miljardilla eurolla. Yksityisen alan tuotot olivat 15,4 miljardia euroa ja menot 16,5 miljardia euroa. Sijoitustuotot olivat 5,5 miljardia euroa. Julkisen alan tulot ja menot olivat 9,3 miljardia ja sijoitustuotot 3,0 miljardia euroa.⁴⁰ Eläkevarojen riittävyyttä voidaan arvioida jakamalla eläkevarojen määrä bruttokansantuotteella. Mitä korkeampi suhdeluku on, sitä todennäköisempää on kansalaisten saavuttaa mahdollisimman hyvä eläketurva. Suomen suhdeluku vuoden 2015 osalta oli 87,0 prosenttia. Kansainvälisessä vertailussa Suomi sijoittuu hyvin, sillä OECD:n vuonna 2015 tekemän selvityksen mukaan keskimääräinen suhdeluku oli 84,4 prosenttia.⁴¹

³⁷ HE 16/2015 vp, 14.

³⁸ HE 16/2015 vp, 14.

³⁹ HE 9/2012 vp, 8.

⁴⁰ Eläketurvakeskus 2016, Tilasto TyEL:n varoista ja rahavirroista.

⁴¹ OECD 2015, 9.

3.4 Eläkelajit

Suomessa eläke voi koostua kolmesta eri eläkelajista: lakisääteisistä työeläkkeistä, vähimmäistulon turvaavasta kansaneläkkeestä ja takuueläkkeestä sekä mahdollisista työnantajan tai työntekijän vapaaehtoisista lisäeläkejärjestelyistä.⁴² Lakisääteisen eläketurvan osuus toimeentulosta on noin 70 prosenttia ja selkeästi tärkein tulonlähde eläkeläisille ovat työ- sekä kansaneläke⁴³.

3.4.1 Kansaneläke ja takuueläke

Kansaneläke ja takuueläke ovat verovaroin rahoitettuja työeläkettä täydentäviä eläkkeitä, joiden avulla pyritään turvaamaan kaikille minimitoimeentulo. Työeläke ei aina riitä suojaamaan köyhyydeltä, etenkin jos henkilön työuran aikaiset tulot ovat olleet alhaiset, työurassa on ollut suuria työttömyysaikoja tai, jos kyseessä on maahanmuuttaja.⁴⁴

Kansaneläkelain (2007/568) 1 §:n mukaan kansaneläkelain tarkoituksena on turvata Suomessa asuvan henkilön toimeentuloa vanhuuden ja työkyvyttömyyden takia. Kansaneläkettä voi saada, mikäli henkilö ei saa lainkaan työeläkettä tai työeläkkeen määrä jää pieneksi⁴⁵. Vähimmäisedellytykset on määritelty 9 §:ssä. Edellytyksenä kansaneläkkeen myöntämiseen on, että henkilö kuuluu Suomen sosiaaliturvaan ja on asunut Suomessa vähintään kolme vuotta täytettyään 16 vuotta. Lain 19 §:n mukaan täysimääräinen kansaneläke on 506,35 euroa kuukaudessa ja sitä voi vähentää oma työeläkkeen määrä sekä avo- ja aviopuolisen tulot.

Laki takuueläkkeestä (703/2010) täydentää kansaneläkettä. 1 §:ssä on määritelty lain tarkoituksiksi turvata Suomessa asuvan eläkkeensaajan toimeentuloa maksamalla hänelle valtion varoista eläkettä, jos hänen eläkkeensä ei muutoin riitä kohtuulliseen toimeentuloon. Lain 3 §:n mukaan takuueläkkeen myöntämisen edellytyksenä lähtökohtaisesti on, että henkilö on asunut Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan täytettyään 16 vuotta. Vuonna 2016 takuueläkettä myönnetään, mikäli Suomessa asuvalla henkilöllä kaikki eläkkeet ennen verotusta ovat yhteensä enintään 766,85 e/kk. Eläkkeen määrään vaikuttaa kaikki muut tulot sekä Suomessa että ulkomailla. Takuueläkkeen määrä laskee, mikäli eläkkeensaaja on varhentanut vanhuuseläkkeelle siirtymistä.⁴⁶

⁴² Barr 2013, 16.

⁴³ Eläketurvakeskus 2016, Eläkeläisten toimeentulo ja tulonlähteet.

⁴⁴ Barr 2013, 21-22.

⁴⁵ Työeläke 2015, Kansaneläke ja takuueläke.

⁴⁶ KELA 2016, Takuueläke.

3.4.2 Työeläke

Työeläke on vakuutus vanhuuden, työkyvyttömyyden tai perheenjäsenen kuoleman varalta. Työeläke on luonteeltaan vakuutus, mutta se ymmärretään myös eläkeaikaan siirretyksi palkaksi. Työeläkkeen tarkoituksena on jakaa elinkaaritulot yksilön elinkaarella. Työeläke perustuu jokaisen henkilökohtaisesti ansaittuun palkkaan ja työeläkettä voi Suomessa kerryttää kaikilla ansiotasolla samoilla periaatteilla ilman eläkekattoa.⁴⁷

TyEL 63 §:ssä on määritelty, että työeläkettä kertyy nimensä mukaisesti 18-vuotiaasta lähtien kaikista työuran aikaisista ansioista palkkatyössä ja yrittäjänä. Eläkettä kertyy kaikista niistä työansioista, joista peritään työeläkevakuutusmaksu. Työntekijän työansioiksi lasketaan hänen palkka tai vastine, joka on maksettu tai on sovittu maksettavaksi korvauksena hänen tekemästään työstään. Yrittäjälle eläkettä karttuu kokonaistyötulojen perusteella, joka perustuu yrittäjälle vahvistettuun työtuloon.⁴⁸ Peruspalkan lisäksi eläkettä karttuu myös erilaisista palkan lisistä ja korotuksista sekä tulospalkkioista kuten provisioista, bonuksista ja tuotantopalkkioista. Tämän lisäksi työnantajan ottama yksilöllinen eläkevakuus sekä säästöhenkivakuus kartuttavat eläkettä samoin kuin vuosilomakorvaukset ja palkat sekä irtisanomiskorvaukset. Vuoden 2006 alusta lähtien osakkeet eivät enää kartuta eläkettä.⁴⁹ Eläkettä karttuu työansioden lisäksi myös tietyiltä palkattomilta ajoilta, jotka on määritelty TyEL 74 §:ssä. Tällaisia palkattoman ajan etuuksia ovat äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainraha, työttömyyspäiväraha, kuntoutusraha, sairauspäiväraha, osasairauspäiväraha, erityishoitoraha, vuorottelukorvaus, tapaturma-, liikennevakuutus- ja sotilasvakuutuskorvaus sekä aikuiskoulutustuki. Lisäksi eläkettä kertyy tutkintoon johtavasta koulutuksesta ja alle 3-vuotiaan lapsen hoidtoajalta⁵⁰.

Työeläkkeisiin kohdistetaan vuosittain indeksitarkistuksia, jotta työeläkkeet vastaisivat ajantasaaisia kuluttaja- ja ansiotasoa⁵¹. TyEL 96 §:n mukaan ennen kuin vakuutettu jää eläkkeelle, hänen työuran aikaiset ansiot tarkistetaan palkkakertoimella ja asetetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Työeläkeindeksin pääpaino on palkkatason muutoksessa 0,8 ja kuluttajahintojen painokerroin on 0,2. Tarkoituksena on korottaa aikaisempien vuosien ansiot vastaamaan kohtuullisessa määrin eläkkeen alkamishetken palkka- ja kuluttajahintatasoa⁵². Maksussa olevat työeläkkeet puolestaan tarkistetaan vuosittain 99 §:ssä määritellyssä työeläkeindeksillä.

⁴⁷ Kautto ym. 2009, 14.

⁴⁸ HE 16/2015 vp, 11.

⁴⁹ Kautto ym. 2009, 15.

⁵⁰ HE 16/2015 vp, 11-12.

⁵¹ Vanne 2013, 110.

⁵² Vanne 2013, 110.

Työeläkeindeksillä pääpaino on kuluttajahintojen muutoksessa 0,8 kun palkkatason muutoksen painokerroin on 0,2. Tarkoituksena on estää maksussa olevan eläkkeen rahanarvon alentuminen ja näin ollen parantaa eläkeläisten ostovoimaa⁵³.

Ansiotulojen lisäksi eläkkeen määrään vaikuttavat työuran pituus, palkansaaajan työeläkemaksu, ikään sidottu karttumisprosentti sekä vuodesta 2010 alkaen elinaikakerroin⁵⁴. Työuran pituus vaikuttaa olennaisesti eläkkeen suuruuteen. TyEL 11 §:n mukaan iän perusteella eläkkeelle voi jäädä joustavasti eläkkeelle 63-68 vuotiaana. Mitä pidempään työntekijä pysyy tuona aikana töissä, sitä suurempi eläke hänelle karttuu. Julkisilla aloilla on vielä voimassa olevia ammatillisia eläkeikiä tai henkilökohtainen eläkeikä niille, jotka ovat olleet julkisella sektorilla töissä ennen vuoden 2005 eläkeuudistusta.⁵⁵

Vuonna 2014 työeläkkeelle siirtyvien keski-ikä oli 60,5 vuotta eli melkein kolme vuotta alle nykyisen vanhuuseläkerajan. Eläkkeelle siirtyvistä kaksi kolmesta siirtyy suoraan vanhuuseläkkeelle. Loput jäävät joko työkyvyttömyyseläkkeelle tai eläköityvät työttömyyden seurauksena niin sanottuun työttömyysputkeen. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien keski-ikä vuonna 2014 oli vain 52,0 vuotta. Työkyvyttömyyseläkkeiden suuri määrä ja alhainen alkavuus laskee huomattavasti keskimääristä eläkkeellesiirtymisikää.⁵⁶

Oikeudesta työkyvyttömyyseläkkeeseen on säädetty TyEL 35 §:ssä. Työkyvyttömyyseläke on mahdollista, mikäli työntekijä on 18-62 vuotias ja hänen työkyky on alentunut sairauden, vian tai vamman takia vähintään vuoden ajaksi. TyEL 44 §:n mukaan työkyvyttömyyseläke myönnetään toistaiseksi tai kuntoutustukena määräajaksi. Toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke jatkuu vanhuuseläkkeelle jäämiseen saakka. TyEL 40 §:n mukaan työkyvyttömyyseläkkeeseen tarvitaan aina lääkärintodistus terveydentilasta. Eläke myönnetään helpommin 60 vuotta täyttäneille kuin nuoremmille, minkä lisäksi myös aiemmalla työkokemuksella sekä asumis- ja perhesuhteilla voi olla merkitystä työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisessä⁵⁷.

Vanhuuseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen lisäksi työntekijällä on oikeus jäädä osa-aika-eläkkeelle. Osa-aika-eläkkeen tarkoituksena on tarjota mahdollisuus keventää työtaakkaa työuran viimeisinä vuosina.⁵⁸ TyEL 16 §:n mukaan työntekijä voi jäädä osa-aika-eläkkeelle täytettyään 61 vuotta ja kun osa-aika-eläkkeen saamisen muut edellytykset täyttyvät. Siirtyessään

⁵³ Vanne 2013, 110.

⁵⁴ Kautto ym. 2009, 15.

⁵⁵ KELA 2014, Eläkeikä lähestyy.

⁵⁶ TELA 2015, Kysymyksiä ja vastauksia eläkeuudistuksesta.

⁵⁷ Työeläke 2015, Työkyvyttömyyden arviointi.

⁵⁸ Työeläke 2015, Osa-aika-eläke keventää työuran loppupäätä.

osa-aikaeläkkeelle työnteon tulee vähentyä siten, että osa-aikatyöstä saadut ansiot ovat 35-70 prosenttia kokoaikatyön ansioista ja työajassa on tapahtunut vastaava muutos.

Karttumisprosentilla tarkoitetaan prosenttilukua, joka ilmaisee kuinka paljon ansiotuloista karttuu eläkettä. Nykyisessä eläkejärjestelmässä työuran pituutta pyritään pidentämään tarjoamalla sitä suuremman karttumisprosentin, mitä pidempään työntekijä käy töissä. Työeläkettä karttuu 18-52-vuotiaalle 1,5 prosenttia ansioista, 53-62-vuotiaalle 1,9 prosenttia ansioista ja 63-67-vuotiaalle 4,5 prosenttia ansioista. 63-67 vuotiaille tarkoitettua 4,5 prosentin karttumisprosenttia on kutsuttu niin sanotusti superkarttumaksi ja sen tarkoituksena on ollut lisätä ikääntyvien työntekijöiden halukkuutta pysyä työelämässä pidempään. Mikäli työntekijä saa jo eläkettä, karttuu työansioista uutta eläkettä 1,5 prosenttia.⁵⁹

Vuodesta 2010 lähtien sovellettu elinaikakerroin vaikuttaa eläkkeen määrään. Elinaikakerroimen tarkoituksena on rajoittaa elinajan pitenemisestä johtuvaa eläkekustannusten kasvua ja samalla kannustaa pidempiin työuriin. Sen tarkoituksena on säilyttää eläkkeen pääoma-arvo samana kaikilla ikäluokilla. Elinaikakerroin koskee kaikkia työeläkelakien mukaisia vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeitä. Elinaikakerroin määrätään kullekin syntymävuosiluokalle 62 vuoden iässä käyttäen apuna Tilastokeskuksen kuolevuustilastoja. Näin ollen, mikäli tilastojen mukainen 62-vuotiaan jäljellä oleva elinaika pitenee, elinaikakerroin pienentää alkavia kuukausieläkkeitä. Koko vanhuuseläkeajalta maksettava eläkkeen yhteismäärä ei kavennu, jos eläkkeensaaja elää elinajanodotteen pidentymistä vastaavaan ikään. Toisin sanoen eläkkeensaaja saa saman eläkkeen määrän kuin ilman elinaikakerrointa, mutta eläke on venytetty vastaamaan henkilön odotettua elinikää. Näin ollen, mikäli henkilö haluaa säilyttää saman kuukausieläkkeen tason, jonka hän olisi saanut ilman elinaikakerrointa, on hänen työskenneltävä pidempään.⁶⁰

3.4.3 Lisäeläkejärjestelyt

Useat henkivakuutusyhtiöt tarjoavat vapaaehtoisia eläkevakuutuksia sekä pitkäaikaissäätöilejä, joiden avulla yksilö voi kasvattaa eläkkeen määrää. Vapaaehtoiset eläkevakuutukset voidaan jakaa yksilöiden itsensä ottamiin yksilöllisiin eläkevakuutuksiin sekä työnantajien järjestämiin ryhmäeläkevakuutuksiin. Yksinkertaisimmillaan vapaaehtoinen eläkevakuutus on vakuutetun ja vakuutusyhtiön välinen sopimus, jonka myötä vakuutusyhtiö maksaa tietystä iästä alkaen vakuutetulle etukäteen sovitun summan rahaa aina vakuutetun kuolemaan saakka.⁶¹

⁵⁹ Työeläke 2015, Miten eläke lasketaan?

⁶⁰ HE 16/2015 vp, 13.

⁶¹ Määttänen 2013, 72 ja 76.

Eläketurvakeskuksen tekemän selvityksen mukaan vuonna 2014 eläkeaikaa varten säästi tai oli aiemmin säästänyt 37 prosenttia 18-67 -vuotiaista ja 43 prosenttia 35-67 -vuotiaista⁶². Vuonna 2013 noin puolella miljoonalla suomalaisella oli yksilöllinen eläkevakuutus. Suomessa yksilöllisten eläkevakuutuksien on katsottu vastaavan enemmän tavanomaista säästämistä, johon ei liity vakuutusta. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että eläkevakuutukset nostetaan yleensä etukäteen rajatussa suhteellisen lyhyessä ajassa noin kahdeksassa vuodessa siitä, kun he jäävät eläkkeelle.⁶³ Ikää, jolloin vapaaehtoista eläkettä saa alkaa nostaa verotuksesta vähennyskelpoisena, korotettiin vuonna 2013. Nykyään ikäraja on nostettu 68 vuoteen aikaisemmasta 63 vuodesta. Tämän on toivottu vähentävän lisäeläkevakuutettujen haluja siirtyä eläkkeelle tavallista aikaisemmin.⁶⁴ Toiseksi, Suomessa eläkevakuutuksiin liitetään usein kuolemanvaraturva, jonka perusteella vakuutuksen ottajan edunsaaja saa perintönä lähes jäljelle jäänyttä vakuutussäästöä vastaavan rahallisen korvauksen, jos vakuutuksen ottaja kuolee ennen eläkkeiden maksuajan päättymistä. Kuolemanvaraturvan katsotaan sotivan eläkevakuutuksen ideaa vastaan ja taloudellisessa mielessä kysymys ei ole todellisesta vakuutuksesta. Vakuutusperiaate toteutuu lähinnä silloin, kun eläkettä maksetaan sopimuksen perusteella kuolemaan saakka ja vakuutus ei sisällä kuolemanvaraturvaa ainakaan enää eläkkeen maksuaikana. Näistä käytetään usein nimitystä myös elinikäinen yksilöllinen eläkevakuutus. Elinikäiset yksilölliset vakuutukset ovat Suomessa hyvin harvinaisia eikä niitä yleisesti ottaen pidetä todellisenä toimeentulovakuutena eläkkeellä.⁶⁵

Yksilön itselleen ottamia elinikäisiä vakuutuksia yleisempiä ovat työnantajan työntekijöilleen järjestämät vapaaehtoiset lisäeläketurvat, joista käytetään myös nimitystä kollektiiviset eläkevakuutukset. Kollektiivisen lisäeläketurvan voi ottaa henkivakuutusyhtiössä, eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa. Kollektiivinen eläkevakuutus koskee henkilöpiiriä, joka on määritelty ryhmittäin työalan tai muun siihen verrattavan perusteen mukaan, eikä vakuutusta ole rajattu nimettyihin tai muulla tavoin yksilöityihin henkilöihin. Kollektiivisessa eläkevakuutuksessa samaan eläkeryhmään kuuluvien etuudet ja eläkkeen alin mahdollinen alkamisikä määräytyvät samoin perustein.⁶⁶

Kollektiiviset eläkevakuutukset voivat olla joko etuus- tai maksuperusteisia. Etuusperusteisessa lisäeläketurvassa vakuutusmaksut määräytyvät ryhmälle tavoiteltavan etukäteen määritellyn etuuden perusteella eli vaikka tietty ennalta sovittu prosenttiosuus palkasta sovitussa eläkeiässä. Maksuperusteisessa lisäeläketurvassa puolestaan etuudet määräytyvät suoritettujen vakuutusmaksujen ja vakuutusmaksujen sijoittamisesta saadun nettotulon perusteella eli

⁶² Ahonen - Liukko 2016, 18.

⁶³ Määttänen 2013, 77.

⁶⁴ Knuuti - Ritola 2015, 32.

⁶⁵ Määttänen 2013, 77-78.

⁶⁶ Verohallinto 2010, Työnantajan ottamat vapaaehtoiset eläkevakuutukset.

aikanaan maksettavan lisäeläkkeen määrä määräytyy kertyneen vakuutussäästön mukaan. Useimmat kollektiiviset eläkevakuutukset ovat maksuperusteisia ja niiden avulla työnantaja usein pyrkii lähinnä kannustamaan ja sitouttamaan työntekijöitä yritykseen. Etuusperusteisella lisäeläketurvalla työnantajat ovat puolestaan hoitaneet yrityksensä eläkepolitiikkaa.⁶⁷

Koska Suomessa ei voi jättäytyä lakisääteisen järjestelmän ulkopuolelle, eikä käytössä ole eläkekattoa, on toisin kuin useimmissa EU-valtioissa vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyiden määrä Suomessa vähäistä⁶⁸. Lakisääteiset eläkkeet ovat suhteellisen suuria ihmisten ansiotaan ja varallisuuteen nähden, jonka vuoksi ihmisillä ei ole suurta tarvetta täydentää lakisääteistä eläketurvaa. Lisäeläkejärjestelmän lisäystä ei Suomessa ole yleensä pidetty kovinkaan toivottuna, sillä se jättää usein juuri kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevat, erityisesti pienituloiset ja nuoret työntekijät, järjestelmästä ulos. Tämän lisäksi lakisääteisen eläkejärjestelmän avulla voidaan saavuttaa tulojen uudelleenjakoon liittyviä tavoitteita paremmin kuin järjestelmän avulla joka olisi täysin markkinaehtoinen ja pohjaituisi vapaaehtoiisiin lisäeläkejärjestelyihin.⁶⁹

3.5 Vuoden 2017 eläkeuudistus

Suomessa säädettiin vuonna 2005 (45/2005) eläkeuudistus, joka vaikutti lähes jokaiseen uudistuksen voimaantulon jälkeen alkavaan uuteen eläkkeeseen. Eläkeuudistuksen tavoitteena oli edesauttaa keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän lykkäämistä myöhemmäksi 2-3 vuodella. Lisäksi uudistuksessa kehitettiin nyt sovellettava elinaikakerroin. Jo tällöin oli nähtävissä suomalaisten eliniän piteneminen. Väestöennusteen mukainen elinajanodotteen kasvu oli kuitenkin nykyistä maltillisempi. Eläkeuudistusta suunniteltaessa väestöennusteiden mukaan 62-vuotiaiden elinajanodotteen arvioitiin kasvavan vuoteen 2050 mennessä noin kolmella vuodella silloisesta noin 80 vuodesta.⁷⁰ Tilastokeskuksen vuoden 2014 ennusteen mukaan 65-vuotiaiden miesten oletetaan elävän vielä noin 18 vuotta eli 83-vuotiaaksi ja naisten 21,5 vuotta eli 86,5-vuotiaaksi. Eli suomalaiset elävät keskimääräisesti jatkuvasti pidempään ja samalla eläkeläisten määrä lisääntyy.⁷¹

Vaikka vuoden 2005 eläkeuudistuksella on onnistuttu pidentämään työeläkeuria, ei parannus ole ollut riittävä⁷². Tämän vuoksi hallitus antoi vuonna 2015 esityksen työeläkejärjestelmää

⁶⁷ Verohallinto 2010, Työnantajan ottamat vapaaehtoiset eläkevakuutukset.

⁶⁸ Barr 2013, 23.

⁶⁹ Määttänen 2013, 80-81.

⁷⁰ HE 16/2015 vp, 18.

⁷¹ Tilastokeskus 2015, Liitetaulukko 1. Vastasyntyneiden ja 65-vuotiaiden elinajanodote sukupuolen mukaan 1971-2014.

⁷² HE 16/2015 vp, 18.

koskevan lainsäädännön muuttamiseksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE16/2015 vp). Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2017 alusta.⁷³ Laki koskee lähinnä yksityisalojen työntekijäin eläkelain (TyEL) muuttamista, mutta lain tehtävän muutokset tulevat vaikuttamaan myös yrittäjien eläkelakiin sekä julkisen sektorin eläkelakeihin⁷⁴. Eläkejärjestelmän muutosten on tarkoitus kohdistua tulevaisuuteen eli ne eivät vaikuta jo maksussa oleviin eläkkeisiin ja jo ansaitut eläkkeet jäävät uudistuksen ulkopuolelle. Uudistus koskee siis vasta lain voimaantulon jälkeen kertyviä eläkkeitä.⁷⁵

Työurien pidentämisen myötä eläkeuudistuksen tarkoituksena on turvata työeläkejärjestelmän rahoituksellinen kestävyys sekä vähentää julkisen talouden kestävyysvajetta. Tavoitteena on turvata kaikille ikäluokille riittävät eläketasot ja edesauttaa sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden toteutumista. Lähivuosina on myös ollut runsaasti paineita nostaa työeläkemaksuja ja eläkeuudistus pyrkiikin siihen, että maksut eivät tulevaisuudessa nousisi liikaa.⁷⁶

Eläkeuudistuksessa nostetaan vanhuuseläkeikärajaa vuodesta 2018 lähtien nykyisestä 63-vuoden iästä vuonna 1955 syntyneistä alkaen kolme kuukautta jokaista ikäluokkaa kohden, kunnes alin vanhuuseläkeikä on 65 vuotta. Vuodesta 1965 ja sen jälkeen syntyneillä alin eläkeikä sidotaan elinajan odotteeseen siten, että osa odotettavissa olevasta eliniän pitenemisestä käytetään työssäoloon. Uudistuksessa ehdotetaan otettavaksi käyttöön tavoite-eläkeikä, joka tarkoittaa ikää, jossa työntekijän tai yrittäjän alimmasta vanhuuseläkeiästä lasketun lykkäyskorotuksen vaikutus eläkkeeseen olisi yhtä suuri kuin vähennys joka syntyy elinaikakertoimen aiheuttamasta vähennyksestä. Vanhuuseläkeiän lisäksi uudistuksen myötä myös osittain varhennetun vanhuuseläkkeen ja työuraeläkkeen alaikäraja on tarkoitus sopeuttaa elinajanodotteen muutokseen. Vanhuuseläkeikärajan on kuitenkin tarkoitus edelleen säilyä joustavana.⁷⁷

Eläkeuudistuksen myötä ikään sidotuista eläkkeen karttumisprosentteista luovuttaisiin. Eläkettä tulisi karttumaan 1,5 prosenttia vuodessa 17-vuotiaasta lähtien. Myös työntekijän työeläkevakuutusmaksu olisi sama iästä riippumatta. Koska iäkkäämpiä työntekijöitä on tarkoitus tulevaisuudessakin kannustaa pidempiin työuriin, otettaisiin käyttöön lykkäyskorotukset. Mikäli työntekijä tai yrittäjä ei jäisi eläkkeelle hänelle lasketussa alimmassa eläkeiässä, karttunut eläkekä kä tarkistettaisiin 0,4 prosentilla jokaista lykättyä kuukautta kohti.⁷⁸

⁷³ HE 16/2015 vp, 7.

⁷⁴ TELA 2015, Kysymyksiä ja vastauksia eläkeuudistuksesta.

⁷⁵ HE 16/2015 vp, 33.

⁷⁶ HE 16/2015 vp, 19.

⁷⁷ HE 16/2015 vp, 20-21.

⁷⁸ HE 16/2015 vp, 21.

Työeläkevakuutusmaksujen korottamiseen on ollut lähivuosina paineita. Uudistus on pyritty toteuttamaan siten, että työeläkemaksu voitaisiin pitää vakaana vuosikymmeniä, eikä sitä olisi tarvetta korottaa. Yksityisalojen työeläkemaksuksi on sovittu 24,4 prosenttia vuoteen 2019 saakka ja Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmien mukaan maksutaso on riittävä vielä vuoden 2019 jälkeen vuosikymmenten ajaksi.⁷⁹

Eläkeuudistuksen myötä osa-aikaeläke on tarkoitus lakkauttaa ja korvata osittaisella varhennetulla vanhuuseläkkeellä. Osittaisen varhennetun eläkkeen alin ikäraja olisi 61 vuotta ja vuonna 1964 ja sen jälkeen syntyneille 62 vuotta. Lisäksi vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneillä osittaisen varhennetun eläkkeen alinta ikärajaa tarkistettaisiin vastaamaan niin, että se olisi kolme vuotta alempi kuin alin vanhuuseläkeikäraja. Osittaisessa varhennetussa vanhuuseläkkeessä eläkettä voisi ottaa maksuun joko 25 prosenttia tai 50 prosenttia kertyneestä työeläkkeestä ja eläkkeen määrää vähennettäisiin varhennusvähennyksellä tai korotettaisiin lykäyskorotuksella riippuen siitä, mistä lukien eläkettä maksettaisiin.⁸⁰

Uutena etuutena työeläkejärjestelmään olisi työuraeläke, joka on tarkoitettu 63 vuotta täyttäneille työntekijöille ja yrittäjille, jotka ovat tehneet pitkän työuran rasittuneisuutta tai kuluneisuutta aiheuttavassa työssä. Pitkällä työuralla tarkoitetaan vähintään 38 vuoden työeläkevakuutettua uraa ja eläkkeen saaminen edellyttää, että työntekijän työkyky ja mahdollisuudet jatkaa työssä ovat pysyvästi heikentyneet. Saantiedellytykset ovat nykyistä 60 vuotta täyttäneiden työkyvyttömyyseläkkeen vaatimuksia hieman lievemmät.⁸¹

Edellä mainittujen muutosten lisäksi lakiuudistuksessa ehdotetaan muutoksia myös muun muassa sotilaseläkkeiden vanhuuseläkeikään, yksityiseläkkeiden rahoitukseen, lisäeläketurvaan, kansan- ja takuueläkkeeseen sekä julkisten alojen lakisäädöksiin yhdistämällä eri eläkelait yhdeksi julkisten alojen eläkeläiksi.⁸²

4 Eläkekatto Suomessa

Eläkekatolla tarkoitetaan yleensä rahamääräistä rajaa, joka rajaa kertyneestä eläkkeestä tietyn osan pois. Eläkepalkkakatto puolestaan tarkoittaa, että eläkettä karttuvasta ansioista rajataan tietty osuus pois. Eläkepalkkakatto on siis menetelmä, jonka avulla voidaan rajoittaa korkeiden eläkkeiden syntymistä. Eläkepalkkakatto ei kuitenkaan automaattisesti johda tiettyyn rahallisesti ilmaistavissa olevaan eläkekattoon, sillä eläkepalkkakatolla voidaan rajoittaa

⁷⁹ TELA 2015, Kysymyksiä ja vastauksia eläkeuudistuksesta.

⁸⁰ HE 16/2015 vp, 22.

⁸¹ HE 16/2015 vp, 23.

⁸² HE 16/2015 vp, 24-27.

vain työeläkkeestä kertyvään eläkkeen määrään. Eläkkeen suuruuteen saattaa vaikuttaa muun muassa erilaiset lisäeläkejärjestelyt sekä muut sopimus pohjaiset korvaukset.⁸³

Kansaneläkkeelle ja takuueläkkeelle on Suomessa asetettu ylärajat. Eläkepalkkakatto ei sen sijaan Suomessa ole asetettu lukuun ottamatta yrittäjiä. Suomi on järjestelmässään kansainvälisesti poikkeuksellinen, sillä eläkepalkkakatto on useimmissa Euroopan Unionin maissa käytössä ainakin jossain muodossa. Eläkepalkkakaton puuttuminen nousee julkisessa ja poliittisessa keskustelussa aika ajoin esille etenkin silloin kuin julkisuuteen tulee tieto suurista eläkeistä, joita maksetaan valtionyhtiöiden johtajille. Eläketurvakeskuksen tutkimuksen mukaan suuret työeläkkeet tuntuvat usein olevan yleistä kansalaismielipidettä vastaan ja tuntuvat kohtuuttomilta verrattuna keskimääräisen eläkkeen suuruuteen. Eduskuntakeskusteluissa on myös esitetty, että eläkekaton avulla voitaisiin säästää eläkemennoissa ja kohdentaa säästöistä syntyneitä varoja pienten eläkkeiden korottamiseen.⁸⁴

4.1 Eläkekatto ja eläkejärjestelmän perusteita

Yksityisillä aloilla, valtiolla ja kunnissa työskentelevien työeläke perustuu näitä aloja koskeviin eläkelakeihin. Kaikissa työeläkelaeissa on 1960-luvulta asti ollut samat peruseriaatteet, joihin Suomen työeläkejärjestelmän katsotaan pohjautuvan. Vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeen työeläkettä koskevat säännökset sekä yksityisillä aloilla että julkisilla aloilla ovat lähes yhdenmukaistuneet.⁸⁵

Mikäli eläkekatto tai eläkepalkkakatto otettaisiin käyttöön Suomessa, on selvennettävä, onko katon soveltaminen ristiriidassa Suomen eläkejärjestelmän peruseriaatteiden ja lainsäädännön kanssa. Mikäli eläkepalkkakatto säädettäisiin Suomessa, missä lainsäätämismenettelyssä muutos tulisi tehdä? Tulisi selvittää voiko voimaantulosta päättävän lain säätää tavallisessa lainsäätämisyksikössä vai tulisiko asia saattaa voimaan perustuslain (1999/731) mukaisessa lainsäätämisyksikössä. Mihin osaan eläketuloihin eläkekatto voitaisiin säätää koskemaan? Voitaasiinko katto säätää koskemaan jo kertyneitä työeläkkeitä vai vasta tulevia työeläkkeitä?

4.1.1 Sosiaaliturva

⁸³ Kautto ym. 2009, 14.

⁸⁴ Poutiainen ym. 2015, 11.

⁸⁵ Korpiluoma ym. 2011, 15.

Sosiaaliturvan avulla toimeentulo turvataan sellaisissa elämäntilanteissa, joissa ihminen ei voi itse hankkia elatustaan työllään, esimerkiksi eläkeaikana. Sosiaaliturvaa voidaan rahoittaa yhteisistä verovaroista tai sitä varten erikseen perityillä maksuilla. Sosiaaliturva rahoitetaan yleensä vakuutuksilla. Vakuutuksella tarkoitetaan julkisen vallan toimenpitein järjestettyä pakollista vakuutusta sosiaalisten riskien varalta. Etuuksia maksetaan yleensä silloin, kun ansiotyö on jostain syystä estynyt. Eläkevakuutus on yksi sosiaalivakuutuksen muoto. Siinä vakuutussuoritus maksetaan jatkuvana suorituksena eli eläkkeenä määrääjain, kunnes jokin vakuutusehdoissa sovittu tapahtuma, kuten eläkkeen saajan kuolema, keskeyttää eläkkeen.⁸⁶

Sosiaaliturvajärjestelmät ovat hyvin erilaisia EU-maissa⁸⁷. Järjestelmien koordinoinnissa ja luokittelussa käytetään usein Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimuksen (nro. 102 vuodelta 1952) määritelmää, jossa sosiaaliturva on jaettu yhdeksään yhteiskunnalliseen riskiin mukaan lukien työkyvyttömyys, työttömyys ja vanhuus⁸⁸. Luokittelussa järjestelmät jaetaan kolmeen pilariin niiden ominaisuuksien perusteella. Ensimmäiseen pilariin lasketaan valtion vastuulla olevat yleiset, lakisääteiset ja pakolliset, sosiaaliturvaan kuuluvat eläkejärjestelmät.⁸⁹ Nämä perustuvat yleensä verorahoitukseen perustuvan osalta ja muuten työnantajien ja vakuutettujen maksuihin. Ensimmäisen pilarin eläkejärjestelmät ovat harvoin rahastoivia. Toiseen pilariin lasketaan täydentävät eläkejärjestelmät, esimerkiksi ammattikohtainen eläkejärjestely, jonka työnantaja kustantaa vakuutusmaksuin joko yksin tai työntekijöiden kanssa. Toisen pilarin eläkejärjestelmät perustuvat usein rahastointiin. Kolmanteen pilariin kuuluvat muut yksityiset vakuutukset kuten henkilön itse itselle ottamat vapaaehtoiset lisäeläkejärjestelyt. Nämä ovat useimmiten voittoa tuottavia ja rahastointiin perustuvia.⁹⁰

Suomen eläketurvajärjestelmä kuuluu hyvin selkeästi ensimmäiseen pilariin. Suomen työeläkejärjestelmä on lakisääteinen ja pakollinen sekä koko työssä käyvän väestön kattava. Suomessa työeläkejärjestelmään kuuluvat eläkkeet muodostavat eläkkeensaajien pääasiallisen tulon.⁹¹ Tämä on hyvin poikkeuksellista EU:ssa, jossa erilaisten täydentävien ja vapaaehtoisten eläkejärjestelyjen määrä on melko suuri. Suomessa ja muissa pohjoismaissa sosiaaliturvan käsite ymmärretään paljon laajemmin ja eläkejärjestelmä lasketaan osaksi sosiaaliturvaa. Suomen työeläkejärjestelmän voidaan katsoa olevan monilla tavoilla tasapuolisempi kansalaisille kuin useimpien EU-maiden.⁹²

⁸⁶ Korpiluoma ym. 2011, 10–11.

⁸⁷ Kiuru 2004, 35.

⁸⁸ ILO Yleissopimus nro C102.

⁸⁹ Korpiluoma ym. 2011, 13.

⁹⁰ Kiuru 2004, 35.

⁹¹ Vidlund ym. 2011, 34.

⁹² Korpiluoma ym. 2011, 10.

4.1.2 Ansaintaperiaate

Oikeus eläkkeeseen kuuluu työntekijän tai virkamiehen työnsä vastikkeeksi saamiin etuihin. Eläkettä ansaitaan suhteessa tehtyyn työhön eli noudatetaan niin sanottua ansaintaperiaattia. Työntekijä ei saa koko työnsä vastiketta välittömästi itselleen, vaan osa kokonaisansioista jää maksettavaksi eläkkeellä. Työnantaja tilittää eläkevakuutusmaksut eläkelaitokselle, joka aikanaan rahoittaa työntekijän eläkkeen. Eläke on siis osa työstä saatavaa korvausta, jonka maksaminen ajoittuu työnteon jälkeiseen aikaan. Vastaava periaate soveltuu myös yrittäjiin, jotka tavallaan toimivat itse omina työnantajinaan ja yrittäjien eläkevakuutuksen yhteydessä siirtävät osan työntuloistaan aikanaan eläkkeenä maksettavaksi.⁹³

Ansaintaperiaatteen tavoitteena on turvata totutun kulutustason kohtuullinen turvaaminen eläkkeelle siirtyessä. Ennen vuotta 2005 pyrittiin yksityisen sektorin työeläkkeissä 60 prosentin ja julkisen sektorin työeläkkeissä 66 prosentin korvaussuhteeseen. Tämä tarkoittaa, että 40 vuoden työuran ansioilla tulisi saada eläke, joka on 60 prosenttia edeltävistä tuloista. Tavoitetason lisäksi oli käytössä yhteensovitus, jonka avulla estettiin tätä suurempien korvaussuhteiden syntymistä.⁹⁴ Kyseessä ei ollut kuitenkaan varsinainen eläkekatto, sillä yhteensovitus rajoitti ansion ja eläkkeiden välistä suhdetta eikä varsinaisesti ansaitun eläkkeen suuruutta. Vuodesta 2005 lähtien tästä korvaustason katoksi kutsutusta menettelystä luovuttiin.⁹⁵

TyEL 63 §:n mukaan, on vuodesta 2005 lähtien työeläkettä kertynyt kaikesta työstä, josta peritään vakuutusmaksu, mikä korostaa ansaintaperiaattia entuudestaan. Työeläkettä voi kerryttää kaikilla ansiotasoilla samoin periaattein, jolloin korkeilla ansiotuloilla voi päätyä korkeaan työeläketuloon. Vastaavasti vakuutusmaksu määräytyy koko työtulosta. Maksu on sitä suurempi mitä suuremmat työtulot henkilöllä on.⁹⁶

4.1.3 Omaisuuden suoja

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on suojattu. Pykälä omaisuudensuojasta itsessään on yleisluonteinen, mutta Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan ansiosidonnaiset etuudet, kuten työeläkkeet, kuuluvat omaisuuden suojan piiriin. Perustuslakivaliokunnan lähtökohtana on ollut, että omaisuuden suojaan piiriin kuuluvan eläkkeen tulee olla ansaittua. Eläkkeet ovat osa palkkaa, joka maksetaan henkilölle jälkikäteen. Perustuslakivaliokunnan mukaan ansiosidonnaiset etuudet kuuluvat omaisuuden suojan piiriin vain siltä osin

⁹³ Koivusalo - Kammonen - Lämsä 2004, 18.

⁹⁴ Pentikäinen, 1997, 44.

⁹⁵ Eläketurvakeskus 2014, Lakisääteisen eläkkeen suhde palkkoihin.

⁹⁶ Kautto ym. 2009, 14.

kuin kyse on henkilön siihen mennessä itselleen ansaitsemasta eläke-etuudesta. Ansaintaperiaate koskee siis täysimääräisesti vain kertynyttä oikeutta vanhuuseläkkeeseen.⁹⁷

Kansaneläke tai takuueläke eivät kuulu omaisuuden suojan piiriin. Samoin suojan ulkopuolelle jää puolison oikeus perhe-eläkkeeseen sekä työntekijän oikeus työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan eläkeosaan. Näitä etuja ei ole katsottu olevan henkilön itselleen ansaitsemia konkreettisia taloudellisia etuuksia eivätkä tällöin saa omaisuuden suojaa. Sen sijaan sosiaaliset avustukset saavat omaisuuden suojan silloin, kun ne on langetettu maksettaviksi.⁹⁸

Oikeus vanhuuseläkkeeseen kuuluu siis perustuslain omaisuudensuojan piiriin. Ansaintaperiaatteen mukaan tavallisella lailla ei voi puuttua siihen vanhuuseläkeoikeuteen, joka henkilölle on työpanoksen vastikkeena kertynyt ennen lainmuutoksen voimaantuloa. Lainkohtaa on kuitenkin lievennetty katsomalla, että ainoastaan kohtuuttomat heikennykset jo karttuneisiin eläkkeisiin ovat omaisuuden suojan vastaisia.⁹⁹ Perustuslakivaliokunta on täsmentänyt, että omaisuuden suojan tarkoituksena on suojata ansaituksi katsotun konkreettisen edun kuulumisesta eläkkeensaajalle. Sen sijaan tarkoituksena ei ole suojata esimerkiksi voimassa olevaa eläkejärjestelmää muutoksilta. Tämän vuoksi tavallisella lailla voidaan säätää eläkejärjestelmän sisällöstä myös niin, että sillä on vaikutusta palvelussuhteessa oleviin. Lähtökohtaisesti tavallisella lailla voidaan säätää muun muassa säännöksiä eläkeiästä, eläkkeen kertymisestä ja eläkkeiden tavoitetasosta, vaikka se tarkoittaisi epäedullisempaa asemaa vielä palvelussuhteessa oleville.¹⁰⁰ Oleellista on, että kyseiset muutokset katsotaan olevan vähäisiä, eikä muutoksien katsota tuovan suurta muutosta varsinaiseen eläkkeen määrään. Etenkin, jos lainmuutosta tukee pitkät siirtymisajat, julkisen talouden tai eläkkeistä vastuussa olevan laitoksen taloudellinen tila tai loukatun suostumus, on lainmuutos tavallisella lainsäädännöllä useimmiten perusteltua. Mitä voimakkaampi tai pakottavampi yleinen etu on kyseessä, sitä pidemmälle menevästä oikeuksiin puuttumisesta voidaan säätää tavallisella lailla.¹⁰¹

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset eivät kovin yleisesti käsittele omaisuudensuojaa. Suomen kannalta tärkein kohta omaisuuden suojasta löytyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklasta, jonka mukaan jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus rauhassa nauttia omaisuudestaan. Tätä täydentää määräys, jonka mukaan keneltäkään ei saa riistää hänen omaisuuttaan, paitsi julkisen edun nimissä ja laissa määrättyjen ehtojen sekä kansainvälisen oikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti. Artikla painottaa valtion toimimisoikeutta, omaisuuden suojan sekä yleisen edun tasapainoa. Määräys vastaa

⁹⁷ PeVL 30/2005 vp, 2 ja PeVL 60/2002 vp, 2.

⁹⁸ Kautto ym. 2009, 17.

⁹⁹ Kautto ym. 2009, 17-18.

¹⁰⁰ PeVL 60/2002 vp, 2.

¹⁰¹ Arajärvi 2011, 180 ja 194.

suunnilleen perustuslain 15 §:n omaisuuden suojan määritelmää. Perustuslain määritelmä on kuitenkin jossain määrin lainsäätäjää enemmän velvoittavampi kuin ihmisoikeussopimuksen vastaava määritelmä. Euroopan ihmisoikeussopimus puhuu oikeudesta nauttia omaisuudesta, kun perustuslaki suojaa omaisuutta sinänsä. Perustuslain tavoin ihmisoikeussopimus toteaa mahdolliseksi säännellä lailla omaisuuden käyttöä yleisen edun kannalta välttämättömissä tilanteissa.¹⁰²

Työeläkettä ansaitsevan ja eläkkeellä olevan kannalta omaisuudensuojan tärkeimpiä ominaisuuksia on, että omaisuudensuoja antaa suojaa lainsäätäjää nähden. Kyse on työeläkkeen omaisuudensuojan kunnioittamisvelvollisuudesta, joka rajoittaa lainsäätäjän toimivaltaa tai edellyttää käytettäväksi vaikeutettua lainsäätämisyjärjestystä.¹⁰³

Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Perustuslakivaliokunnan linjausten pohjalta voidaan tulkita, että jo ansaittuihin eläkkeisiin ei voida tehdä kuin vähäisiä muutoksia tavallisessa lainsäädäntömenettelyssä. Tällöin eläkekaton asettaminen koskemaan jo ansaittuja eläkkeitä olisi mahdollista vain muuttamalla perustuslakia. Sen sijaan eläkekaton säätäminen koskemaan lain voimaan tulon jälkeen kertyvää eläkettä olisi mahdollista säätää tavallisella lailla.¹⁰⁴

4.1.4 Sopimusvapaus

Eläkekaton asettaminen tarkoittaisi myös puuttumista työsopimukseen. Työsopimus on työnantajan ja työntekijän välinen yksityisoikeudellinen sopimussuhde, jota säätelee lähinnä työehtosopimuslaki (1946/436). Koska ansaittu työeläke on työsuorituksen vastikkeen osa, voisi eläkekaton asettaminen merkitä lain voimaantullessa työntekijälle työsuorituksesta saatavan vastikkeen pienentymisen ja siten työsuhteen ehtojen heikkenemisen.¹⁰⁵

Niistä seikoista joita työehtosopimuslaki tai muut lait eivät erikseen säädä koskee Suomessa sopimusvapaus. Sopimusvapautta ei perustuslaissa erikseen määritellä, mutta sopimusvapaus saa kuitenkin jonkin verran suojaa omaisuuden suojaa koskevan yleislausekkeen kautta. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan yksityisten välisiin velvollisuus- ja oikeudellisiin sopimussuhteisiin ei pääsääntöisesti voida puuttua taannehtivasti tavallisella lailla. Asiaa on lievennetty kuitenkin selventämällä, että oikeusperiaatetta ei tule tulkita niin ahtaasti, ettei taval-

¹⁰² Arajärvi 2011, 179 ja 181.

¹⁰³ Arajärvi 2011, 191 ja 193.

¹⁰⁴ Kautto ym. 2009, 18.

¹⁰⁵ Kautto ym. 2009, 18.

lisella lailla taannehtivilla säännöksillä voi selventää ja täydentää voimassa olevia olosuhteita.¹⁰⁶ Eli taannehtivuuskielto ei yksityisoikeudellisissa sopimuksissa ole täysin ehdoton. Sopimussuhteita ei voi suojata ehdottomasti ja ikuisesti, eivätkä työnantaja ja työntekijä näin ollen voi sopia keskenään esimerkiksi siitä millaisen eläkkeen eläkejärjestelmä tulevaisuudessa tarjoaa, vaan eläkkeen saamisen edellytyksistä säädetään laissa.¹⁰⁷ Näin ollen voidaan tulkita, että eläkekattoa voitaisiin sen voimaan tulon jälkeen soveltaa sekä uusiin työehtosopimuksiin että taannehtivasti jo voimassa oleviin työehtosopimuksiin ilman, että perustuslain omaisuuden suojaan koskettaisiin.

4.2 Yrittäjien eläkepalkkakatto

Tällä hetkellä ainoa sovellus eläkekatoista Suomessa on yrittäjien eläkevakuutuksessa. Tarkemmin määriteltynä yrittäjien eläkekatoissa on kyse enemminkin eläkepalkkakatoista, sillä yrittäjällä on oikeus lisätä eläketulojensa määrää esimerkiksi TEL-lain mukaisessa ansiotyössä tai lisäeläkejärjestelyillä. Yrittäjän eläkelaki (2006/1272) vastaa suurimmilta osin TEL-lakia, mutta yrittäjille on laissa määritelty työtuloa määriteltäessä maksimi, jota suurempaa työtuloa ei vahvisteta. Vuonna 2016 yrittäjän työtulon maksimi on 171 625,00 euroa vuodessa¹⁰⁸.

Yrittäjäksi on määritelty YEL 3-4 §:n mukaan 18-67 vuotias henkilö, joka tekee ansiotyötä olematta työsuhteessa tai virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimisuhteessa. Pelkkä yrityksen omistaminen ei riitä yrittäjäeläkevakuutuksen perustaksi, koska eläkevakuutus edellyttää työntekoa. Se, pidetäänkö henkilöä yrittäjänä tai palkansaajana, ratkaistaan työoikeudellisten periaatteiden mukaan¹⁰⁹.

Toisin kuin yksityisalojen ja julkisalojen työntekijät, yrittäjät ovat itse vastuussa oman eläkevakuutuksensa järjestämisestä. YEL 112 §:n mukaan yrittäjän eläkelaitos vahvistaa yrittäjälle vakuutuksen alkaessa yrittäjän työpanosta vastaavan työtulon. Työtuloksi määritellään palkka, joka olisi kohtuudella maksettava, mikäli yrittäjän suorittamaa työtä olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. Yrittäjän on otettava YEL-vakuutus, mikäli yrittäjätoiminta on sen laatuista, että vakuuttamiselle asetetut rajat työtulon ja keston osalta täyttyvät. Mikäli yrittäjän työtulo on vuonna 2016 vähintään 7557,18 euroa ja yrittäjätoiminta kestää vähintään neljä kuukautta, on hänen otettava YEL-vakuutus.¹¹⁰ YEL 62 §:ssä on määritelty yrittäjän eläkkeen muodostumisesta. Prosentuaalisesti eläkettä karttuu samalla tavoin

¹⁰⁶ HE 309/1993 vp, 62.

¹⁰⁷ Kautto ym. 2009, 18.

¹⁰⁸ Eläketurvakeskus 2016, Yrittäjän vakuutus perustuu YEL-työtuloon.

¹⁰⁹ Eläketurvakeskus 2016, Kuka on yrittäjän eläkelain mukainen yrittäjä?

¹¹⁰ Eläketurvakeskus 2016, Yrittäjän vakuuttamisvelvollisuus ja yrittäjän työtulo.

kuin ansiotyöstä eli myöhäisemmällä iällä tehdystä työstä kertyy enemmän eläkettä kuin nuorempana.

Koska yrittäjät ovat itse vastuussa eläketurvansa hankkimisesta, on katsottu eläkepalkkakatto tarpeelliseksi. Erityisesti on haluttu estää yrittäjän mahdollisuudet vakuutus suunnitteluun. Eläkepalkkakatolla pyrittiin estämään tilanteet, joissa pienillä maksuprosenteilla ja lyhyellä vakuutusajalla olisi saanut valtion kustantaman elinikäisen korkean eläkkeen.¹¹¹ Yrittäjien eläkkeeseen oikeuttavien ansiotulojen laskeminen on jo laillisin keinoin melko ongelmallista, sillä kunkin vuoden ansiotulot perustuvat lähinnä arvioon eivätkä todellisiin vuosituloihin. Tämän vuoksi yrittäjän ansioiden suuruuden ja eläkevakuusmaksujen määrittäminen on hankalaa ja edellyttää erityisjärjestelyjä lainsäädännön nojalta.¹¹²

Käytännössä yrittäjien työtulon maksimi saavutetaan hyvin harvoin. Vuonna 2014 YEL-yrittäjien keskimääräiset työtulot olivat 23 100,00 euroa ja yrittäjätalustaisen eläkeläisen keskimääräinen kokonaiseläke oli noin 1270 euroa kuukaudessa. Vain 7,5 prosentilla yrittäjistä ansiotulot olivat yli 50 000,00 euroa.¹¹³ Voidaan siis katsoa, että eläkepalkkakatolla ei ole ollut erityisen suurta merkitystä, sillä vain hyvin pieni osa yrittäjistä saavuttaa 171 625,00 euron vuosiansiot.

Yrittäjien eläkepalkkakatto ei ole juurikaan verrattavissa eläkepalkkakattoon, jota ajoittain on Suomeen kaavailtu. Tämä johtuu siitä, että yrittäjien eläkkeen rahoitus on järjestetty eri tavalla kuin ansiotyöntekijöillä. Ansiotyöntekijöiden eläkkeet rahoitetaan työssäkäyvien työeläkevakuutusmaksuilla sekä rahastoinnista saaduilla varoilla. Yrittäjien eläkevakuutusmaksuja ei sen sijaan rahastoida, jonka vuoksi valtion on osallistuttava yrittäjien eläkkeen rahoittamiseen. Suurin osa yrittäjien eläkkeistä maksetaan yrittäjiltä saaduilla työeläkevakuutusmaksuilla. Vuonna 2016 vakuutusmaksu on alle 53-vuotiaalla yrittäjällä 23,6 prosenttia vahvistetusta YEL-tulosta ja 53-vuotiaalla ja tätä vanhemmalla yrittäjällä 25,1 prosenttia. Näistä saaduista vakuutusmaksuista vähennetään hoitokulut ja niillä rahoitetaan kyseisen vuoden eläkemenoja. Puuttuvan osan eläkekuluista kustantaa valtio. Vuonna 2013 valtion osuus yrittäjäeläkemenosta oli 7 prosenttia.¹¹⁴ Erilaisen rahoitusmallin vuoksi, yrittäjien järjestelmää eläkepalkkakatosta ei voisi ainakaan sellaisenaan soveltaa ansiotyöntekijöille ehdotettuun eläkepalkkakattoon.

¹¹¹ Kautto ym. 2009, 16.

¹¹² Salonen 2015, 21.

¹¹³ Poutiainen 2015, 42, Salonen - Lampi 2015, 79 ja Knuuti - Palomurto 2015, 115.

¹¹⁴ Eläketurvakeskus 2016, Yrittäjän vakuutus perustuu YEL-työtuloon.

4.3 Eläkekaton käsittely Suomessa

Eläkekatto nousee Suomen yhteiskunnallisessa keskustelussa aika ajoin esille. Usein keskustelun on sysännyt liikkeelle media, joka on nostanut yksittäisiä suuria eläkkeitä tai kehityskulkuja, jotka voivat tuntua kansalaisista epäoikeudenmukaisilta. Myös poliitikot nostavat ajoittain eläkekaton esille yhtenä keinona parantaa yhteiskunnallista tasa-arvoa sekä luoda säästöjä Suomen julkiseen talouteen.¹¹⁵

Suomen työeläkejärjestelmää luotaessa eläkekattomuuteen päädyttiin, koska koettiin, että katot monimutkaistaisivat pakollisen vakuutuksen toimivuutta ja loisivat tarpeen korvaavien järjestelyjen muodostamiseen. Eläkekatto oli Suomessa käytössä valtion virkamiesten eläkkeissä ennen ansaintaperiaatteen mukaista eläkelakia. Kyseisestä eläkekattosta luovuttiin kuitenkin jo 1960-luvulla, eikä järjestelmä ole enää vertauskelpoinen Suomen nykyisen lainsäädännön kanssa.¹¹⁶

Eläkekattosta on keskusteltu 1970-luvulla inflaation oloissa tarkistettujen virkamiesten eläkkeiden kasvun hillitsemiseksi, 1980-luvulla liian korkeiksi koettujen eläkkeiden leikkaamiseksi ja 1990-luvulta lähtien yhtenä säästökeinona. Näihin on yleensä vastattu selvittämällä korkeiden eläkkeiden yleisyyttä, eläkkeiden korvaussuhteita ja määräytymistä sekä eläkekattoa yhtenä mahdollisena keinona vaikuttaa suurin eläkkeisiin.¹¹⁷ Laajoja tutkimuksia koskien yksinään eläkekattoa ei Suomessa juurikaan ole tehty, vaan eläkekatto on usein mainittu muiden säästökeinojen ohessa. Varmaankin kattavin selvitys koskien yksinään eläkekattoa on vuonna 2009 ilmestynyt Eläketurvakeskuksen Eläkekattoa koskeva selvitys ja sitä vuonna 2015 täydentävä Eläkekattoa koskeva muistio.

4.3.1 Kansalaisten mielipiteitä eläkekattosta

Eläkekattoajatusta on perusteltu etenkin sillä, että lakisääteisestä järjestelmästä maksettavat korkeat eläkkeet ovat useiden kansalaisten mielestä kohtuuttoman suuria pienimpiin eläkkeisiin verrattuna ja osa kansalaisista olisi halukas leikkaamaan kaikista suurimpia eläkkeitä. Toisaalta eläkekatto on vastustettu perusteella, että suomalaiset tukevat suomalaisen eläkejärjestelmän lähtökohtia ja työeläkejärjestelmän perusperiaatteita.¹¹⁸

¹¹⁵ Kautto ym. 2009, 13.

¹¹⁶ Kautto ym. 2009, 14.

¹¹⁷ Kautto ym. 2009, 13.

¹¹⁸ Kautto ym. 2009, 46.

Suomessa ei ole kymmenen vuoden sisällä teetetty laajaa ja luotettavaa mielipidekyselyä kansalaisten mielipiteestä eläkekatosta. Vuonna 2012 Eläketurvakeskus teki kuitenkin kattavan kyselyn kansalaisten luottamuksesta eläketurvaan, jossa tiedusteltiin myös mielipidettä eläkekatosta. Tutkimuksesta kävi ilmi, että kolme neljästä vastanneesta kannatti eläkkeille asetettavaa ylärajaa ja viidennes vastusti sitä. Mitä vanhemmasta ikäryhmästä oli kyse, sitä useammin eläkekattoa kannatettiin. Nykyiset eläkeläiset kannattivat eläkekattoa useammin kuin vielä työelämässä olevat. Miehet olivat hieman naisia useammin eläkekattoa vastaan. Mitä korkeammin koulutetusta henkilöstä oli kyse, sitä vähemmän löytyi halukkuutta eläkekaton asettamiseen. Eroja oli myös ansiotulojen välillä niin, että suurituloiset ja pienituloiset vastustivat eläkekaton asettamista muita tuloryhmiä useammin. Huomattavaa on, että suurimmassa tuloasteessa olevat suhtautuivat eläkekattoon useimmiten myönteisesti, sillä 75,5 prosenttia heistä kannatti eläkekaton asettamista.¹¹⁹

Voima-lehti teetti vuoden 2013 syksyllä TNS-gallupin avulla tutkimuksen, jossa tiedusteli 1002 suomalaiselta mielipidettä eläkekatosta seuraavalla kysymyksellä: ”Suomessa yli kolmentuhannen euron kuukausieläkettä saa noin 5 prosenttia eläkeläisistä. Jos työeläkkeille asetettaisiin esimerkiksi 3000 euron yläraja, vuotuiset eläkekustannukset laskisivat yli 850 miljoonaa euroa. Pitäisikö Suomessa lailla säätää työeläkkeen enimmäismäärä 3000 euroon kuukaudessa?” TNS-gallupin mukaan kyselyn virhemarginaali oli noin kolme prosenttiyksikköä. Tutkimustulosten mukaan noin puolet suomalaisista eli 52 prosenttia haluaisi Suomeen 3000 euron eläkekaton. Eläkekattoa vastusti 38 prosenttia. Suurin yksittäinen ryhmä, joka puolsi eläkekaton käyttöönottoa oli eläkeläiset, joista 65 prosenttia vastasi haluavansa Suomeen eläkekaton. Tutkimuksessa nimenomaan kysyttiin kansalaisten mielipidettä 3000 euron katosta eli työeläkettä ei maksettaisi 3000 euron ylittävältä osalta. Voima-lehti on omien sanojensa mukaan saanut arvion 850 miljoonan säästöistä laskemalla ne Eläketurvakeskuksen tilastoista.¹²⁰ Tutkimuksen ei voi katsoa olevan erityisen luotettava, sillä otanta on melko pieni, eikä tutkimustuloksista käy ilmi esimerkiksi sitä, kuinka kysely toteutettiin tai, mikä oli kyselyn ikäjakama. Lisäksi kysymyksen asettelu voidaan katsoa olevan jo itsessään melko johdatteleva, sillä kysymykseen itsessään sisältyy mielipide eläkekaton positiivisesta vaikutuksesta. Tutkimus kuitenkin vahvistaa Eläketurvakeskuksen tutkimuksesta saatua yleistä kansalaismielipidettä, jonka mukaan melko suuri osa suomalaisista haluaisi eläkekaton käyttöön Suomeen.

Tutkittaessa kansalaisten mielipidettä tulee aina olla kriittinen tutkimustulosten kanssa. Monien suomalaisten tiedot eläkekatosta ovat luultavasti melko puutteelliset, jonka vuoksi myös vastaukset eläkekattoon annetaan vähäisten tietojen perusteella. Olisi mielenkiintoista tarkastella muuttuisivatko eläkekattoa puoltavien näkökulma asiaan, mikäli heitä informoitaisiin

¹¹⁹ Kahma - Takala 2012, 50.

¹²⁰ Hanska 2013, Kansa vaatii eläkekaton.

tutkimusta tehdessä esimerkiksi siitä, että eläkekatto saattaisi nostaa heidän omia eläkevaikutusmaksuja. Eläketurvakeskuksen tutkimuksen mukaan myös suomalaiset itse epäilevät tietämystään eläkeasioissa, sillä 39,6 prosenttia vuoden 2012 tutkimukseen osallistuneista koki, että tuntee eläkeasiat kohtalaisesti ja 34,3 prosenttia vastasi, että tuntee eläkeasiat melko huonosti.¹²¹ Joka tapauksessa selvää on, että eläkekatto saa kannatusta suomalaisten keskuudessa, eikä kannatus näytä olevan mitenkään erityisen sidottu ansiotasoon, sukupuoleen, ikään tai koulutukseen.

4.3.2 Eläkekaton käsittely eduskunnassa

Eläkekatto herättää aika ajoin keskustelua eduskunnassa. Usein eläkekattoa ehdotetaan lähinnä yhtenä ratkaisun osana eläkejärjestelmässä, mutta myös eläkekattoa yksinään on käsitelty eduskunnassa. Eläkekatto on vuosina 1970-1989 käsitelty kuudessa lakialoitteessa, kahdeksassa toivomusaloitteessa, kolmessa kirjallisessa kysymyksessä, kymmenessä suullisessa kysymyksessä sekä yhdessä raha-asia-aloitteessa. Vuosina 1990-2009 eläkekatto on käsitelty yhdessä lakialoitteessa, kuudessa toivomusaloitteessa, viidessä kirjallisessa kysymyksessä, kahdessa suullisessa kysymyksessä sekä kolmessa eduskunnan täysistunnon pöytäkirjassa.¹²² Tässä työssä perehdytään tarkemmin lähinnä tuoreempiin eduskuntakäsittelyihin eli vuodesta 2009 lähtien eduskunnassa esitettyihin kannanottoihin eläkekatosta.

Vuodesta 2009 lähtien eduskunnassa on esitetty eläkekatosta neljä kirjallista kysymystä, kaksi suullista kysymystä, yksi toimenpidealoite ja yksi talousaloite. Näitä kysymyksiä ja aloitteita on käsitelty myös täysistuntojen pöytäkirjoissa sekä ajoittain eläkekattoon on viitattu täysistunnon keskusteluissa. Vuodesta 2009 alkaen eläkekatto on mainittu 24 kertaa täysistunnon pöytäkirjoissa. Verrattuna 2000-luvun alkupuoleen eläkekattoa koskeva eduskuntakäsittely on hieman lisääntynyt vuoden 2009 jälkeen.¹²³ Tähän luultavasti on vaikuttanut huono taloudellinen tilanne, jolloin kansanedustajat pyrkivät löytämään talouden nostoon uusia ratkaisuja sekä yleinen yhteiskunnallinen keskusteluilmapiiri, jossa on nostettu yksittäisiä johdon korkeita eläkkeitä esille. Samoin vuoden 2017 eläkeuudistuksen valmistelu on luultavasti edellyttänyt kansanedustajia arvioimaan Suomen eläkejärjestelmää uudestaan.

Eduskunta-aloitteissa eläkekatolle perusteluina on esitetty, että useissa muissa länsimaissa on käytössä eläkekatto tai eläkepalkkakatto. Lisäksi on vedottu oikeudenmukaisuuteen ja kohtuullisuuteen. Aloitteissa on perusteltu, että vaikka Suomessa ei ole määrällisesti paljon suuria eläkkeitä, kansalaisten oikeustaju kokee suuret eläkkeet kohtuuttomiksi, jonka vuoksi

¹²¹ Kahma - Takala 2012, 34.

¹²² Kautto ym. 2009, 35.

¹²³ Poutiainen ym. 2015, 10.

niitä tulisi kyetä rajaamaan. Lisäksi suurituloisten koetaan voivan säästää omatoimisesti, jos he haluavat itselleen korkeamman eläkkeen. Lähivuosina useimmissa eläkekattoa koskevissa aloitteissa on alulle panijana ollut Perussuomalaisten kansanedustajat.¹²⁴

Usein eläkekattoa ehdotetaan eläke- ja muiden tuloerojen pienentämisen keinona sekä julkisen talouden säästökeinona. Lisäksi toisinaan ehdotuksissa esitetään samalla sekä eläkekattoa että pienempien eläkkeiden korottamista esimerkiksi minimikansaneläkkeen korottamisen kautta. Monissa esityksissä on ollut mukana ehdotus katon markka- tai euromäärästä.¹²⁵

Eläkekattoa ehdottavien kysymysten tavoin myös ministereiden vastaukset ja selvitykset ovat olleet jokseenkin saman sisältöisiä. Ministerit ovat usein käyttäneet perusteluina Eläketurvakeskuksen vuosina 2009 ja 2015 tehtyjä eläkekattoa koskevia selvityksiä. Ministerit ovat vastanneet, että vaikka monissa länsimaissa on käytössä eläkepalkkakatto, on kyseisissä maissa pääsääntöisin myös käytössä hyvin laaja lisäeläkejärjestelmä eikä eläkepalkkakatto tosiasiaa estä suurien eläkkeiden syntyä. Eläketurvakeskuksen selvityksen mukaan ongelmana eivät lähtökohtaisesti ole korkeat eläkkeet, vaan matalat eläkkeet, joiden määrä korkeisiin eläkkeisiin nähden on huomattavasti suurempi. Lisäeläkkeiden yleistuminen Suomessa johtaisi eläkejärjestelmän kokonaisuuden monimutkaistumiseen, joka puolestaan lisäisi hoitokuluja. Lisäksi, vaikka eläkekatto rajoittaisi eläkemenoja pitkällä aikavälillä, maksutaso pienenis eläkepalkkakaton vuoksi välittömästi eläkevakuutusmaksujen vähenemisen vuoksi, mikä puolestaan huonontaisi eläketurvan rahoitusnäkyviä lyhyellä aikavälillä. Lisäksi eläkekaton katsotaan olevan ristiriidassa Suomen työeläkejärjestelmän ansaintaperiaatteen ja koskemattomuusperiaatteen kanssa. Suomen progressiivisen verotuksen katsotaan olevan paras väline tuloerojen tasaukseen, sillä verotus ottaa huomioon henkilön kaikki tulot pelkän työansioden sijasta.¹²⁶

Kansanedustajien esittämiä eläkekattoa koskevia kysymyksiä ja selvityspyyntöjä on tarkasteltava kriittisesti. Kansanedustajat ovat poliittisen puolueen jäseniä ja heillä on oman puolueen tavoitteiden edesauttamisen lisäksi tavoitteena lisätä sekä oman puolueen että itsensä kannatusta. Tällöin on aina vaara populismille ja kannanotoille, jotka on esitetty ilman asiaan perehtymistä. Eläkekatto ja suurituloisten eläkkeet ovat aiheena sellainen, että se herättää kansalaisissa vahvoja mielipiteitä sekä puolesta että vastaan. Kansanedustajat voivat nostaa eläkekaton esille julkisessa keskustelussa edistääkseen kannatusta äänestäjien keskuudessa riippumatta siitä, kokevatko he eläkekaton asettamista todellisuudessa ratkaisuksi taloudellisen tilanteen parantamiseen.

¹²⁴ KK 1068/2009 vp, KK 696/2013 vp, KK 1240/2014 vp ja TAA 532/2013 vp.

¹²⁵ Kautto ym. 2009, 35.

¹²⁶ Kautto ym. 2009, 36 ja Väänänen 2015, 11.

4.3.3 Valtio-omisteisten yritysten johtajien eläkkeet

Erityisesti valtio-omisteisten yhtiöiden johtajien suurista eläkkeistä ja varhaisesta eläkkeelle-siirtymisestä keskustellaan ajoittain julkisuudessa. Usein asian yhteydessä nostetaan esille myös työeläkejärjestelmää koskeva eläkekatto. Johtajien korkeista eläkkeistä puhuttaessa usein kuitenkin jätetään huomiomatta, että heidän eläkkeet harvoin koostuvat vain lakisääteisestä työeläkkeestä, vaan korkeat eläkkeet usein sisältävät myös joko työnantajan tai työntekijän itse ottaman lisäeläkkeen tai muita sopimuspohjaisia korvauksia.¹²⁷

Valtio-omisteisten yhtiöiden johtajien suurista eläkkeistä nousee ajoittain yhteiskunnallista keskustelua, sillä valtion katsotaan olevan omistajana erityisasemassa ja sen omistajaluonne eroaa tällöin muista omistajista. Toisaalta valtio kilpailee muiden omistajien tavoin vapailla markkinoilla, jonka vuoksi sen tulee pyrkiä saamaan parhaat mahdolliset resurssit käyttöönsä. Tämä koskee myös yrityksen johtohenkilöstöä. Koska johdon rekrytoinnissa kilpailu on vapaata sekä kansainvälisillä markkinoilla että Suomessa, on johdon palkitseminen valtio-omisteisissa yrityksissä oltava kilpailukykyinen muihin omistajiin nähden. Vaikka johtajien uravalinnat eivät perustu ainoastaan taloudellisiin vaikuttimiin, on palkitsemisjärjestelmillä mukaan lukien eläke-eduilla merkitystä.¹²⁸

Kritiikkiä johtajien eläkkeen suuruuden lisäksi on aiheuttanut johtajien keskimääräistä varhaisempi eläkkeellejäämisikä. Vaikka johdon eläköitymisiän olisi toivottavaa nousevan suunnitteen samalle tasolle kuin muillakin työntekijöillä, on otettava huomioon johtajan tehtävien vaativuus. Lisäksi useat yritysten johtotehtävissä toimineet jatkavat työuraansa aktiivisesti yhteiskunnan muissa tehtävissä eli eivät todellisuudessa jää vanhuuseläkkeelle.¹²⁹

Johtavassa asemassa olevien työntekijöiden työeläke perustuu samaan ansaintaperiaatteen kuin muilla työntekijöillä. Työeläkettä voi nykyisen lainsäädännön mukaan kerryttää kaikilla ansiotasolla samoilla periaatteilla. Tällöin korkeilla ansiotuloilla luonnollisesti kertyy korkeat eläketulot. Progressiivisen verotuksen myötä parempituloiset maksavat palkastaan prosentuaalisesti enemmän veroja sekä luonnollisesti he myös tällöin maksavat korkeampia työeläkevakuutusmaksuja.¹³⁰

¹²⁷ Kautto ym. 2009, 13.

¹²⁸ Pohjola - Merilampi - Nikula 2009, 16.

¹²⁹ Pohjola - Merilampi - Nikula 2009, 30.

¹³⁰ Kautto ym. 2009, 14.

Johtajien korkeiden tulojen taustalla on yleensä yrityksen ja johtajan väliset johtajasopimukset, joissa määritellään palkkaus ja muut edut. Usein toimitusjohtajan työstään saama korvaus muodostuu ainakin osittain erilaisista tulospalkkioista sekä muiden kannustinjärjestelmien korvauksista. Mikäli nämä palkkiot maksetaan osana palkkaa, ne kartuttavat eläkettä. Sen sijaan osake- tai optiopohjaiset palkkiot eivät kartuta eläkettä. Johtajasopimukset voivat edesauttaa korkeiden eläkkeiden syntyä myös muulla tavoin. Yritys voi esimerkiksi järjestää johtajalle lisäeläkejärjestelyn. Mikäli yritys sitoutuu maksamaan lisätueläkettä myös omista varoistaan, ei tällöin kyse ole vakuutustuotteesta.¹³¹ Yleisesti johdon eläkkeet muodostuvat siten, että perustan muodostaa työeläke ja sen lisäyksen yrityksen ottama lisäeläke¹³².

Eläkekatto voitaisiin asettaa koskemaan vain lakisääteisiä työeläkkeitä eikä sitä voisi ulottaa koskemaan johtajasopimuksen määrittelemiä muita etuja tai eläkkeitä. Johtajien korkeat eläkkeet syntyvät työansoiden lisäksi erilaisista muista korvauksista. Tämän vuoksi heidän korkeita eläkkeitä ei voida rajoittaa yksittäisellä toimenpiteellä kuten eläkepalkkakatolla.¹³³

Voidaan myös pohtia, ovatko johtajien suuret eläkkeet loppujen lopuksi kohtuuttomia. Valtion on kyettävä kilpailemaan samoilla markkinoilla muiden omistajien kanssa ja tällöin valtion on myös jossain määrin kyettävä tarjoamaan johtajille taloudellista etua, joka houkuttelee valtio-omisteisten yritysten palvelukseen pätevää johtoa. Julkisen keskustelun negatiiviseen ilmapiiriin luultavasti kuitenkin vaikuttaa se, että johtajien palkitseminen ei välttämättä aina vastaa yrityksen tulosta. Johtohenkilökunnan palkitseminen taloudellisilla eduilla, kuten eläke-etuuksilla voi tuntua kohtuuttomalta, mikäli yritys samaan aikaan tekee heikkoa tulosta ja joutuu vähentämään henkilöstöä.

5 Kansainvälistä vertailua

Tässä luvussa käsitellään aluksi yleisesti EU-valtioiden työeläkejärjestelmiä sekä eläkekattoja, jonka jälkeen syvennyttään tarkemmin muutaman maan eläkejärjestelmään ja eläkekaton käyttöön valituissa maissa. Vertailumaiksi on valittu Ruotsin, Ison-Britannian sekä Ranskan. Vertailumailla on ainakin jollain tasolla samantapainen eläkejärjestelmä kuin Suomella, mutta jotka ovat eläkekaton osalta päätyneet erilaiseen ratkaisuun kuin Suomi.

¹³¹ Kautto ym. 2009, 16.

¹³² Pohjola - Merilampi - Nikula 2009, 17.

¹³³ Kautto ym. 2009, 15.

Eläketurvakeskuksen tekemän selvityksen mukaan yksinään eläkekattoa koskevaa kansainvälistä selvitystä ei ole tehty. Eläkekattoa on sivuttu useissa tutkimuksissa ja se on mainittu yhtenä eläkejärjestelmän osana muiden joukossa.¹³⁴ Tätä opinnäytetyötä varten tietoa eri maiden eläkekatoista on saatu lähinnä OECD:n eli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (eng. Organisation for Economic Cooperation and Development) tekemistä julkaisuista.

Yhtenä syynä eläkekattoa koskevan tutkimuksen puuttumiselle on luultavasti se, että eläkekatto on vain yksi yksityiskohta laajassa eläketurvan verkostossa¹³⁵. Lisäksi eri mailla on toisistaan huomattavasti poikkeavia eläkejärjestelmiä, joiden muodostumiseen on vaikuttanut kunkin maan taloudelliset, yhteiskunnalliset, poliittiset sekä historialliset olosuhteet¹³⁶. Tämän vuoksi yksinään eläkekaton tutkiminen ei juurikaan kerro menetelmän toimivuudesta, vaan eläkekattoa tutkittaessa on otettava jokaisen maan erilainen eläkejärjestelmä huomioon. Toisena syynä eläkekaton vähäiseen kansainväliseen tutkimukseen on luultavasti aineiston saantiin liittyvät ongelmat. Vain harvassa maassa on tietojärjestelmä, johon on koottu kaikki eläkkeen saajan eläkkeeseen oikeuttavat ansiotulot sekä niiden kartuttamat eläkeoikeudet.¹³⁷ Suomessakaan ei ole yhdistettyä rekisteriä siitä millaisia lisäeläkejärjestelyratkaisuja lakisääteisten eläkkeiden saajilla on. Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos ovat kuitenkin koonneet eläkkeensaajista tilastoja vuodesta 1981 lähtien, johon on kerätty tilastotietoa Suomen koko eläkkeensaajaväestön tuloista ja niiden jakautumisesta.¹³⁸ Tilastoimalla kansan- ja takuueläkkeen sekä ansiotuloeläkkeen jakautumista voidaan saada Suomen osalta melko vertailukelpoista tietoa, sillä kuten aikaisemmin luvussa 3 on selvennetty, vapaaehtoisten eläkevakuuksien määrä on Suomessa melko vähäinen.

5.1 Euroopan Unioni

Euroopan Unionin jäsenvaltioiden eläkejärjestelmissä on tehty suuria muutoksia etenkin 1990-luvulta 2000-luvun puoliväliin saakka. Tänä aikana esimerkiksi Suomi, Ruotsi, Puola, Latvia sekä Portugali ovat tehneet eläkejärjestelmäänsä kokonaisvaltaisen eläkeuudistuksen.¹³⁹ Euro-alueen ja Euroopan 2010-luvun taantuma on lisännyt eläkejärjestelyjen uudistusta. Hidas taloudellinen elpyminen ja suuret valtionvelka-asteet rasittavat EU-maiden julkista taloutta.¹⁴⁰ Lisäksi väestön ikääntyminen sekä eläkeläisten kasvava määrä lisäävät julkisen talouden rasitusta. Tämän vuoksi useat jäsenmaat ovat tehneet toimenpiteitä, joiden avulla

¹³⁴ Kautto ym. 2009, 29.

¹³⁵ Kautto ym. 2009, 29.

¹³⁶ Australian Centre for Financial Studies 2015, 6.

¹³⁷ Kautto ym. 2009, 29.

¹³⁸ Eläketurvakeskus 2015a, 3.

¹³⁹ European Commission and Social Protection Committee 2015, 171.

¹⁴⁰ OECD 2015, 16.

työuria voidaan pidentää ja keskimääräistä eläkeikää nostaa.¹⁴¹ Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana yleistä vanhuuseläkeikää on nostettu 22 EU-maassa. Lisäksi Suomen elinaika-kerrointa vastaava menetelmä, jonka avulla pyritään sopeuttamaan yksilön eläke pidempää elinikää varten, on otettu käyttöön muun muassa Puolassa, Italiassa, Portugalissa sekä Ruotsissa.¹⁴²

5.1.1 Eläkejärjestelmien rahoitus

Enemmistö EU-maista on maksuperusteisia eläkejärjestelmiä¹⁴³. 2000-luvulla EU-maissa on ollut havaittavissa siirtymistä julkisista yksityisiin eläkejärjestelmiin, jotka ovat kokonaan rahoitettuja ja maksuperusteisia. Väestön ikääntymisen luoman julkisen talouden rasituksen hillitsemiseksi tavoitteena on pienentää julkisten jakojärjestelmien eläkkeiden osuutta kokonaiseläketurvasta. Työeläkkeissä tämä muutos on havaittavissa maksujärjestelmien yleistymisenä ja etuusperusteisten järjestelmien määrän vähenemisenä.¹⁴⁴

Siirtyminen etuusperusteisista maksuperusteisiksi eläkejärjestelmiksi merkitsee säästämiseen ja sijoittamiseen liittyvien riskien siirtymistä aiempaa selvemmin työnantajilta eläkevakuutetuille. Vakuutettu tai eläkesäästäjä, joka tekee päätökset yksittäisistä sijoitustoimenpiteistä ja kantaa sijoituksiin sekä sijoituskohteiden vaihtamiseen liittyvät riskit, voi myös menettää säästövarojen pääoman osittain tai kokonaan. Maksuperusteisissa järjestelmissä eläkelaitosten toimintaa säätelevät erilaiset sijoitussäännökset, jonka lisäksi eläkevaroilta on voitu määrätä vähimmäistuottovaatimus. Vakuutettujen sijoituksia pyritään myös valvomaan muun muassa velvoittamalla eläkejärjestelmien hoitajia seuraamaan sijoituskohteiden taloudellista riskiä erilaisten stressitestien ja vakavaraisuustarkistusten avulla.¹⁴⁵

5.1.2 Eläkelajit EU-maissa

EU-maissa eläke voi koostua kolmesta eri eläkelajista: vähimmäistulon turvaavasta takuueläkkeestä, lakisääteisestä työeläkkeestä sekä näitä kahta täydentävistä työnantajan tai työntekijän vapaaehtoisista lisäeläkejärjestelyistä.¹⁴⁶

¹⁴¹ OECD 2015, 13.

¹⁴² European Commission and Social Protection Committee 2015, 174.

¹⁴³ European Commission and Social Protection Committee 2015, 22.

¹⁴⁴ Vidlund ym. 2011, 18.

¹⁴⁵ Vidlund ym. 2011, 23.

¹⁴⁶ OECD 2015, 48-49.

Jokaisessa EU-maassa on jonkinlainen takuueläke (guarantee minimum pension), jonka tavoitteena on turvata vähimmäistoimeentulo ja estää köyhyyttä¹⁴⁷. EU-maiden takuueläkkeet voidaan jakaa neljään eri kategoriaan:

1. Kaikille myönnettävä määrältään samansuuruinen takuueläke (Universal flat-rate pensions), johon yleensä vaikuttaa, kuinka kauan on asunut maassa.¹⁴⁸ Menettelyä sovelletaan jossain muodossa muun muassa Alankomaissa, Suomessa, Ruotsissa sekä Tanskassa. Puhtaimmillaan tämä menettely on käytössä Alankomaissa, jossa takuueläke myönnetään jokaiselle kansalaiselle riippumatta ansiotulojen määrästä. Suomessa takuueläkkeen muodostaa kansaneläke sekä sitä täydentävä takuueläke.
2. Takuueläke, jonka suuruuteen vaikuttaa vakuutusmaksujen määrä (Contributory minimum pensions). Eläkkeen myöntämiseen vaikuttaa sen sijaan, kuinka paljon on maksanut vakuutusmaksuja työuran aikana se, kuinka kauan on maksanut vakuutusmaksuja. Tällä tavoin pienien, mutta pitkään maksettujen vakuutusmaksujen perusteella voi olla oikeutettu takuueläkkeeseen. Menettely on käytössä muun muassa Isossa-Britanniassa ja Irlannissa.¹⁴⁹
3. Eläkeläisiin kohdistettu sosiaaliavustus (Specific social assistance) on yleensä valtion rahoittama eläkeläisille tarkoitettu minimitoimeentulon turvaava eläke, joka on useimmiten riippumaton siitä, kuinka kauan on asunut maassa.
4. Sosiaaliturvaan kuuluva yleinen avustus (General Social assistance), jonka tarkoituksena on turvata kansalaisten minimitoimeentulo. Menetelmää ei ole erityisesti suunnattu vain eläkeläisiin. Järjestelmä on käytössä vain kahdessa jäsenmaassa, jotka ovat Saksa ja Tšekki.¹⁵⁰

Työhön perustuva ansiotuloeläke muodostaa selkeästi pääasiallisen eläketurvan EU:ssa¹⁵¹. Kuten luvussa 4.1.1 on kerrottu, Suomen työeläkejärjestelmä kuuluu kolmen pilarin mallissa selkeästi ensimmäiseen pilariin, sillä Suomen eläkejärjestelmä on lakisääteistä ja sosiaaliturvaan perustuvaa¹⁵². Useissa EU-maissa samasta ansiotoiminnasta syntyy eläkettä useammasta kuin yhdestä eläkejärjestelmästä. Kokonaiseläke muodostuu siis lakisääteisestä eläkkeestä ja sitä täydentävistä työmarkkinoille sovituihin lisäeläkejärjestelyistä sekä mahdollisista yksityisistä eläkejärjestelyistä.¹⁵³ Ansioeläkkeitä täydentävät lisäeläkejärjestelyt lasketaan kuuluvaksi toiseen pilariin ja yksityiset eläkejärjestelyt kuuluvat kolmanteen pilariin¹⁵⁴.

¹⁴⁷ European Commission and Social Protection Committee 2015, 17.

¹⁴⁸ OECD 2015, 48.

¹⁴⁹ European Commission and Social Protection Committee 2015, 129.

¹⁵⁰ European Commission and Social Protection Committee 2015, 130.

¹⁵¹ European Commission and Social Protection Committee 2015, 17.

¹⁵² Vidlund ym. 2011, 34.

¹⁵³ Vidlund ym. 2011, 7.

¹⁵⁴ Vidlund ym. 2011, 9.

Työeläkkeen lakisääteinen vanhuuseläkeikä useimmissa EU:n maissa on 65 vuotta¹⁵⁵. Alhaisin eläkeikä on Sloveniassa, jossa eläkeikä miehille on 58,7 vuotta. Korkein vanhuuseläkeikä puolestaan on Islannissa ja Norjassa, joissa vanhuuseläkkeelle voi päästä vasta 67 vuotiaana. Useissa EU-maissa on eri eläkeikä miehille ja naisille, jälkimmäisen ollessa useimmiten hie-
man alempi. Varhennetulle vanhuuseläkkeelle on mahdollista jäädä useimmissa EU-maissa noin 60 vuoden iässä. Joissain jäsenmaissa lakisääteinen eläkejärjestelmä ei kuitenkaan tar-
joa mahdollisuutta jäädä varhaiseläkkeelle. Tällöin, mikäli henkilö ei ole oikeutettu työkyvyt-
tömyyseläkkeeseen, on varhaiseläke järjestettävä lisäeläkkeen turvin. Tällaisia maita ovat
esimerkiksi Iso-Britannia, Tanska, Irlanti ja Puola.¹⁵⁶

EU:n jäsenmaiden lisäeläkejärjestelmät voidaan jakaa lakisääteisiin työnantajan tarjoamiin
lisäeläkkeisiin, vapaaehtoihin työnantajan tarjoamiin lisäeläkkeisiin sekä yksilön vapaaehtoi-
siin lisäeläkejärjestelyihin. Yleensä työmarkkinaeläkkeet ovat lakisääteisiä ja pakollisia tai ne
perustuvat kattaville kollektiivisille työmarkkinasopimuksille (muun muassa Alankomaat ja
Tanska).¹⁵⁷ Nämä ovat yleensä kokonaan työnantajan rahoittamia järjestelyjä¹⁵⁸. Sen sijaan
Isossa-Britanniassa ja Saksassa lisäeläketurva perustuu työnantajan tai työntekijän vapaaeh-
toisille järjestelyille¹⁵⁹. Työmarkkinoilla sovittu lisäeläketurva on harvoin yhtä kattavaa kuin
lakisääteisissä eläkejärjestelmissä¹⁶⁰.

Viidessä eri jäsenmaassa erilaiset lakisääteiset lisäeläkejärjestelmät muodostavat vähintään
30 prosenttia keskimääräisestä eläkkeestä. Nämä maat ovat Islanti, Ruotsi, Iso-Britannia,
Alankomaat ja Ranska.¹⁶¹ Erilaisten rahastoitujen lisäeläkejärjestelmien määrä on nousussa.
Syynä tähän on lähinnä useassa jäsenmaassa tapahtuva lakisääteisten lisäeläkejärjestelmien
lisääntyminen sekä ammatti- ja yksityisten ihmisten vapaaehtoisten lisäeläkevakuutuksien
määrän kasvu.¹⁶² Lisäksi useissa maissa kansalaisia kannustetaan ottamaan yksityisiä lisäeläke-
järjestelyjä¹⁶³. Valtio tukee usein näitä järjestelmiä verotuksen kautta siten, että joko koko
maksun tai osan siitä voi vähentää verotuksessa¹⁶⁴. Tukemalla kansalaisten lisäeläkejärjeste-
lyjä, pyritään vähentämään julkisen sektorin paineita¹⁶⁵.

¹⁵⁵ European Commission and Social Protection Committee 2015, 10.

¹⁵⁶ OECD 2015, 130.

¹⁵⁷ OECD 2015, 140.

¹⁵⁸ OECD 2015, 19.

¹⁵⁹ OECD 2015, 140.

¹⁶⁰ Vidlund ym. 2011, 8.

¹⁶¹ European Commission and Social Protection Committee 2015, 17.

¹⁶² European Commission and Social Protection Committee 2015, 42.

¹⁶³ OECD 2015, 19.

¹⁶⁴ Vidlund ym. 2011, 25

¹⁶⁵ Vidlund ym. 2011, 7.

5.1.3 Eläkekatto Euroopan Unionissa

Missään EU:n jäsenvaltiossa ei ole eläkejärjestelmää, jossa olisi voimassa kaikkia eläkkeitä koskeva katto. Pääsääntönä on, että eläkekatto on toteutettu eläkepalkkakatolla eli rajoittamalla eläkettä kartuttavaa ansiota eli eläkepalkkaa.¹⁶⁶ Joissakin maissa kuitenkin sovelletaan sekä eläkekattoa että eläkepalkkakattoa. Tällaista menetelmää sovelletaan esimerkiksi Ranskassa ja Belgiassa.¹⁶⁷ Eläkekatoista on myös versioita, joissa tietyn tulorajan ylittävistä tuloista eläkettä karttuu vähemmän kuin sen alittavista tuloista. Tällöin voidaan puhua taitetusta katoista.¹⁶⁸ EU:ssa on enemmän valtioita, joissa on jonkinasteinen lakisääteiselle ansiotyölle asetettu katto kuin maita, joissa kattoa ei ole¹⁶⁹.

EU-maissa on käsitelty melko vähän suurituloisten eläkekattoa ja lainsäädännössä kiinnitetään enemmän huomiota lisääntyvään määrään huonotuloisia eläkeläisiä¹⁷⁰. Eläketurvakeskuksen selvityksen mukaan yleisin peruste eläkekatoille on ollut, että suurituloiset voivat säästää omatoimisesti, jos haluavat korkeamman eläkkeen¹⁷¹. Lisäksi eläkekaton katsotaan olevan yksi tapa ohjata ja määrittää julkisen ja yksityisen eläkejärjestelmien työnjakoa. Tämän vuoksi katon ylittävät ansiot on useimmiten vakuutettu työmarkkinoilla sovituin eläkejärjestelyin, joissa harvoin on ehdotonta eläkekattoa. Tosin maksujen verovähenteisyyden asettamilla rajoilla vaikutetaan lisäeläkkeiden kattavuuteen, mutta tuloerojen pienentämiseen ei lisäeläkkeiden verotuksella ole ollut juurikaan vaikutusta. Korkeiden eläkkeiden syntyyn ei siis eläkekatoilla ole EU:ssa pystytty tai ole edes yritetty puuttua. Korkeiksi katsottuja eläkkeitä maksetaan kaikissa EU-maissa, mutta erona on se, minkä eläkejärjestelmän kautta nämä eläkkeet maksetaan.¹⁷²

¹⁶⁶ Kautto ym. 2009, 3.

¹⁶⁷ Eläketurvakeskus 2015, Eläkekatto.

¹⁶⁸ Poutiainen ym. 2015, 15.

¹⁶⁹ Kautto ym. 2009, 21.

¹⁷⁰ European Commission and Social Protection Committee 2015, 33.

¹⁷¹ Poutiainen ym. 2015, 12.

¹⁷² Poutiainen ym. 2015, 18.

Maa		Eläkepalkkakatto €/kk	Eläkekatto €/kk
Belgia		4400	2720 perhekunta 2180 yksinasuvat
Iso-Britannia		4190	-
Espanja		3600	2970*
Italia		8340	-
Itävalta		4530	3620*
Kreikka		5550	2770
Luxemburg		9610	7960
Ranska		3130	1570
	ARRCO:	9390	-
	AGIRC:	25030	-
Ruotsi		4180	-
Saksa		5950 (vanhat osavaltiot)	-
		5000 (uudet osavaltiot)	-
Irlanti		-	-
Portugali		-	-
Suomi		-	-
Tanska		-	-
Viro		-	-
*: Eläke maksetaan 14 kertaa vuodessa			

Taulukko 1: Lakisääteisen työeläkejärjestelmän eläkepalkkakatto ja eläkekatto eräissä maissa (2014)¹⁷³

Taulukko 1:ssä on kuvattu osan EU-maiden eläkepalkkakattoja ja eläkekattoja vuonna 2014. Kuten taulukosta käy ilmi, useassa maassa on eläkepalkkakaton lisäksi käytössä myös eläkekatto. Itävallassa eläkepalkkakatto lakisääteisessä työeläkejärjestelmässä oli vuonna 2014 4530 euroa kuukaudessa. Lisäksi eläkekaton myötä ansioeläkkeelle on asetettu 3620 euron bruttomääräinen maksimimäärä. Huomioitavaa on, että eläke maksetaan Itävallassa 14 kertaa vuodessa ja eläkekatto on laskettu ottaen tämä huomioon.¹⁷⁴ Bruttoenimmäismäärä on 80 prosenttia eläkkeen perusteena olevan palkan enimmäismäärästä. Lakisääteistä eläketurvaa voi parantaa erilaisilla lisäeläkemaksuilla.¹⁷⁵

Italiassa eläkepalkkakatto vuonna 2014 oli 8340 euroa kuukaudessa, eikä varsinaiselle eläkkeelle ole asetettu kattoja. Vakuutusmaksua peritään ansiokaton alittavalta osalta 33 prosent-

¹⁷³ Eläketurvakeskus 2015, Eläkekatto.

¹⁷⁴ Eläketurvakeskus 2015, Eläkekatto.

¹⁷⁵ Eläketurvakeskus 2016, Itävallan eläkejärjestelmä.

tia sekä työntekijältä että työnantajalta. Italiassa on mahdollisuus työnantajakohtaisiin lisä-eläkejärjestelmiin. Näiden määrä on kuitenkin melko pieni, sillä Italian eläkejärjestelmä on melko kattava¹⁷⁶ ja eläkepalkkakatto on yli 300 prosenttia keskiansioista¹⁷⁷.

Muun muassa Suomessa, Irlannissa, Tanskassa, Virossa sekä Portugalissa ei ole voimassa olevaa eläkepalkka- tai eläkekattoa¹⁷⁸. Portugalissa oli aikaisemmin käytössä eläkepalkkakatto. Vuoden 2002 eläkeuudistuksen myötä eläkepalkkakatosta luovuttiin, mutta siirtymäajalla katto on vielä osittain voimassa. Vuonna 2009 eläkepalkkakatto oli 5030,64 euroa kuukaudessa. Työhistoriasta riippuen eläke karttuu vakuutetuilla vuosina 2002-2016 joko vanhalla tai uudella tavalla tai niiden yhdistelmällä. Vuodesta 2017 alkaen eläke lasketaan vain uudella tavalla ja eläkepalkkakatto ei enää sovelleta.¹⁷⁹ Sen sijaan Alankomaat kuului vielä vuonna 2014 eläkejärjestelmiin, joissa ei ollut eläkepalkkakattoa¹⁸⁰. Vuonna 2015 Alankomaissa kuitenkin astui voimaan 100 000 euron eläkepalkkakatto. Niille työntekijöille, jotka ansaitsevat kuukaudessa yli eläkepalkkakaton, on annettu mahdollisuus täydentää eläkettä lisäeläkejärjestelyillä. Palkkakatto on asetettu melko korkealle, joten suurta muutosta Alankomaiden eläkejärjestelmään tuskin tulee olemaan.¹⁸¹

Irlanti ja Tanska eroavat kokonaiseläketurvan osalta muista taulukon maista. Irlannissa työeläke ei ole ansiosidonnainen, vaan määräytyy työvuosien mukaan. Eläkkeet rahoitetaan yleisellä ansiosidonnaisella sosiaalivakuusmaksulla.¹⁸² Vuonna 2014 enimmäiseläke oli 230,30 euroa viikossa. Mikäli henkilö on 80 vuotta tai sitä vanhempi, hän saa lisäksi 10 euroa viikossa. Mikäli henkilö on vähintään 66 vuotta ja on naimaton tai asuu yksin, hän saa lisäksi 7,70 euroa viikossa. Vähimmäiseläkettä täydentää lakisääteinen ansiosidonnainen eläketurva, joka perustuu työmarkkinasopimukseen.¹⁸³ Tanskassa lakisääteinen eläketurva muodostuu ensisijaisesta asumisperusteisesta kansaneläkkeestä, jota voi saada täytettyään 65 vuotta¹⁸⁴. Vuonna 2014 täysimääräinen kansaneläke oli 5908 Tanskan kruunua (noin 798 euroa), joka on keskimääräisesti korkeampi kuin takuueläkkeet yleensä EU-maissa¹⁸⁵. Kansaneläkettä täydentää lakisääteinen ATP-työeläke, joka määräytyy työvuosien mukaan. Eläke ei siis ole ansiosidonnainen ja

¹⁷⁶ Eläketurvakeskus 2016, Italian eläkejärjestelmä (2014).

¹⁷⁷ Poutiainen ym. 2015, 17.

¹⁷⁸ Eläketurvakeskus 2015, Eläkekatto.

¹⁷⁹ Ramberg 2009, 6.

¹⁸⁰ Eläketurvakeskus 2015, Eläkekatto.

¹⁸¹ Lindström 2015, 24.

¹⁸² Ramberg 2012, 7.

¹⁸³ OECD 2015, 283.

¹⁸⁴ Euroopan komissio 2012a, 15.

¹⁸⁵ OECD 2015, 240.

sen osuus kokonaiseläketurvasta on melko pieni.¹⁸⁶ Kansaeläkettä ja ATP-työeläkettä täydentävät erilaiset lakisääteiset sopimuseläkejärjestelmät, jotka kattavat noin 90 prosenttia Tanskan työeläkevakuutetuista¹⁸⁷.

Eläkepalkkakaton taso suhteessa keskipalkkaan vaihtelee paljon EU-maissa. Useimmissa EU-maissa lakisääteistä työeläkejärjestelmästä karttuvaa eläkettä rajoittava eläkepalkkakatto on noin yksin-kaksinkertainen maan keskipalkkaan verrattuna.¹⁸⁸

	Lakisääteinen eläke %		
Belgia	111		
Britannia	115		
Espanja	153		
Italia	332		
Itävalta	145		
Kreikka	331		
Luxemburg	216		
Ranska	100		
Ruotsi	114		
Saksa	150		

Taulukko 2: Eläkepalkkakaton taso lakisääteisessä eläkejärjestelmässä eräissä maissa vuonna 2012, prosenttia keskipalkasta¹⁸⁹.

Taulukko 2:ssä on kuvattu eläkepalkkakaton prosentuaalista tasoa suhteessa keskipalkkaan. Jokaisessa taulukon maassa eläkepalkkakaton taso on vähintään 100 prosenttia maan keskipalkasta eli eläkepalkkakatto on asetettu suhteellisen korkealle. Italiassa ja Kreikassa eläkepalkkakaton suhde keskimääräisiin ansioihin on asetettu huomattavan korkealla.

Yksityisissä tai ammatillisissa eläkejärjestelmissä ei yleensä ole eläkepalkkakattoja. Mikäli eläkepalkkakatto on kuitenkin asetettu, se on selkeästi korkeampi kuin lakisääteisessä eläkejärjestelmässä. EU-maista eläkepalkkakatto lisäeläkejärjestelmään on asetettu vain Ranskassa.¹⁹⁰

¹⁸⁶ OECD 2015, 241.

¹⁸⁷ OECD 2015, 242.

¹⁸⁸ Poutiainen ym. 2015, 16.

¹⁸⁹ Poutiainen ym. 2015, 17.

¹⁹⁰ Poutiainen ym. 2015, 17.

Eläkepalkkakaton ja vakuutusmaksujen perinnässä sovellettavan ansiokaton tulisi vastata toisiaan. Muussa tapauksessa kysymys on verosta, eikä vakuutusmaksusta. Useimmiten katon ylittävistä tuloista ei EU-maissa peritä maksuja työntekijältä tai työnantajalta.¹⁹¹

		Työnantajan maksu peritään	Työntekijän maksu peritään
Belgia		koko ansiosta	koko ansiosta
Ruotsi		koko ansiosta	eläkepalkkakattoon asti
Iso-Britannia		koko ansiosta	eläkepalkkakattoon asti täysimääräisenä, jonka jälkeen 2 %
Ranska			
vanhuus- ja perhe-eläke		eläkepalkkakaton ylittävältä osalta peritään 0,25 %	eläkepalkkakaton ylittävältä osalta peritään 2 %
työkyvyttömyys- eläke		koko ansiosta	koko ansiosta
pakollinen		eläkepalkkakattoon asti	eläkepalkkakattoon asti
lisäeläke Agirc		(noin 25 000 €)	(noin 25 000 €)

Taulukko 3: Eläkepalkkakattoja soveltavat maat, joissa katon ylittävältä osalta peritään vakuutusmaksua¹⁹².

Taulukossa 3 on esitetty EU-maita, joissa vakuutusmaksu peritään eläkepalkkakaton ylittävältä osalta ainakin osittain, joko työnantajalta tai työntekijältä. Belgiassa vakuutusmaksu peritään katon ylittävältä osilta sekä työnantajalta että työntekijältä¹⁹³. Ruotsissa puolestaan eläkepalkkakaton ylittävältä osalta ei peritä työntekijältä vakuutusmaksua. Työnantajalta sen sijaan peritään eläkevakuutusmaksu myös eläkepalkkakaton ylittävältä ansiotuloista.¹⁹⁴

Useimmissa maissa, joissa on käytössä eläkepalkkakatto, on yleisesti käytössä sopimuksenva-
raisia lisäeläkejärjestelyjä, joiden avulla ansiotyöstä karttuu eläkettä myös eläkepalkkakaton
ylittävien tulojen osalta¹⁹⁵. Yleistäen voidaan sanoa, mitä alhaisempi eläkekatto on, sitä suu-
rempi tarve on niin sanotuille toisen ja kolmannen pilarin täydentäville eläkejärjestelyille¹⁹⁶.
Yksityisissä tai ammatillisissa eläkejärjestelmissä katot ovat harvinaisia. Mikäli lisäeläkejär-
jestelmälle on asetettu katto, on se asetettu korkeammalle kuin lakisääteisissä eläkejärjes-
telmissä.¹⁹⁷

¹⁹¹ Poutiainen ym. 2015, 14.

¹⁹² Poutiainen ym. 2015, 38.

¹⁹³ Poutiainen ym. 2015, 38.

¹⁹⁴ OECD 2015, 352.

¹⁹⁵ Poutiainen ym. 2015, 12.

¹⁹⁶ Kiuru 2004, 50.

¹⁹⁷ Poutiainen ym. 2015, 17.

Yksi lisäeläkejärjestelmien heikkouksista on, että ne eivät ole niin kattavia kuin lakisääteiset työeläkkeet. Usein juuri heikoimmassa työmarkkinatilanteessa olevat, kuten pienituloiset ja nuoret, jäävät lisäeläkejärjestelmien ulkopuolelle. Kattavuus on valikoivinta maissa, joissa eläkkeistä sopiminen perustuu pääsääntöisesti vapaaehtoisuuteen.¹⁹⁸ Kattavuuden lisäksi lisäeläketurvan tasoissa on sopimuskohtaisia eroja. Vapaaehtoisissa työnantajakohtaisissa järjestelyissä eläkkeen karttumissäännöt eivät ole vastaavalla tavalla yhtenäisiä kuin lakiin tai kollektiivisiin sopimuksiin perustuvissa järjestelmissä.¹⁹⁹

5.2 Ruotsi

Ruotsin väkiluku vuoden 2015 lopussa oli noin 9,9 miljoonaa henkilöä²⁰⁰. Vuoden 2014 lopussa Ruotsissa oli yhteensä 2,1 miljoonaa eläkeläistä²⁰¹. Ruotsi on ollut Euroopan Unionin jäsen vuodesta 1995, mutta se ei kuulu Euro-alueeseen, vaan valuuttana on Ruotsin kruunu²⁰².

Ruotsin eläkejärjestelmä vastaa hyvin pitkälti Suomen järjestelmää. Työeläkejärjestelmä on lakisääteinen ja kattaa koko työssä käyvän väestön. Muiden pohjoismaiden tavoin Ruotsissa eläkejärjestelmän katsotaan olevan hyvin pitkälti osa sosiaaliturvaa ja vastuu kohtuullisen eläkkeen takaamisesta yksilölle on asetettu ennen kaikkia valtiolle. Tämä on melko poikkeuksellista EU-maissa, joissa erilaisten vapaaehtoisten eläkejärjestelyjen määrä on usein melko suuri ja vastuuta eläkeajan toimeentulosta on annettu valtion lisäksi myös hyvin vahvasti yksilölle itselleen.²⁰³

Kansainvälisessä vertailussa Ruotsin eläkejärjestelmän katsotaan olevan hyvällä tasolla, joskin parannettavaa löytyy etenkin työurien pidentämisessä. Suomen tavoin, Ruotsin ongelmana katsotaan olevan väestön ikääntyminen sekä varhaiset eläkeiät, jotka rasittavat julkista taloutta. Eläkejärjestelmän eduksi katsotaan muun muassa sen kattavuus sekä selkeys.²⁰⁴

5.2.1 Eläkejärjestelmän historiaa

Ruotsin eläkejärjestelmän voidaan katsoa saaneen alkunsa 1700-luvulla siitä, kun valtion virkamiehet saivat eläkeoikeuden. 1800-luvulla suurimmat kunnat ja osa yksityisen sektorin työnantajista sopi vakituksessa työsuhteessa olevien kanssa vastaavanlaisista vapaaehtoisista

¹⁹⁸ Poutiainen ym. 2015, 12.

¹⁹⁹ Poutiainen ym. 2015, 13.

²⁰⁰ Statistiska centralbyrån 2016, Befolkningsutveckling 1979-2015.

²⁰¹ Pensionmyndigheten 2016, Antal pensioner.

²⁰² Europa.eu 2016, Ruotsi.

²⁰³ Korpiluoma ym. 2011, 10.

²⁰⁴ Australian Centre for Financial Studies 2015, 7 ja 39.

eläkejärjestelyistä. Ruotsin lakisääteinen kansaneläkejärjestelmä säädettiin vuonna 1913. Järjestelmän ulkopuolelle jäivät valtion virkamiehet ja myös muilla ammatillisten eläkejärjestelyjen piiriin kuuluvilla oli mahdollisuus irtautua järjestelmästä. Vuonna 1937 voimaan tullut kansaneläkejärjestelmän uudistus poisti mahdollisuuden irtautua järjestelmästä.²⁰⁵ Suurin osa työntekijöistä oli kuitenkin vain tasasuuruisen kansaneläkkeen varassa ja vailla ansiosidonnaista eläketurvaa. 1940-luvun lopussa yksityisen alan toimihenkilöistä 30 prosenttia ja vain 2 prosenttia muista työntekijöistä oli vapaaehtoisien lisäeläketurvan piirissä. Peruste Ruotsin nykyiselle eläkejärjestelmälle luotiin 1959, jolloin muodostettiin lakisääteinen ja kaikille, mukaan lukien yrittäjille, pakollinen ansiosidonnainen eläkejärjestelmä (ATP), joka koostui kansaneläkkeestä sekä ansioihin suhteutetuista eläkkeistä. Täysi eläke tuli olemaan 60 prosenttia työtulosta edellyttäen 30 vuoden työvuotta. Tällöin otettiin Ruotsissa käyttöön myös eläkepalkkakatto, joka on voimassa vielä tänä päivänä.²⁰⁶ Ajan myötä eläkepalkkakattoon on kuitenkin tullut muutoksia. Vuonna 1996 työeläkejärjestö (LO) ja työnantajajärjestö (SAF) sopivat uudesta maksuperusteisesta työntekijöiden lisäeläkejärjestelmästä. Sopimukselta lähtien lisäeläkejärjestelyistä on kertynyt työntekijöille eläkettä myös lakisääteisen ansiokaton ylittävältä osalta. Syynä muutokseen oli, että maksukaton tarkistaminen vain vastamaan hintojen kehitystä, johti katon alenemiseen samalla kuin yleinen ansiotaso nousi.²⁰⁷

Globalisaatio ja kansainvälinen talouslama 1990-luvulla ajoi Ruotsin voimakkaaseen inflaatioon ja suhdannetaantumaa. Väestön ikääntyminen ja sen myötä kasvaneet eläkevakuuksien maksut rasittivat Ruotsin julkista taloutta.²⁰⁸ Myös maksukaton aleneminen hinta- ja ansiokehityksen myötä painoi edelleen Ruotsin eläkejärjestelmää. 1990-luvun alkuun mennessä eläkepalkkakatto koski jo noin 20 prosenttia miehistä ja noin 10 prosenttia naisista. Vuoden 1996 eläkepalkkakattoa koskeva uudistus koski vain lisäeläkejärjestelyjä ja jätti ulkopuolelle lakisääteisen ansioeläkkeen.²⁰⁹

Vuonna 2001 tuli voimaan suuri eläkeuudistus, jossa otettiin käyttöön uusi vanhuuseläke. Samalla eläkeikä säädettiin 61-67 vuoden välille. Vanhuuseläke jakautuu takuueläkkeeseen ja ansiosidonnaiseen eläkkeeseen. Uudistuksessa otettiin käyttöön muun muassa elinaikakerroin ja sopeutumisindeksi.²¹⁰ Samalla otettiin käyttöön uusi ansiokehitystä seuraava indeksi, jonka avulla pyrittiin estämään maksukaton liukumista yhä alaspäin. Uuden säännön jälkeen maksukaton ylittäneiden määrä ei ole enää kasvanut yhtä voimakkaasti.²¹¹

²⁰⁵ Vidlund ym. 2011, 113.

²⁰⁶ Niemelä 2011, 22 ja 26.

²⁰⁷ Vidlund ym. 2011, 114.

²⁰⁸ Niemelä 2011, 34.

²⁰⁹ Kautto ym. 2009, 27.

²¹⁰ Niemelä 2011, 37-38.

²¹¹ Kautto ym. 2009, 27.

Monin tavoin Ruotsin eläkeuudistus vastaa Suomen vuoden 2005 eläkeuudistusta. Kuitenkin yhtenä suurena poikkeuksena on, että Ruotsin eläkeuudistuksessa siirryttiin takaisin vuoden 1913 kansaneläkelain tapaan yksilöllisiin tileihin. Vakuutetuille annettiin mahdollisuus rahoitoida 2,5 prosenttia vakuutusmaksuistaan yksityiselle tililleen sijoituseläkettään varten. Tämä on merkinnyt Ruotsin eläkejärjestelmässä suurta muutosta, sillä sen myötä osa eläketurvan rahoituksesta siirtyi valtiolta eläkkeensaajan omalle vastuulle. Samalla eläkevakuutuksessa tuloja tasaava vaikutus osin poistui, kun etuudet ovat sidottuja maksettuihin vakuutusmaksuihin. Ruotsi siirtyi muutoksen myötä etuisuusperusteisesta järjestelmästä melko vahvasti maksuperusteiseen eläkejärjestelmään.²¹² Tämä on huomattava ero Suomeen, joka on edelleen vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeen melko vahvasti etuisuusperusteinen järjestelmä, eikä vuoden 2017 eläkeuudistus tuo asiaan muutosta.

5.2.2 Lakisääteiset eläkkeet

Ruotsin lakisääteinen vanhuuseläkejärjestelmä muodostuu tuloperusteisesta työeläkkeestä ja sitä täydentävästä eläkevaroista maksettavasta takuueläkkeestä (garantipension)²¹³. Takuueläkkeen tarkoituksena on kansaneläkkeen tavoin turvata eläkeläisen vähimmäistoimeentulo. Sitä voidaan myöntää, mikäli henkilö ei saa lainkaan työeläkettä tai työeläkkeen määrä jää pieneksi. Takuueläke on työtulovähenteinen eli sen määrä laskee ansiotulojen noustessa. Takuueläkkeen ikäraja on 65 vuotta. Täyteen takuueläkkeeseen vaaditaan vähintään 40 vuoden asumishistoria Ruotsissa. Lyhempi asumisaika vähentää takuueläkkeen myöntämistä. Vuonna 2015 takuueläkkeen maksimimäärä yksinasuvalle eläkeläiselle oli 7046 Ruotsin kruunua (noin 769 euroa) kuukaudessa. Vuonna 2015 takuueläkettä ei myönnetty ollenkaan, mikäli henkilön kuukausittaiset ansiotulot olivat vähintään 11 394 Ruotsin kruunua (noin 1245 euroa).²¹⁴

Ruotsin työeläkejärjestelmä on joustava. Eläkkeelle voi jäädä 61 vuotiaasta alkaen ja eläkettä karttuu aina 67 vuotiaaksi saakka. Edellytyksenä työeläkkeelle on vähintään kolmen vuoden yhtäjaksoinen asuminen Ruotsissa. Työeläkkeen määrään vaikuttaa karttunut eläkepääoma, eläkkeellejäämisikä, ikäluokan odotettavissa oleva eläkeikä sekä eläkejärjestelmän taloudellinen tilanne.²¹⁵

²¹² Niemelä 2011, 38 ja 41.

²¹³ Vidlund ym. 2011, 104.

²¹⁴ Pensionmyndigheten 2016a, 23-24.

²¹⁵ OECD 2015, 352.

Oikeus työeläkkeeseen määräytyy maksettujen eläkevakuutusmaksujen mukaan koko työuran ajalta. Nykyjään Ruotsissa on käytössä maksuperusteinen järjestelmä.²¹⁶ Eläkemaksu on kiinteä 18,5 prosenttia eläkettä kartuttavista tuloista. 16 prosenttia vakuutusmaksusta kerryttää jakojärjestelmärahoitteista ansioeläkettä ja 2,5 prosenttia siirretään vakuutetun itse valitsemaan rahastoihin. Eläkettä ansioeläkkeestä kertyy vain ansiokaton alittavilta osilta. Vuonna 2015 eläkepalkkakatto oli 435 750 Ruotsin kruunua vuodessa (noin 47 600 euroa).²¹⁷ Tämä on melko alhaalla ottaen huomioon, että vuonna 2014 ruotsalaisten keskipalkka oli 407 974 Ruotsin kruunua (noin 44 565 euroa)²¹⁸. Miesten paremman ansiotulotason vuoksi eläkepalkkakatto vaikuttaa selkeästi enemmän miehiin kuin naisiin. Vuonna 2014 miehillä noin 574 000:llä eli noin 21 prosentilla ansiotulot ylittivät ansiokaton. Vastaava luku naisilla oli 242 000 eli noin 9 prosenttia.²¹⁹

Työeläkkeet rahoitetaan työntekijän ja työnantajan eläkevakuutusmaksuin. Työntekijältä peritään vain yleistä vakuutusmaksua (allmän pensionsavgift), joka on kiinteä 7 prosenttia eläkettä kerryttävästä palkasta.²²⁰ Eläkevakuutusmaksua ei peritä työntekijältä eläkepalkkakaton ylittävältä osalta. Työnantajalta sen sijaan peritään eläkevakuutusmaksu myös eläkepalkkakaton ylittävistä ansiotuloista.²²¹ Työnantajan maksut, jotka peritään eläkepalkkakaton ylittävästä osasta, siirretään valtion varoihin. Ne eivät siis kerrytä eläkerahastoja.²²²

Ruotsin suurimmat työmarkkinajärjestelmät ovat julkisen sektorin PA-03 Tjänstepension ja kuntien KAP-KL-työmarkkinajärjestelmä sekä yksityisen sektorin toimihenkilöiden työmarkkinaeläkejärjestelmä ITP (Industrins och handelns tilläggspension för tjänstemän) ja työmarkkinaeläkejärjestelmä SAF-LO (Avtalspension SAF-LO). Yhdessä nämä kattavat noin 80 prosenttia palkansaajista.²²³

Työeläkejärjestelmä jakaantuu kahteen osaan: ansioeläkkeeseen (inkomstpension) ja rahastoeläkkeeseen (premiepension). Se kattaa kaikki palkansaajat ja yrittäjät.²²⁴ Ansio- ja rahastoeläkkeen voi nostaa eri aikaan²²⁵. Ruotsissa muutettiin eläkejärjestelmää vuonna 2001, jonka vuoksi vanhan lakisääteisen eläkejärjestelmän etuusperusteinen työeläke (ATP) on vielä

²¹⁶ Vidlund ym. 2011, 104.

²¹⁷ Pensionmyndigheten 2016a, 19.

²¹⁸ OECD 2015, 352.

²¹⁹ Pensionmyndigheten 2016a, 28.

²²⁰ Pensionmyndigheten 2016a, 20.

²²¹ OECD 2015, 352.

²²² Vidlund ym. 2011, 104.

²²³ Eläketurvakeskus 2016, Ruotsin eläkejärjestelmä (2014).

²²⁴ Pensionmyndigheten 2016a, 7-8.

²²⁵ Vidlund ym. 2011, 104.

siirtymäkaudella osittain voimassa²²⁶. Vanha järjestelmä on vuoteen 2018 asti toiminnassa uuden järjestelmän kanssa²²⁷. Vuosina 1938–1953 syntyneille eläke määräytyy osittain vanhan lainsäädännön ja osittain uuden lainsäädännön mukaan. Eläkettä kertyy uuden järjestelmän mukaisesti eläkevakuutetuille, jotka ovat syntyneet 1954 tai sen jälkeen.²²⁸

Ansioeläkettä voidaan myöntää 61 ikävuodesta alkaen, ja se voidaan maksaa joko osaeläkkeenä tai täytenä. Eläkkeellä ei ole yläikärajaa, mutta lakisääteinen eroamisikä on 67 vuotta. Mikäli työntekijä haluaa jatkaa työelämässä tämän jälkeen, asiasta on sovittava työnantajan kanssa.²²⁹ Ansioeläkejärjestelmän eläkepääomaa tarkistetaan vuosittain tuloindeksillä ja ikäluokan kuolleisuudesta määräytyvällä niin sanotuilla periytyneellä tuotolla (arvsvinst), josta vähennetään vielä hallintokulut²³⁰. Kun henkilö siirtyy eläkkeelle, koko kertynyt pääoma muutetaan eläkkeeksi jakamalla se määrätyllä jakoluvulla, joka on sama kaikille samana vuonna syntyville. Jakoluku lasketaan ottamalla huomioon keskimääräinen jäljellä oleva elinikä ja eläkkeelläoloaika sekä niille laskettu 1,6 prosentin reaalityökehitys. Maksussa olevia ansioeläkkeitä puolestaan tarkistetaan seuraamalla ansiotulojen kehitystä.²³¹ Vuoden 2015 joulukuussa ansioeläkettä sai noin 1,3 miljoonaa henkilöä²³².

Ansiotuloeläke muistuttaa rakenteeltaan melko paljon suomalaista ansiotuloeläkettä. Sen sijaan Ruotsin rahastoeläke poikkeaa olennaisesti Suomen järjestelmästä. Rahastoeläkkeen piiriin kuului vuosien 2015 ja 2016 taitteessa noin 7 miljoonaa ruotsalaista, joista noin 1,3 miljoonaa oli eläkkeellä.²³³

Rahastoeläke on ansioeläkettä täydentävä lakisääteinen eläkejärjestelmä. Rahastoeläke karttuu työuran aikana yksilöllisille eläketileille. Rahastoeläkkeeseen siirretään 2,5 prosenttia ansiotuloista.²³⁴ Siihen sovelletaan eläkekattoa eli rahastoon siirretään vain ansiotulot eläkekaton alittavalta osalta. Vakuutettu voi itse valita korkeintaan viisi eri rahastoa ja halutessaan rahaston voi myös vaihtaa. Mikäli vakuutettu ei itse valitse mitään rahastoa, sijoitetaan hänen rahansa AP7-rahastoon. Rahastoeläkettä voi alkaa nostaa 61 ikävuodesta lähtien. Eläke määräytyy eläkevakuutusmaksujen ja niille saadun tuoton mukaan. Käytössä on myös niin sanottu

²²⁶ Vidlund ym. 2014, 86.

²²⁷ Eläketurvakeskus 2016, Ruotsin eläkejärjestelmä (2014).

²²⁸ Vidlund ym. 2014, 86.

²²⁹ Eläketurvakeskus 2016, Ruotsin eläkejärjestelmä (2014).

²³⁰ Vidlund ym. 2011, 104.

²³¹ OECD 2015, 352–353.

²³² Pensionmyndigheten 2016, Antal pensioner.

²³³ Pensionmyndigheten 2016b, 8.

²³⁴ OECD 2015, 353.

periytynyt tuotto (arvsvinst), jonka perusteella ennen eläköitymistä kuolleiden rahastoon ker-
tynyt eläkepääoma jaetaan muiden samana vuonna syntyneiden eläkevakuutettujen kesken.²³⁵

Ruotsin eläkeviranomainen Pensionmyndigheten perii vakuutetulta eläkerahaston ylläpitämi-
sestä vuosittain hallintomaksua 0,13 prosenttia. Hallintomaksu voi olla kuitenkin enintään 120
Ruotsin kruunua vuodessa (noin 13 euroa). Hallintomaksun lisäksi rahastoyhtiöt perivät vakuu-
tetuilta hoitokulut.²³⁶ Rahoituspääoma muutetaan eläkkeeksi kun eläkettä maksetaan. Vakuu-
tettu voi päättää pitää rahat rahastossa myös eläkeaikana. Tällöin eläkkeen määrä vaihtelee
sijoitusten mukaan.²³⁷

5.2.3 Lisäeläkejärjestelmät

Työeläkkeitä täydentävät erilaiset lakisääteiset työnantajan rahoittamat lisäeläkejärjestel-
mät. Lisäeläkejärjestelmät perustuvat työmarkkinasopimuksiin ja ne kattavat noin 90 pro-
senttia palkansaaajista.²³⁸ Vuonna 2014 jonkinlainen lisäeläkejärjestely oli noin 7,6 miljoonalla
ruotsalaisella²³⁹ ja lisäeläkettä nosti lähes 2 miljoonaa eläkeläistä²⁴⁰. Lisäeläkejärjestelmät
ovat täysin rahastoituja ja viime vuosina yksityisen sektorin sopimuseläkkeet on muutettu ko-
konaan maksuperusteisiksi lukuun ottamatta joitakin siirtymäsäännöksiä. Julkisten alojen
eläke määräytyy osittain etuusperusteisesti ja osittain maksuperusteisesti.²⁴¹ Lisäeläkejärjes-
telmien yleinen eläkeikä on sekä yksityisillä että julkisilla aloilla 65 vuotta. Varhennetulle
vanhuuseläkkeelle voi jäädä aikaisintaan 55 vuoden iässä.²⁴²

Ruotsin neljä suurinta lisäeläkejärjestelmää ovat yksityisen sektorin toimihenkilöiden lisäelä-
kejärjestelmä ITP (Industrins och handelns tilläggspension för tjänstemän) ja sopimusjärjes-
telmä SAF-LO (Avtalspension SAF-LO) sekä julkisen sektorin PA-03 Tjänstepension ja kuntien
KAP-KL-sopimuseläkejärjestelmä, jotka kattavat noin 85 prosenttia työntekijöistä.²⁴³ Järjes-
telmän ulkopuolelle jää yrittäjät sekä osakeyhtiöiden toimitusjohtajat²⁴⁴.

Yksityisen sektorin lisäeläkejärjestelmä ITP:n neuvottelevina osapuolina ovat toimihenkilöjär-
jestö (Privattjänstemannakartellen, PTK) sekä työnantajajärjestö (Svenskt Näringsliv, SN)²⁴⁵.

²³⁵ Eläketurvakeskus 2016, Ruotsin eläkejärjestelmä (2014).

²³⁶ Pensionmyndigheten 2016b, 5.

²³⁷ OECD 2003, 22.

²³⁸ Vidlund ym. 2014, 86.

²³⁹ Statistiska centralbyrån 2016, Privat pensionssparande 2014.

²⁴⁰ Pensionmyndigheten 2016 Antal pensioner.

²⁴¹ Vidlund ym. 2014, 86.

²⁴² Vidlund ym. 2011, 107 ja 109.

²⁴³ Regeringskansliet 2013, 40.

²⁴⁴ Vidlund ym. 2014, 105.

²⁴⁵ Vidlund ym. 2011, 106.

ITP järjestelmää uudistettiin vuonna 2007 ja eläkkeen määräytyminen muutettiin kokonaan maksuperusteiseksi. Muutamin poikkeuksin uudistus koskee vain vuonna 1979 ja sen jälkeen syntyneitä. Tätä ennen syntyneillä eläke määräytyy vanhojen sääntöjen mukaan. Heille eläke määräytyy etuusperusteisesti ja sitä täydentää maksuperusteinen rahastoeläke. (ITP-Komplettering).²⁴⁶ Yksityisen sektorin toinen laaja sopimusjärjestelmä SAF-LO muutettiin maksuperusteiseksi jo vuonna 1996. Eläkkeen määräytymistä ja vanhuuseläkemaksua on muutettu asteittain yhdenmukaiseksi ITP:n kanssa. Maksuperusteisissa SAF-LO, ITP ja IPT-Komplettering-järjestelmissä työntekijä voi itse valita vakuutusmaksujen sijoituskohteen. Maksettava eläke riippuu siitä, valitseeko vakuutettu korko- tai takuusidonnaisen eläkevakuutuksen vai sijoitusidonnaisen rahastoeläkkeen. Lisäksi vakuutettu voi saada asiakashyvityksiä riippuen eläkelaitoksen sijoitustoiminnan tuloksesta. Vanhuuseläkettä alkaa kertyä 25 vuodesta alkaen.²⁴⁷

Valtion ja kuntien sopimuseläkejärjestelmissä eläke määräytyy osittain etuusperusteisesti ja osittain maksuperusteisesti. Valtion nykyinen vuonna 2003 sovittu sopimuseläkejärjestelmä (PA03) kattaa vuonna 1943 ja sen jälkeen syntyneet. Maksuperusteista vanhuuseläkettä kertyy yhteensä 4,5 prosenttia palkasta eläkepalkkakattoon asti. Vakuutettu sijoittaa 2,5 prosenttiyksikköä itse. Mikäli vakuutettu ei itse tee valintaa sijoituksesta, toimii rahastonhoitajana Kåpan Pensioner. Eläkettä alkaa kertyä 23 ikävuodesta lähtien. Lisäksi vakuutettu voi saada etuusperusteista eläkettä, kun hän on täyttänyt 28 vuotta ja hänen ansionsa ylittävät lakisääteisen eläkejärjestelmän eläkepalkkakaton.²⁴⁸ Kuntien lisäeläkejärjestelmässä (KAP-KL) eläke määräytyy maksuperusteisesti. Työnantaja maksaa 4,5 prosenttia palkasta rahastonhoitajalle lakisääteisen ansiokaton alittavalta osalta. Valtion työntekijöiden tavoin kuntatyöntekijöillä on oikeus valita rahastonhoitaja itse. Mikäli vakuutettu ei tee päätöstä, toimii rahastonhoitajana KPA Pension. Eläkettä kertyy 21 ikävuodesta lähtien.²⁴⁹

Lisäeläkkeille on määritelty ansiokatto vanhassa yksityisen sektorin etuusperusteisessa toimihenkilöiden lisäeläkejärjestelmässä (IPT-Komplettering) ja kuntien sekä valtion lisäeläkejärjestelmissä. Maksuperusteiseksi muutetussa IPT-järjestelmässä ja sopimusjärjestelmässä SAF-LO:ssa kattoa ei ole määritelty. Valtion ja kuntien sopimuseläkejärjestelmissä eläke määräytyy edelleen osittain etuusperusteisesti ja osittain maksuperusteisesti ja niissä sovelletaan eläkekattoja.²⁵⁰

Ammatillisissa lisäeläkejärjestelyissä ei Ruotsissa ole eläkekattoja. Verolainsäädäntö on kuitenkin rajoittanut eläkemaksujen verovähennysoikeutta. Verovähenteisyys on pääsääntöisesti

²⁴⁶ OECD 2015, 354.

²⁴⁷ Vidlund ym. 2011, 106-107.

²⁴⁸ Vidlund ym. 2011, 108.

²⁴⁹ KPA Pension 2016, KAP-KL.

²⁵⁰ Vidlund ym. 2011, 21.

rajattu 35 prosenttiin palkasta ja enintään noin 444 000 Ruotsin kruunuun (noin 48 000 euroa). Lisäksi on mahdollista maksaa kertosuoritus, johon tätä rajaa ei sovelleta. Tällöin eläkkeen kokonaissumma ei kuitenkaan saa ylittää ansiotasoon suhteutettuja rajoja.²⁵¹

Työnantajien rahoittamien lisäeläkejärjestelyiden lisäksi Ruotsissa on mahdollisuus ottaa ylimääräinen eläkevakuutus vakuutusyhtiön kautta. Näiden määrä ei kuitenkaan Ruotsissa ole kovinkaan suuri, sillä Ruotsin eläkejärjestelmä on melko kattava.²⁵² Lisäeläkkeiden osuus on kuitenkin voimakkaassa kasvussa. Syynä tähän on, että yhä useamman eläkevakuutetun tulot ylittävät lakisääteiselle eläkkeelle asetetun eläkepalkkakaton.²⁵³

5.2.4 Eläkekatto Ruotsissa

Eläketurvakeskuksen vuonna 2009 tekemän selvityksen mukaan eläkekatoista ei käydy Ruotsissa juurikaan julkista keskustelua. Tähän on luultavasti syynä se, että katto on menettelynä nykyään niin monimutkainen ja siihen liittyviä yksityiskohtia on vaikea ymmärtää.²⁵⁴ Kuiten edellä on selvitetty, eläkepalkkakatto sovelletaan vain osaan eläkemuodoista. Lisäksi voimassa on vielä erilaisia siirtymäsäännöksiä, jonka mukaan vanhan lain mukaisessa järjestelyssä sovelletaan eläkekattoja ja uudessa järjestelmässä eläkekatto on puolestaan poistettu. Joihinkin vakuutettuihin voidaan soveltaa molempia järjestelmiä, mikä vaikeuttaa edelleen eläkekaton kokonaisvaltaista ymmärtämistä.

Eläkekaton asettaminen ei ole Ruotsissa estänyt korkeiden eläkkeiden syntymistä²⁵⁵. Sen sijaan eläkekatto ja sen myötävaikutuksesta syntynyt ammatillinen sopimuseläkekirjo on heikentänyt työvoiman liikkuvuutta eri toimialojen välillä. Erityisesti tämä on aiheuttanut ongelmia julkisen sektorin työntekijöille, jotka yrittävät työllistyä yksityissektorilla. Yksityissektorin työnantajat saattavat epäroidä palkata valtion- tai kunnan työntekijöitä, sillä he eivät halua julkisen puolen isoja eläkevastuuta itsellensä. Eläkekatto on siis vähentänyt työvoiman liikkuvuutta ja siten heikentänyt työn tehokkuutta ja tuottavuutta. Samalla se on lisännyt työttömyyttä Ruotsissa.²⁵⁶

²⁵¹ Poutiainen ym. 2015, 37.

²⁵² Regeringskansliet 2013, 41.

²⁵³ Poutiainen ym. 2015, 14.

²⁵⁴ Kautto ym. 2009, 28.

²⁵⁵ Kautto ym. 2009, 27.

²⁵⁶ Palme 2015, 18.

Lisäksi katosta on katsottu seuranneen epäedullisia tulonjakovaikutuksia. Yhtenä ongelmana on nähty lisäeläkejärjestelmien kattavuus ja etenkin nuorten on katsottu jäävän kollektiivisilla sopimuksilla järjestettyjen työmarkkinaeläkkeiden ulkopuolelle.²⁵⁷

5.3 Iso-Britannia

Iso-Britannia koostuu Englannista, Walesista sekä Skotlannista. Yhdessä Pohjois-Irlannin kanssa ne muodostavat Yhdistyneen kuningaskunnan. Vuonna 2015 kuningaskunnan väkiluku oli noin 65 miljoonaa henkilöä.²⁵⁸ Vuoden 2014 tilaston mukaan 18,1 prosenttia asukkaista oli vähintään 65 vuotiaita²⁵⁹. Yhdistyneet kuningaskunnat on ollut Euroopan Unionin jäsen vuodesta 1973 lähtien, mutta se ei kuulu Euro-alueeseen, vaan valuuttana on Englannin punta²⁶⁰.

Kansainvälisessä vertailussa Ison-Britannian eläkejärjestelmän katsotaan olevan hieman heikompi kuin Suomen eläkejärjestelmän mutta kuitenkin pääsääntöisesti sen katsotaan olevan kestäväällä pohjalla. Eläkejärjestelmän ongelmana katsotaan olevan etenkin väestön ikääntyminen sekä minimipalkkojen matala taso. Lisäksi lisäeläkejärjestelmiä tulisi selkeyttää ja parantaa.²⁶¹

5.3.1 Eläkejärjestelmän historiaa

Ison-Britannian eläkejärjestelmän juuret yltävät aina keskiajalle saakka, jolloin muun muassa kuningasta palvelleille myönnettiin eläke ja köyhille myönnettiin erilaisia avustuksia²⁶². Nykyisen eläkejärjestelmän perusteet on luotu kuitenkin vasta 1900-luvulla ja etenkin 1940-luvulta lähtien lainsäädäntöön on tehty merkittäviä uudistuksia²⁶³.

Toisesta maailmasodasta lähtien Ison-Britannian eläkejärjestelmä on perustunut matalalla tasolla olevaan peruseläkkeeseen sekä työnantaja- ja yksilölliseen lisäeläkevakuuttamiseen²⁶⁴. Merkittävin muutos työeläkejärjestelmään tehtiin vuonna 1975, kun voimaan tuli kaikkia työntekijöitä koskeva SERPS - työeläke. SERPS- työeläke oli tuloista riippuvainen työeläke, joka täydensi kansaneläkettä. Vuonna 1990 järjestelmä korvattiin S2P-työeläkejärjestelmällä. Suurin osa lähivuosina eläkkeelle siirtyvistä saa eläkkeensä S2P-järjestelmän perusteella.²⁶⁵

²⁵⁷ Kautto ym. 2009, 28.

²⁵⁸ Europa.eu 2016, Yhdistynyt kuningaskunta.

²⁵⁹ OECD 2015, 368.

²⁶⁰ Europa.eu 2016, Yhdistynyt kuningaskunta.

²⁶¹ Australian Centre for Financial Studies 2015, 7 ja 40.

²⁶² The Pensions Archive trust 2016, Medieval and early modern periods.

²⁶³ Pensions Policy Institute 2015, 1.

²⁶⁴ Vidlund ym. 2011, 73.

²⁶⁵ The Pensions Archive trust 2016, State pensions.

Lisäeläkejärjestelmien juuret johtavat aina 1800-luvulle kun ensimmäinen työmarkkinaperusteisia koskeva laki tuli voimaan vuonna 1834. Ennen toista maailmansotaa lisäeläkejärjestelmät kattoivat vain noin 13 prosenttia työvoimasta, mutta järjestelmää kehitettiin nopeasti sodan jälkeen.²⁶⁶ Vuonna 1970 jo noin 55 prosenttia työntekijöistä kuului jonkin lisäeläkejärjestelmän piiriin²⁶⁷. Ongelmana lisäeläkejärjestelmissä oli niiden valvonta. Tätä varten säädettiin vuoden 1975 laki, joka lisäsi valtion valvontaa lisäeläkejärjestelmissä. Tämän jälkeen merkittävimpiä muutoksia järjestelmässä ovat olleet vuonna 1986 voimaan tulleet laki, joka laajensi mahdollisuuksia korvata lakisääteinen työeläke lisäeläkkeillä sekä vuonna 1988 voimaan tullut laki, joka määritteli säännöt työnantajien eläkejärjestelmien verotuksesta. Lisäksi vuonna 2000 käyttöön otettu S2P-työeläkejärjestelmä on tuonut muutoksia lisäeläkejärjestelmään. Vuoden 2006 Finance Act - laki yhtenäisti erilaisten järjestelyjen verokohtelua. Tällä hetkellä lisäeläkkeitä säätelee pääasiassa eläkelaki Pensions Act.²⁶⁸

Ensimmäinen kansaneläkejärjestelmää koskeva laki annettiin vuonna 1908. Lain myötä täytettyään valtion asettamat ehdot kaikki 70 vuotta täyttäneet saivat verovaroin tuetun pienen eläkkeen.²⁶⁹ Järjestelmään tehtiin pieniä muutoksia vuosina 1919, 1925 sekä 1940. Vuonna 1942 tehdyn tutkimuksen mukaan yli 70 prosenttia eläkeläisistä katsottiin elävän alle köyhyysrajan, joka johti kansaneläkejärjestelmän laajennukseen vuonna 1946. Vuoden 1975 SERPS-työeläkejärjestelmä ja tämän korvannut S2P - järjestelmä toi muutoksia myös kansaneläkkeeseen ja nykyään kansaneläkkeen määrä on sidottu siihen kuinka paljon työeläkettä eläkeläinen saa.²⁷⁰

5.3.2 Lakisääteisen järjestelmän hallinto ja rahoitus

Ison-Britannian kansanvakuutusjärjestelmän eläkkeiden osalta hallinto on keskitetty sosiaaliministeriölle (Department for Work and Pensions). Julkisia eläkejärjestelmiä ja tukea sekä palveluita eläkeläisille hallinnoi The Pension Service alue- ja paikallistoimistot. The Pensions Advisory Service on Suomen Eläketurvakeskusta vastaava laitos, joka tarjoaa kansalaisille neuvoa eläkeasioissa. Sitä rahoittaa sosiaaliministeriö ja se on toiminnassaan täysin riippumaton ja itsenäinen.²⁷¹

²⁶⁶ Vidlund ym. 2011, 72.

²⁶⁷ The Pensions Archive trust 2016, Twentieth century occupational schemes.

²⁶⁸ Vidlund ym. 2011, 72-73.

²⁶⁹ Bozio - Crawford - Tetlow 2010, 7.

²⁷⁰ The Pensions Archive trust 2016, State pensions.

²⁷¹ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

Kansanvakuutusjärjestelmä rahoitetaan sekä työnantajalta että työntekijältä perittäviltä sosiaalivakuutusmaksuilla. Lisäksi valtio osallistuu järjestelmän rahoitukseen verovaroin.²⁷² Sosiaalivakuutusmaksuja maksavat kaikki 16 vuotta täyttäneet palkansaaajat, jotka eivät ole saavuttaneet kansaneläkkeen mukaista eläkeikää. Sosiaalivakuutusmaksut on jaettu erilaisiin luokkiin ja maksun suuruuteen vaikuttaa työtilanne, tulojen suuruus sekä mahdolliset työttömyysjaksot työuralla.²⁷³ Sosiaalivakuutusmaksut maksetaan palkkatulojen verotuksen yhteydessä (Pay as You Earn) verovirastoon. Verovirasto puolestaan siirtää varat kansanvakuutusrahastoon (National Insurance Fund), jonka avulla rahoitetaan eläkkeet ja muita etuuksia.²⁷⁴

5.3.3 Lakisääteiset eläkkeet

Ison-Britannian eläkejärjestelmä voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan seuraavasti:

1. Kansaneläkevakuutusmaksuilla rahoitettava kaikille työntekijöille pakollinen kansanvakuutusjärjestelmä (Basic State Pension). Järjestelmän tarkoituksena on taata jokaiselle eläkeläiselle minimitoimeentulo.²⁷⁵ Eläke ei ole riippuvainen ansiotulojen suuruudesta, vaan eläkkeen määrä riippuu vakuutusvuosista²⁷⁶. Kansanvakuutusjärjestelmää kattaa pienituloisille tarkoitettu vähimmäiseläke (Pension Credit)²⁷⁷.
2. Kansaneläkevakuutusmaksuilla rahoitettava lähes kaikille työntekijöille pakollinen työeläkejärjestelmä (State Second Pension, S2P), josta myönnetään ansioihin perustuvaa eläkettä.
3. Osittain lakisäätäinen, laaja ja monimuotoinen lisäeläkejärjestelmien verkosto.²⁷⁸

Verovaroin tuettu Pension Credit vastaa osittain Suomen kansan- ja takuueläkettä. Pension Credit jakautuu kahteen osaan: Guarantee Credit ja Savings Credit.²⁷⁹ Guarantee Credit on Isossa-Britanniassa asuville tarkoitettu vähimmäistoimeentulon takaava eläke, jota myönnetään, mikäli viikoittaiset tulot yksinään asuvalla henkilöllä jää alle 155,60 puntaan (noin 201,33 euroa) tai pariskunnalla alle 237,55 puntaan (noin 307,37 euroa)²⁸⁰. Guarantee Credit-eläkettä voi saada aikaisintaan 62,5-vuotiaana²⁸¹ ja sen enimmäismäärä yksinasuvalle on 155,60 puntaa viikossa ja pariskunnalle 237,55 puntaa viikossa²⁸².

²⁷² Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

²⁷³ Gov.uk 2016, National Insurance.

²⁷⁴ Gov.uk 2016, Income tax.

²⁷⁵ Pensions Policy Institute 2015, 1.

²⁷⁶ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

²⁷⁷ Vidlund ym. 2011, 60.

²⁷⁸ Pensions Policy Institute 2015, 3.

²⁷⁹ Pensions Policy Institute 2015, 5.

²⁸⁰ Gov.uk 2016, Pension Credit.

²⁸¹ Pensions Policy Institute 2015, 5.

²⁸² Gov.uk 2016, Pension Credit, eligibility.

Savings Credit on eläkehyvitys, joka perustuu tuloihin, säästöihin sekä muihin olosuhteisiin ja sen tarkoituksena on tukea vapaaehtoista säästämistä. Savings Credit voidaan myöntää 65-vuotiaalle ja sen määräytymisessä tulee ensiksi laskea yksinasuvan tai pariskunnan tulot ja omaisuus.²⁸³ Pariskunnasta vain toiselle voidaan myöntää Savings Credit-eläkettä. Omaisuudesta alle 10 000 puntaa (noin 12 939,12 euroa) jätetään huomioimatta. Jokaisesta alkavasta 500 punnasta (noin 646,96 euroa), joka menee tämän yli, lisätään viikkoansioihin yksi punta. Näin saadaan omaisuudesta muodostettua ”tulo”. Todellisiin viikkoasioihin lisätään omaisuudesta muodostettu ”tulo” ja, jos nämä yhdessä jäävät rajan alle, syntyy yksinasuvalle tai pariskunnalle oikeus Savings Credit-eläkkeeseen.²⁸⁴ Vuonna 2015 edellä mainitulla menettelyllä lasketut enimmäistulot yksinasuvalla saivat olla 126,50 puntaa (noin 163,68 euroa) viikossa ja pariskunnalla 201,80 puntaa (noin 261,11 euroa) viikossa²⁸⁵. Eläkeuudistuksen myötä Savings Credit lakkautettiin 6.4.2016, mutta eläkkeeseen on oikeutettu, mikäli henkilö on jo eläkkeellä tai jompikumpi pariskunnasta on täyttänyt 65 vuotta ennen uudistuksen voimaan tuloa²⁸⁶.

Basic State Pension kattaa kaikki 16 vuotta täyttäneet palkansaajat ja itsenäiset yrittäjät. Eläkkeellä on tasasuuruinen täyteen vakuutusmaksuaikaan perustuva enimmäismäärä. Eläke pienenee suhteessa puuttuvaan vakuutusmaksuaikaan.²⁸⁷ Täyden eläkkeen saa, mikäli henkilö on maksanut vakuutusmaksuja vähintään 30 vuotta²⁸⁸. Vuonna 2015 täysimääräinen Basic State Pension oli 113,10 puntaa (noin 146,35 euroa) viikossa²⁸⁹. Eläkeikä riippuu syntymävuodesta ja sukupuolesta. Tällä hetkellä eläkeikä miehille on 65 vuotta ja naisille 62,5 vuotta.²⁹⁰ Vuonna 2011 tehdystä eläkeuudistuksesta tehtiin päätös nostaa naisten eläkeikä asteittain samalle tasolle miesten kanssa vuoteen 2018 mennessä. Lisäksi vuosien 2018 ja 2020 välillä on tarkoitus nostaa yleistä eläkeikää asteittain 66 vuoteen.²⁹¹

State Second Pension eli S2P on lakisääteinen lisäeläke, joka maksetaan peruseläkkeen päälle. S2P on yksinomaan palkansaajat kattava työeläkejärjestelmä eikä kata yrittäjiä.²⁹² S2P-järjestelmä korvasi vuonna 2002 sitä edeltäneen SERPS-lisäeläkejärjestelmän. SERPS-lisäeläkettä karttui vain vakuutetun maksamista vakuutusmaksuista, kun taas S2P-järjestelmässä eläkettä karttuu myös työkyvyttömyyden ja hoitoaikojen perusteella. Toisin kuin Basic State

²⁸³ Pensions Policy Institute 2015, 6.

²⁸⁴ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

²⁸⁵ Pensions Policy Institute 2015, 6.

²⁸⁶ Gov.uk 2016, Pension Credit, eligibility.

²⁸⁷ Pensions Policy Institute 2015, 3.

²⁸⁸ Gov.uk 2016, The basic State Pension.

²⁸⁹ OECD 2015, 368.

²⁹⁰ Pensions Policy Institute 2015, 3.

²⁹¹ Department for Work and Pensions 2011, 4.

²⁹² Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

Pension, S2P ei ole tasaeläke, vaan sen määrään vaikuttaa työntekijän tulot sekä maksettujen vakuutusmaksujen määrä.²⁹³ Vuonna 2015 suurin mahdollinen S2P-eläke oli noin 200 puntaa (noin 251,52 euroa) viikossa²⁹⁴. Järjestelmää on viety lisääntyvästi tasasuuruiseen suuntaan, ja sen oli tarkoitus muuttua täysin tasasuuruiseksi vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2016 voimaan tullut eläkeuudistus kuitenkin lakkauttaa siirtymäajan kuluessa S2P-järjestelmän kokonaan.²⁹⁵

Ennen eläkeuudistusta S2P-järjestelmään kuuluivat pakollisesti kaikki palkansaajat, joiden ansiot ylittivät vakuutusmaksujen alatulorajan, joka vuonna 2015 oli 5824,00 puntaa (noin 7421,00 euroa)²⁹⁶. Mikäli työntekijän ansiotulot jäivät vuonna 2015 alle 15300,00 punnan (noin 19495,41 euroa), eläkkeen perustaksi laskettiin 15300,00 punnan vuosiansiot. S2P-järjestelmässä on käytössä eläkepalkkakatto, jonka ylittävältä osalta ei kerry eläkettä. Vuonna 2015 eläkepalkkakaton raja oli 40040,00 puntaa vuodessa (noin 51019,37 euroa).²⁹⁷ Eläkevakuutusmaksuja työnantajan osalta peritään koko ansiosta eli myös 40040,00 punnan ylittäviltä tuloilta. Työntekijältä puolestaan peritään eläkevakuutusmaksuja täysimääräisesti eläkepalkkakattoon asti, jonka jälkeen eläkevakuutusmaksua peritään 2 prosenttia työntekijän tuloista.²⁹⁸

Erikoisena piirteenä S2P-järjestelmässä on työnantajan mahdollisuus ns. contract-out-menettelyyn, jossa S2P-eläkejärjestelmä korvataan erilaisilla työnantajakohtaisilla eläkejärjestelyillä. Tällöin sekä työnantajan että työntekijän vakuutusmaksuihin myönnetään vähennyksiä.²⁹⁹ Työnantajakohtaisten eläkejärjestelyjen tulee täyttää tietyt lain määräämät ehdot ja turvata vähintään lakisääteisen eläkkeen taso. Vakuutushyvitys työntekijän osalta on 1,4 prosenttia ja työnantajan osalta 3,4 prosenttia.³⁰⁰

5.3.4 Vuoden 2016 eläkeuudistus

Isossa-Britanniassa astui 6.4.2016 voimaan eläkeuudistus, jossa yhdistettiin Basic State Pension ja State Second Pension³⁰¹. Jatkossa myönnetään siis vain yhden tason peruseläke new State Pension toiselta nimeltään Single-Tier Pension. Mies on oikeutettu uuteen eläkkeeseen, mikäli hän on syntynyt 6.4.1951 tai sitä ennen. Naisella vastaava syntymäaika on 6.4.1953. Eläkeuudistuksen myötä eläke lasketaan sekä uudella new State Pension eläkkeen säännöillä

²⁹³ Pensions Policy Institute 2015, 44 ja 48.

²⁹⁴ OECD 2015, 368.

²⁹⁵ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

²⁹⁶ Gov.uk 2016, Understanding additional State Pensions.

²⁹⁷ Pensions Policy Institute 2015, 44.

²⁹⁸ Poutiainen ym. 2015, 38.

²⁹⁹ Pensions Policy Institute 2015, 46.

³⁰⁰ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³⁰¹ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

että karttuessa voimassa olleilla säännöillä. Uudistus ei vaikuta jo myönnettyihin eläkkeisiin tai niihin, jotka ovat saavuttaneet lakisääteisen eläkeiän ennen uudistuksen voimaantuloa.³⁰²

Uuden järjestelmän myötä muutoksia on tehty muun muassa eläkkeen karttumissäännöksiin. Esimerkiksi täysimääräinen eläke edellyttää muutoksesta lähtien vähintään 35 vuoden vakuutusmaksujen maksua aikaisemman 30 vuoden sijaan. Lisäksi eläkettä ei myönnetä ollenkaan, mikäli henkilö ei ole maksanut vakuutusmaksuja vähintään 10 vuodelta. Eläkkeen määrä väheene samassa suhteessa puuttuvien vakuutusvuosien mukaan.³⁰³ Uusi täysimääräinen eläke on 155,65 puntaa (noin 195,75 euroa) viikossa³⁰⁴. Contract-out-menettely, jonka avulla työnantaja ja työntekijä ovat saaneet vakuutusmaksuihinsa vakuutushyvitystä poistuu S2P-järjestelmän mukana. Tämän vuoksi niillä työnantajilla ja työntekijöillä, joilla S2P-järjestely on aikaisemmin korvattu työnantajakohtaisilla lisäeläkejärjestelyillä, vakuutusmaksujen suuruus nousee.³⁰⁵

5.3.5 Lisäeläkejärjestelmät

Lakisääteinen työeläke Isossa-Britanniassa on kohtalaisen matala. Tämän vuoksi työmarkkinoilla sovittavat lisäeläkkeet sekä työntekijän yksilölliset lisäeläkkeet muodostavat merkittävän osan työntekijöiden eläketurvasta.³⁰⁶ Vuonna 2014 työmarkkinaeläkettä sai 62 prosenttia eläkeläisistä³⁰⁷ ja keskimääräinen eläkkeen suuruus oli 222 puntaa (noin 280,90 euroa) viikossa.³⁰⁸ Työmarkkinajärjestelmään kuulumisen on yleisempää miehillä kuin naisilla ja tulojen kasvu lisää järjestelmään kuulumista. Lisäksi työnantajan koko ja ala vaikuttavat siihen kuuluuko työntekijä työmarkkinajärjestelmän piiriin.³⁰⁹ Lisäeläkevakuuttaminen on yleisempää suurten työnantajien palveluksessa olevilla. Julkisella sektorilla lisäeläkejärjestelmien kattavuus on kuitenkin lähes universaali, eikä tulotasolla ole tähän juuri vaikutusta.³¹⁰

Viimeisen kymmenen vuoden aikana Ison-Britannian työmarkkinajärjestelmää on uudistettu voimakkaasti. Tavoitteena on ollut nostaa lisäeläkejärjestelmiin kuuluvien työntekijöiden määrää ja samalla leikata erityisesti julkisen puolen korkeita eläkemenoja.³¹¹ Hallitus on asettanut tavoitteekseen, että vuoteen 2018 mennessä kaikilla työnantajilla on lakisääteinen

³⁰² Gov.uk 2016, The new State Pension.

³⁰³ Pensions Policy Institute 2015, 4.

³⁰⁴ Gov.uk 2016, The new State Pension.

³⁰⁵ Gov.uk 2016, Contracted out of the State Pension.

³⁰⁶ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³⁰⁷ Pensions Policy Institute 2013, Private pensions, Table 14.

³⁰⁸ Pensions Policy Institute 2013, Private pensions, Table 15.

³⁰⁹ Vidlund ym. 2011, 61.

³¹⁰ Bridgen - Meyer 2011, 276.

³¹¹ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

velvollisuus järjestää työntekijöille, jotka ovat vähintään 22 vuotta ja ansaitsevat vuodessa vähintään 10 000 punttaa (noin 12 652,94 euroa), lisäeläkevakuutus.³¹²

Työmarkkinaeläkejärjestelmä on monimutkainen ja voimakkaasti hajautunut. Lähes jokaisella yrityksellä on oma työmarkkinaeläkejärjestelynsä ja pelkästään eläkeviranomaisella on valvottavanaan noin 50 000 järjestelmää. Käytännössä työntekijä vaihtaa eläkejärjestelmää joka kerta kun hän vaihtaa työpaikkaa ja hänen on haettava eläkettä jokaisesta järjestelmästä erikseen.³¹³

Työmarkkinaeläkejärjestelmät voidaan jakaa työnantajakohtaisiin (occupational) ja ryhmäkohtaisiin (group pensions). Lisäksi erilaiset master trust-järjestelmät eli usean työnantajan yhdessä tarjoamat lisäeläkejärjestelyt ovat lähivuosina yleistyneet.³¹⁴ Erityisesti yksityisaloilla master trust-järjestelmien suosio on nousussa ja muutamia laajoja alakohtaisia järjestelmiä on syntynyt. Työnantajakohtaisista ja master trust-järjestelmistä vastaa yleensä säätiö, jonka tavoitteena on huolehtia jäsentensä eduista. Hallitus koostuu yleensä työnantajan ja järjestelmän hallituksen nimittämistä luottohenkilöistä. Eläkesäätiön hallitus voi myös ulkoistaa eläkejärjestelmän hallinnon ja sijoitustoiminnan esimerkiksi vakuutusyhtiölle.³¹⁵ Ryhmäkohtaisia järjestelmiä hallinnoi yleensä iso vakuutusyhtiö. Työnantaja valitsee eläkejärjestelmän hallinnon mutta ei osallistu sen hallintoon tai sijoitustoimintaan. Sen sijaan työntekijä ja vakuutusyhtiö toimivat asiassa sopimusosapuolina. Ryhmäkohtaiset eläkejärjestelyt vastaa-
vat käytännössä yksilöllisiä eläkejärjestelyjä.³¹⁶

Vuonna 2001 otettiin käyttöön stakeholder-lisäeläkejärjestelmä, jonka tarkoitus on toimia edullisena eläkevaihtoehtona erityisesti matalapalkkaisilla aloilla. Stakeholder-järjestelmään liittyy erityisehtoja hallintokulujen, eläkemaksujen ja sijoitusportfolion suhteen. Esimerkiksi hallintokulut eivät saa ensimmäiseltä kymmeneltä vuodelta ylittää 1,5 prosenttia eläketilin saldosta. Tämän jälkeen hallintokulut eivät saa ylittää 1 prosenttia eläketilin saldosta. Sijoitusvaihtoehtona on oltava mahdollisuus oletusrahastoon, jonka tulee olla niin sanotusti elinkaarityyppinen ja sijoitusriskin tulee pienentyä työntekijän lähestyessä eläkeikää.³¹⁷

Lisäeläkejärjestelmien normaali vanhuuseläkeikä on yleensä 60-65 vuotta³¹⁸. Eläkkeen voi nostaa jo aiemmin, kuitenkin aikaisintaan 55 vuotiaana. Mikäli eläkkeen nostaa aiemmin siihen

³¹² OECD 2015, 369.

³¹³ Eläketurvakeskus 2015b, 8.

³¹⁴ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³¹⁵ Pensions Policy Institute 2015, 10.

³¹⁶ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³¹⁷ Pensions Policy Institute 2015, 55.

³¹⁸ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

tehdään varhennuskevennys. Jos eläkkeen puolestaan nostaa normaalia eläkeikää myöhemmin siihen saa lykkäyskorotuksen.³¹⁹ Eläkkeelle siirryttäessä lisäeläkejärjestelmän tilille karttunut varallisuus voidaan nostaa joko kokonaan kertasummana tai osittain kertasummana ja säännöllisesti maksettavana annuiteettina tai tilinostoina. Kertasummana verovapaasti voi nostaa 25 prosenttia karttuneesta varallisuudesta. Mikäli henkilö on täyttänyt 55 vuotta ja hänen yhteenlaskettu eläkevarallisuutensa jää alle 30 000 puntaan (noin 37 151,70 euroa), voidaan koko summa nostaa kertasuorituksena.³²⁰ Mikäli karttunut varallisuus on yli 30 000 puntaa, 25 prosentin ylimenevään osuuteen sovelletaan 55 prosentin veroastetta³²¹.

Työeläkejärjestelmät voivat olla joko maksu- tai etuusperusteisia riippuen järjestelmästä. Valtaosa vakuutetuista kuuluu etuusperusteisiin järjestelmiin, vaikka niiden suosio on pudonnut tasaisesti viime vuosikymmenten aikana.³²² Eläkevakuutusmaksut vaihtelevat erityisesti sen mukaan, onko kyseessä etuus- vai maksuperusteinen järjestelmä³²³. Yksityisen sektorin etuusperusteisissa järjestelmissä työntekijä maksaa vakuutusmaksuista noin 1/4 osuuden ja työnantaja maksaa loput. Maksuperusteisissa järjestelmissä vakuutusmaksujen taso on huomattavasti matalampi ja maksujen jakautuminen työnantajan ja työntekijän välillä on tasaisempaa.³²⁴

Työmarkkinaeläkkeiden lisäksi myös yksilölliset lisäeläkejärjestelmät ovat Isossa-Britanniassa huomattavasti yleisimpiä kuin Suomessa. Vuonna 2014 eläkeläisistä 19 prosenttia sai yksilöllistä lisäeläkettä.³²⁵ Keskimääräinen lisäeläkkeen määrä oli 104 puntaa (noin 131,59 euroa) viikossa³²⁶. Ennen vuotta 2001 yksilölliset lisäeläkkeet oli sallittu vain yrittäjille tai työntekijöille, jotka eivät kuuluneet mihinkään työmarkkinaeläkejärjestelmään. Järjestelmää on kuitenkin muutettu asteittain ja 2006 vuodesta lähtien yksilölliset lisäeläkkeet on sallittu kaikille työntekijöille.³²⁷ Yksilöllisten eläkejärjestelmien eläkettä voi alkaa nostaa haluamaan ajankohtana 55 vuoden ja 75 vuoden välillä, riippumatta siitä, milloin henkilö jää eläkkeelle³²⁸.

5.3.6 Eläkekatto Isossa-Britanniassa

³¹⁹ Pensions Policy Institute 2015, 14.

³²⁰ Pensions Policy Institute 2015, 58.

³²¹ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³²² Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³²³ Pensions Policy Institute 2015, 61.

³²⁴ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³²⁵ Pensions Policy Institute 2013, Private pensions, Table 14.

³²⁶ Pensions Policy Institute 2013, Private pensions, Table 15.

³²⁷ Pensions Policy Institute 2015, 66.

³²⁸ Vidlund ym. 2011, 66.

Isoissa-Britanniassa on lakisääteiselle S2P-työeläkkeelle asetettu palkkakatto, joka vuonna 2015 oli 40040,00 puntaa vuodessa (noin 51019,37 euroa)³²⁹. Keskimääräinen palkka vuonna 2015 oli 35 633 puntaa (noin 42 677,83 euroa) eli alle palkkakaton³³⁰. Suomen työeläkejärjestelmään verrattuna, Ison-Britannian lakisääteinen työeläke on suhteellisen matala, eikä eläkkeen määrää ole samalla tavalla suhteutettu palkan suuruuteen³³¹. Tämän vuoksi erilaiset lisäeläkejärjestelmät ovat hyvin yleisiä. Lisäeläkkeille, jotka koostuvat työmarkkinaeläkkeistä ja yksilöllisistä lisäeläkkeistä, ei ole asetettu minkäänlaista eläkekattoja tai eläkepalkkakattoja.³³²

Eläkekatto on vain yksi osa Ison-Britannian erittäin monimutkaista eläkejärjestelmien verkostoa. Lisäeläkejärjestelmän juuret yltävät aina 1800-luvulle saakka³³³ ja nykypäivänä työmarkkinaeläkkeet ja yksityiset lisäeläkejärjestelmät ovat oleellinen osa Ison-Britannian eläkejärjestelmää. Vuonna 2014 eläkeläisistä noin 62 prosenttia sai työmarkkinaeläkettä ja yksityistä lisäeläkettä 19 prosenttia³³⁴. Tämän lisäksi valtio tukee lisäeläkejärjestelmien luontia ja on asettanut tavoitteekseen lisätä niiden määrää³³⁵.

Ison-Britannian eläkejärjestelmän monimuotoisuuden ja lisäeläkejärjestelmien laajuuden vuoksi ei opinnäytetyöhön löytynyt juurikaan minkäänlaista materiaalia, jossa olisi käsitelty erityisesti eläkekattoja tai eläkepalkkakattoja. Lähinnä eläkepalkkakatto esitettiin vain yhtenä yksityiskohtana käsitellessä lakisääteistä eläkettä. Materiaalia, jossa oltaisi käsitelty eläkepalkkakaton merkitystä työeläkejärjestelmässä tai sen mahdollista muuttamista ei löytynyt.

5.4 Ranska

Ranska on pinta-alaltaan Euroopan Unionin suurin valtio ja vuonna 2015 Ranskan väkiluku oli noin 66 miljoonaa henkilöä. Ranska kuuluu euroalueeseen eli valuuttana on Euro.³³⁶ Vuoden 2014 tilaston mukaan 18,7 prosenttia asukkaista oli vähintään 65-vuotiaita³³⁷.

Kansainvälisessä vertailussa Ranskan eläkejärjestelmän katsotaan olevan selkeästi epävaikammalla tasolla kuin esimerkiksi Suomen, Ruotsin ja Ison-Britannian. Järjestelmän seka-

³²⁹ Pensions Policy Institute 2015, 44.

³³⁰ OECD 2015, 368.

³³¹ Pensions Policy Institute 2015, 3.

³³² Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³³³ Vidlund ym. 2011, 72.

³³⁴ Pensions Policy Institute 2013, Private pensions, Table 14.

³³⁵ Eläketurvakeskus 2016, Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014).

³³⁶ Europa.eu 2016, Ranska.

³³⁷ OECD 2015, 256.

vuus, väestön ikääntyminen, lyhyet työurat sekä eläkerahastojen vähyys luovat paineita Ranskan eläkejärjestelmään. Lisäksi Ranskan valtion toimet järjestelmän parantamiseksi katsotaan olevan riittämättömiä ja muutoksien voimaansaattaminen on ollut hidasta.³³⁸

5.4.1 Eläkejärjestelmän historiaa

Ensimmäinen merkittävä eläkelaki Ranskassa asetettiin vuonna 1910. Sitä ennen oli voimassa useita etenkin vanhuuseläkeikää koskevia lakeja mutta ne yleensä koskivat vain pientä väestön osaa. Vuoden 1910 lain myötä vanhuuseläkettä myönnettiin muun muassa sotaveteraaneille sekä valtion työntekijöille. Ranskan silloisesta 11 miljoonasta ihmisestä uudistus kuitenkin ulottui koskemaan vain noin 600 000 henkilöä. Laki oli aivan liian suppea ja sitä paranneltiin vuoden 1924 lailla. Tällöin luotiin muun muassa eläkejärjestelmä, jossa eläkkeen määrä perustui sekä palkan suuruuteen että vakuutushistoriaan. Tämä menetelmä on käytössä vielä tänä päivänä Ranskan työeläkejärjestelmässä.³³⁹

Ranskassa kesti aina 1950-1960-luvuille asti kunnes muodostui kaikkia kansalaisia koskeva eläkejärjestelmä. Tämä on melko poikkeuksellista, sillä useimmissa EU-maissa nykyeläkejärjestelmän perusteet ovat muodostuneet jo 1910-1920-luvuilla. Merkittävien laki kohti nykyistä lainsäädäntöä on varmaankin vuonna 1941 asetettu laki, joka takasi kaikille vähintään 65 vuotta täyttäneille minimieläkkeen. Lakia seurasi useat eri lait, jotka ovat muovanneet Ranskan nykyisen työlainsäädännön.³⁴⁰

Vuonna 2000 perustettiin itsenäinen eläkkeiden asiantuntijaneuvosto nimeltään Conseil d'orientation des retraites (COR). Neuvoston tarkoitus on kehittää eläkejärjestelmää sekä seurata asetettujen uudistusten toteutumista. Neuvoston tulee tarkastella etenkin eläkejärjestelmän pitkän ja keskipitkän aikavälin kestävyyttä sekä toimia neuvoo-antavana jäsenenä eläkeuudistuksia tehdessä.³⁴¹

Kuten useissa muissa EU-maissa, on Ranskassa tehty lähivuosina suuria muutoksia eläkejärjestelmään. Vuonna 2008 aloitettiin kansallinen ikäohjelma, jonka avulla pyrittiin pidentämään työuria. Eläkeikää ei kuitenkaan vielä tuolloin nostettu, vaan työnteon jatkamista kannustettiin myöntämällä eläkkeelle lykkäyskorotusta.³⁴² Koska uudistus ei ollut riittävä, vuonna 2010

³³⁸ Australian Centre for Financial Studies 2015, 7 ja 33.

³³⁹ The University of Michigan Library 2005, Retirement in France in the Early Twentieth Century: From Suspicion to the "French Model".

³⁴⁰ The University of Michigan Library 2005, Retirement in France in the Early Twentieth Century: From Suspicion to the "French Model".

³⁴¹ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁴² Kontiokorpi 2004, 84.

toteutettiin laaja eläkereformi, jonka tarkoituksena on saattaa eläkejärjestelmä vakaammalle pohjalle vuoteen 2018 mennessä. Uudistuksessa päätettiin muun muassa nostaa asteittain eläkeikää vuodesta 60 vuoteen 62. Vuonna 2013 päätettiin eläkemaksujen korotuksista tuleville vuosille sekä matalapalkkaisten ja osa-aikatyöntekijöiden asemaa parannettiin alentamalla vakuutusvuosien karttumisen perusteena käytettäviä ansaintarajoja.³⁴³

5.4.2 Lakisääteisen eläkejärjestelmän hallinto ja rahoitus

Ranskan eläketurva perustuu ensisijaisesti työntekoon. Eläkejärjestelmä koostuu useasta rinnakkaisesta perusjärjestelmästä sekä pakollisista lisäeläkejärjestelmistä. Yhteensä Ranskassa on 35 erilaista peruseläkejärjestelmää, joista osa vastaa myös lisäeläkkeiden järjestämisestä.³⁴⁴ Suurin peruseläkejärjestelmä on Yleinen eläkevakuutusjärjestelmä (*régime général*), josta vuonna 2014 noin 13,7 miljoonaa eläkeläistä nosti eläkettä. Muita merkittäviä eläkejärjestelmiä ovat julkisen puolen kolme erillistä eläkejärjestelmää (RSI, CNAVPL ja CNBF), maataloustyöntekijöiden eläkejärjestelmä (*Mutualité sociale agricole*) sekä yrittäjien eläkejärjestelmä.³⁴⁵

Sosiaali- ja terveysministeriön (*Ministère des Affaires sociales et de la Santé*) sekä valtiovarainministeriön (*Ministère de l'Economie et des Finances*) alaisuudessa toimiva Sosiaaliturvan johtokomitea (*Direction de la Sécurité Sociale*) vastaa sosiaalivakuutusjärjestelmien ylimmästä valvonnasta. Yleisen eläkejärjestelmän vanhuuseläkkeiden hallinnosta vastaa kansallinen vanhuusvakuutuskassa, CNAV (*Caisse nationale d'assurance de vieillesse*), mutta vanhuusetuuksien toimeenpano on delegoitu paikallisille toimijoille.³⁴⁶

Lakisääteinen työeläke rahoitetaan jakojärjestelmäperiaatteella ja tarpeen mukaan perus- sekä lisäeläkejärjestelmät rahoittavat toistensa toimintaa. Eläkkeet rahoitetaan pääasiallisesti sosiaalivakuutusmaksuista, joita maksetaan muun muassa työ- ja pääomatuloista, mutta rahoitukseen käytetään myös sijoitustuottoja, rahamarkkinalainoja sekä valtion budjettia. Sosiaalivakuutusmaksut koostuvat vanhuus- ja sairausvakuutusmaksuista sekä perhe-etuusmaksuista, yleisestä sosiaalivakuutusmaksuista sekä väliaikaiseksi tarkoitettusta sosiaalivelkamaksusta. Sosiaalivakuutusmaksut ovat veroluonteisia ja ne vahvistetaan vuosittain lailla. Yleisen eläkejärjestelmän vanhuuseläke rahoitetaan lähinnä eläkevakuutusmaksuilla.³⁴⁷

³⁴³ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁴⁴ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁴⁵ Agirc et arrco 2014, *La retraite en France*.

³⁴⁶ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁴⁷ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

Eläkevakuutusmaksua määrättäessä on Ranskassa voimassa palkkakatto, joka seuraa yleistä palkkakehitystä³⁴⁸. Katon rahamäärä riippuu käytetystä työajasta niin, että esimerkiksi 4 päivää viikossa työskentelevän henkilön palkkakatto on 4/5 koko viikon palkkakatosta³⁴⁹. Vuonna 2016 sosiaaliturvan palkkakatoksi täysiaikaiselle työntekijälle on asetettu 38 616 euroa vuodessa eli noin 3218 euroa kuukaudessa³⁵⁰. Vuonna 2014 ranskalaisten keskipalkka oli 37 427 euroa vuodessa eli hieman alle palkkakaton³⁵¹. Työnantaja maksaa eläkevakuutusmaksua vanhuus- ja perhe-eläkkeen osalta täysimääräisesti eläkepalkkakattoon asti, jonka jälkeen eläkevakuutusmaksua peritään 0,25 prosenttia ansioista. Työntekijältä puolestaan peritään eläkepalkkakaton ylittävältä osalta 2 prosenttia ansioista. Työkyvyttömyyseläkkeen osalta vakuutusmaksuja vaaditaan sekä työnantajalta että työntekijältä koko ansioista.³⁵²

5.4.3 Vähimmäiseläke ja ansiotuloeläke

Ranskassa ei ole varsinaista kansaneläkettä, mutta yleisen järjestelmän eläkkeelle on asetettu vähimmäistaso (minimum contributif), joka vuonna 2014 oli 7547,96 euroa vuodessa. Täyttääkseen minimieläkkeen edellytykset täytyy henkilön olla vähintään 66 vuotias tai hänellä tulee olla vähintään 41,25 vuoden vakuutushistoria.³⁵³ Vähimmäiseläke voi muodostaa henkilön koko eläkkeen tai sillä voidaan täydentää pieniä, alle 1000 euron, työeläkkeitä. Vähimmäiseläkkeelle ei ole asetettu mitään tarkkaa summaa, vaan sen taso vaihtelee eri eläkejärjestelmissä.³⁵⁴

Minimieläkkeen lisäksi pienituloiselle eläkeläiselle voidaan myöntää tuloharkintainen lisäavustus, ASPA (allocation de solidarité aux personnes âgées). Vuonna 2016 avustuksen maksimimäärä yksinasuvalle on 800,80 euroa kuukaudessa ja pariskunnalle 1243,24 euroa kuukaudessa. Minimivaatimuksena avustuksen saamiselle on vähintään 65-vuoden ikä ja henkilön tulee asua vakituisesti Ranskassa.³⁵⁵

Täysimääräinen ansiotyöeläke edellyttää, että henkilöllä on vähintään 41,25 vuoden vakuutushistoria ja hän on saavuttanut vanhuuseläkeiän³⁵⁶. Ranskan vuoden 2010 eläkereformin yhteydessä eläkeikää päätettiin nostaa 60 vuodesta 62 vuoteen. Uudistus toteutetaan niin, että

³⁴⁸ Service-Public.fr 2016, CSG et CRDS sur les revenus d'activité et de remplacement.

³⁴⁹ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁵⁰ Service-Public.fr 2016, CSG et CRDS sur les revenus d'activité et de remplacement.

³⁵¹ OECD 2015, 256.

³⁵² Service-Public.fr 2016, CSG et CRDS sur les revenus d'activité et de remplacement.

³⁵³ OECD 2015, 257.

³⁵⁴ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁵⁵ Droit-finances.net 2016, Montant du minimum vieillesse 2016 (Aspa)

³⁵⁶ OECD 2015, 256.

ensimmäinen ikäluokka, jota uudistus koskee on vuoden 1951 lopussa syntyneet. Eläkeikä nousee asteittain, kunnes vuonna 1955 ja tämän jälkeen syntyneillä eläkeikä on 62 vuotta.³⁵⁷

Ranskan työeläkkeen laskennassa otetaan huomioon keskimääräinen vuosipalkka, kertyneet vakuutusmaksut ja järjestelmässä täyttyneet vakuutuskaudet. Vuosittainen keskipalkka lasketaan 25 parhaimman työvuoden perusteella sillä edellytyksellä, että vakuutettu on syntynyt vuoden 1947 jälkeen.³⁵⁸ Laskennassa huomioidaan myös palkkakatto sekä elinajanodote³⁵⁹. Täysi eläke on 50 prosenttia palkasta ja sen saa täydellä vakuutushistorialla tai jatkamalla työelämässä vähintään viisi vuotta, kun on täyttänyt vanhuuseläkeiän alarajan. Kun vakuutettu jää eläkkeelle hänelle lasketaan eläkeprosentti vakuutusvuosien määrän ja iän perusteella. Näistä kahdesta valitaan korkeampi. Vakuutetuille, jotka ovat syntyneet vuoden 1952 jälkeen, on asetettu minimieläkeprosentiksi 37,5 prosenttia palkasta.³⁶⁰ Mikäli vakuutettu jatkaa työntekoa sen jälkeen, kun täyden eläkkeen saamisen edellytykset ovat täyttyneet, perusvanhuuseläkettä nostetaan ylimääräisen työssä kertyneiden vuosineljännesten mukaan³⁶¹.

5.4.4 Lisäeläkejärjestelmät

Lakisääteisen työeläkkeen rinnalle on syntynyt useita lakisääteisiä lisäeläkejärjestelmiä. Järjestelmät ovat toimialan tai ansiotyön luonteen mukaisesti luotu eri järjestelmiksi. Vaikka järjestelmät on kirjattu lakiin, niiden jatkuvuudesta sopivat työmarkkinajärjestöt viiden vuoden määräaikailla sopimuksilla.³⁶²

Pakollisilla lisäeläkkeillä (*retraites complémentaires obligatoires*) tavoitellaan eläkkeen korvausasteen nostamista noin 60-70 prosentin tasolle. Lisäeläkkeet määräytyvät pistejärjestelmän ja vuoden aikana kerätyt eläkevakuutusmaksut muutetaan eläkepisteiksi. Kun vakuutettu jää eläkkeelle, koko työuran aikana kerätyt pisteet muutetaan eläkkeeksi.³⁶³

Yksityisellä sektorilla pakollinen lisäeläkejärjestelmä on jakaantunut työntekijöiden järjestelmään (*Arrco*) ja työnjohtajien sekä erityisammattilaisten järjestelmään (*Agirc*)³⁶⁴. Työntekijät maksavat lisäeläkemaksunsa kokonaan *Arrcoon*, jossa eläkepalkkakatto on 9387 euroa kuukau-

³⁵⁷ BNP Paribas cardif 2016, A que âge peut-on partir à la retraite?

³⁵⁸ Euroopan komissio 2012b, 13.

³⁵⁹ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁶⁰ Centre des Liaisons Européennes et Internationales de sécurité sociale 2016: Le regime français de protection sociale III -Retraite.

³⁶¹ Euroopan komissio 2012b, 13.

³⁶² Vidlund ym. 2011, 93.

³⁶³ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁶⁴ Vidlund ym. 2011, 72.

nessa. Esimies- ja asiantuntijatehtävissä työskentelevät puolestaan maksavat 3129 euron eläkepalkkakattoon asti eläkevakuutusmaksunsa Arrcoon. Palkkakaton ylittävältä osalta eläkemaksut maksetaan Agircille, jossa eläkepalkkakatto on 25 032 euroa kuukaudessa.³⁶⁵ Vuoden 2015 lopussa Arrco-järjestelmän piiriin kuului 18,1 miljoonaa vakuutettua ja 12,2 miljoonaa eläkeläistä. Agirc-järjestelmään puolestaan kuului 4,1 miljoonaa vakuutettua ja 2,87 eläkeläistä.³⁶⁶ Julkisella sektorilla vakinaisten työntekijöiden pakolliset lisäeläkkeet kuuluvat Rafp-järjestelmän (*Retraite additionnelle de la fonction publique*) piiriin ja määräaikaisten työntekijöiden lisäeläkkeet Ircantec-järjestelmän piiriin.³⁶⁷ Vuonna 2014 Rafp-järjestelmän piiriin kuului noin 4,5 miljoonaa vakuutettua³⁶⁸. Näiden lisäksi on vielä joukko pieniä erilaisia lisäeläkejärjestelmiä esimerkiksi yrittäjille ja ammatinharjoittajille³⁶⁹.

Eläke-etuuksina lakisääteisissä lisäeläkejärjestelmissä saa vanhuuseläkettä, työkyvyttömyyseläkettä ja perhe-eläkettä leskelle, entiselle puolisolle ja alle 21-vuotiaalle lapselle. Eläkkeen määrä riippuu eläkevakuutusmaksujen määrästä, tulojen suuruudesta, työuran kestosta ja eläkkeensaajan iästä eläkkeen alkaessa. Lisäksi eläkkeen määrään vaikuttaa elinajan odote.³⁷⁰ Eläkeikä yksityisillä aloilla on synnyinvuodesta riippuen 66 vuodesta 67 vuoteen³⁷¹. Julkishallinnolla eläkeikä on 60 vuotta³⁷².

Lakisääteisten lisäeläkejärjestelmien lisäksi Ranskassa kannustetaan ottamaan erilaisia täydentäviä lisäeläkkeitä (*retraites supplémentaires*)³⁷³. Täydentävät lisäeläkejärjestelyt ovat rahastoeläkejärjestelyjä. Aluksi lisäeläkejärjestelyt olivat erilaisia rajattuja yksittäisten ammattiryhmien järjestelmiä, mutta ajan myötä niiden rinnalle on kehittynyt muita vastaavia järjestelmiä sekä avoimia järjestelyjä.³⁷⁴ Vapaaehtoista lisäeläkejärjestelmää on tehostettu etenkin vuoden 2003 eläkeuudistuksessa tukemalla lisäeläkejärjestelyjä verotuksellisin keinoin sekä luomalla Perco- ja Perp-eläkesäästömuodot³⁷⁵. Perco (*Plan d'épargne pour la retraite collective*) on kollektiivinen yritystason täydentävä lisäeläke³⁷⁶. Yritys tarvitsee järjestelyn käyttöönottoon henkilöstön hyväksynnän vähintään 2/3 osalta³⁷⁷. Työntekijä maksaa yritystason säästösuunnitelmaan maksuja, joita työnantaja voi täydentää. Maksut ovat aina

³⁶⁵ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁶⁶ Agirc et arrco 2016, Chiffres clés.

³⁶⁷ Vidlund ym. 2011, 93.

³⁶⁸ Agirc et arrco 2014, La retraite en France.

³⁶⁹ Vidlund ym. 2011, 93.

³⁷⁰ Vidlund ym. 2011, 93.

³⁷¹ Centre des Liaisons Européennes et Internationales de sécurité sociale 2016: Le regime français de protection sociale III -Retraite.

³⁷² Vidlund ym. 2011, 94.

³⁷³ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁷⁴ Vidlund ym. 2011, 94.

³⁷⁵ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁷⁶ Service-Public.fr 2016, Plan d'épargne pour la retraite collective (Perco).

³⁷⁷ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

verovähennyskelpoisia.³⁷⁸ Perp- järjestelmä (Plan d'épargne retraite populaire) puolestaan on henkilökohtainen eläkesäästösuunnitelma, joka on tarkoitettu sekä työntekijöille että yrittäjille³⁷⁹. Muita merkittäviä lisäeläkejärjestelmiä ovat muun muassa ns. Madelinin sopimukset, eli vapaaehtoiset kollektiiviset lisäeläkevakuutukset, jotka mahdollistavat ei-palkansaajien vapaaehtoisen maksuperusteisen eläkesäästämisen, yritystason säästösuunnitelma PEE sekä artikla 83:n mukainen kollektiivinen yritystason eläkesäästösuunnitelma.³⁸⁰

Ranskan yksityisen puolen pakollisten lisäeläkkeiden rahoitus perustuu melkein yksinomaan jakojärjestelmään. Järjestelmät rahoitetaan lähinnä työnantajalta ja työntekijältä perittäviltä vakuutusmaksuilta, jotka määräytyvät porrastettujen palkkamäärien perusteella. Vakuutusmaksujen lisäksi maksetaan solidaarisuusmaksua ja alle 65 vuoden iässä alkaneiden eläkkeiden erityistä rahoitusmaksua.³⁸¹

5.4.5 Eläkekatto Ranskassa

Ranskassa eläkepalkkakatto on ulotettu koskemaan lakisääteisen työeläkkeen lisäksi lakisääteisiä lisäeläkejärjestelmiä. Tämä on poikkeuksellista sillä muissa EU-maissa, joissa on käytössä eläkepalkkakatto, katto on rajattu koskemaan vain lakisääteistä työeläkettä. Eläkekaton raja on kuitenkin asetettu erittäin korkealle etenkin Agirc-järjestelmässä, jossa eläkepalkkakatto on 25 032 euroa kuukaudessa.³⁸² Tämä on erittäin korkea ottaen huomioon, että ranskalaisen keskipalkka vuonna 2014 oli noin 3119 euroa kuukaudessa³⁸³.

Eläkepalkkakatto ei ole kiinteä, vaan se lasketaan joka vuodelle erikseen. Eläkekaton laskennassa otetaan huomioon yleinen palkkakehitys. Seuraamalla ansiokehitystä vältetään maksukaton liiallinen aleneminen ja eläkekaton laajeneminen koskemaan keskituloisia.³⁸⁴

Samoin kuin Isossa-Britanniassa, Ranskassa eläkekatto ja eläkepalkkakatto ovat vakiintunut osa työeläkejärjestelmää, eikä niitä juurikaan käsitellä erikseen. Lisäeläkejärjestelmien verkosto on laaja ja eläkepalkkakatto on vain yksi osa monimutkaista kokonaisuutta. Tämän vuoksi opinnäytetyöhön ei löytynyt materiaalia, jossa eläkekattoa tai eläkepalkkakattoa olisi erikseen tarkasteltu.

³⁷⁸ Service-Public.fr 2016, Plan d'épargne pour la retraite collective (Perco).

³⁷⁹ Service-Public.fr 2016, Plan d'épargne retraite populaire (Perp).

³⁸⁰ Eläketurvakeskus 2016, Ranskan eläkejärjestelmä (2014).

³⁸¹ Vidlund ym. 2011, 97.

³⁸² Agirc et arrco 2016, Chiffres clés.

³⁸³ OECD 2015, 256.

³⁸⁴ Service-Public.fr 2016, CSG et CRDS sur les revenus d'activité et de remplacement.

5.5 Eläkeläisten toimeentulo Suomessa ja EU-maissa

Eläkejärjestelmien monimuotoisuuden sekä elintason vaihteluiden vuoksi toimeentulon vertailu eri EU-maiden välillä on melko hankalaa. Tämän lisäksi usean jäsenvaltion tiedot perustuvat enemmänkin arvioihin kuin varsinaisiin tilastotietoihin. Suomen tapa tehdä vuotuisia tilastoja muun muassa tulonjaosta sekä eläkeläisten määrästä ei ole tavanomaista useissa jäsenvaltioissa. Tämä hankaloittaa edelleen eläkeläisten toimeentulon arviointia jäsenvaltioiden välillä.³⁸⁵

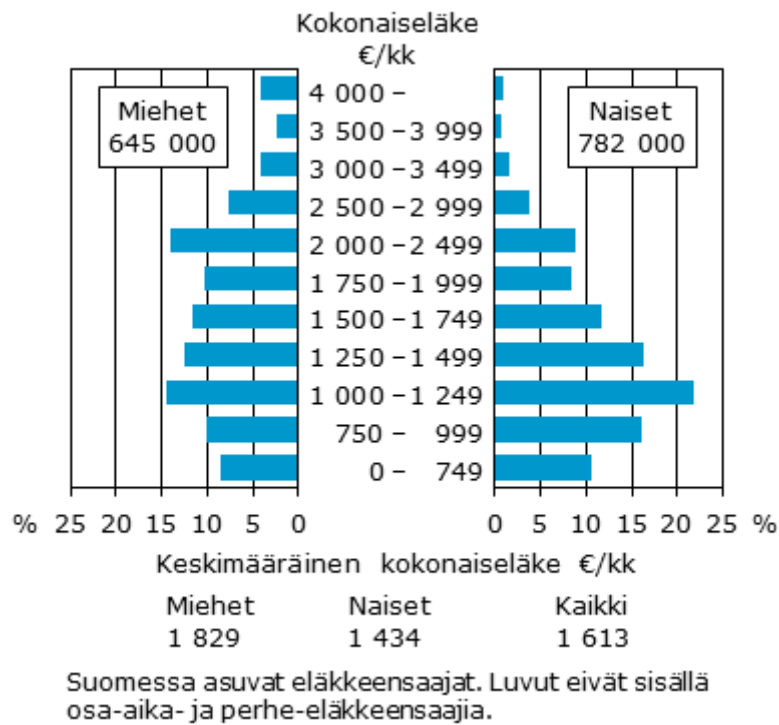
5.5.1 Keskimääräiset eläkkeet

Työ- ja kansaneläkkeet muodostavat Suomessa eläkeläiskotitalouksien tärkeimmät tulonlähteet. Työeläkkeiden osuus bruttotuloista on noin 60 prosenttia ja kansaneläkkeiden osuus puolestaan on alle 10 prosenttia.³⁸⁶ Vuonna 2015 suomalaisten keskimääräinen kokonaiseläkkeen määrä oli 1613 euroa kuukaudessa. Keskimääräiset eläkkeet lukuun ottamatta työkyvyttömyyseläkettä ovat nousseet reaalisesti jo vuosikymmeniä ja alkavat työeläkkeet ovat keskimäärin korkeampia kuin jo maksussa olevat. Vuoden 2015 lopussa työeläkkeenä vanhuuseläkettä saavien keskimääräinen eläke oli 1486 euroa kuukaudessa. Vuoden 2015 vanhuuseläkkeelle siirtyneillä vastaava luku oli 1797 euroa. Eläkkeiden nousuun ovat vaikuttaneet etenkin nuorempien ikäluokkien korkeampi palkkataso.³⁸⁷

³⁸⁵ European Commission 2015, 55-56.

³⁸⁶ Eläketurvakeskus 2016, Eläkeläisten toimeentulo ja tulonlähteet.

³⁸⁷ Eläketurvakeskus 2016, Keskimääräiset eläkkeet.

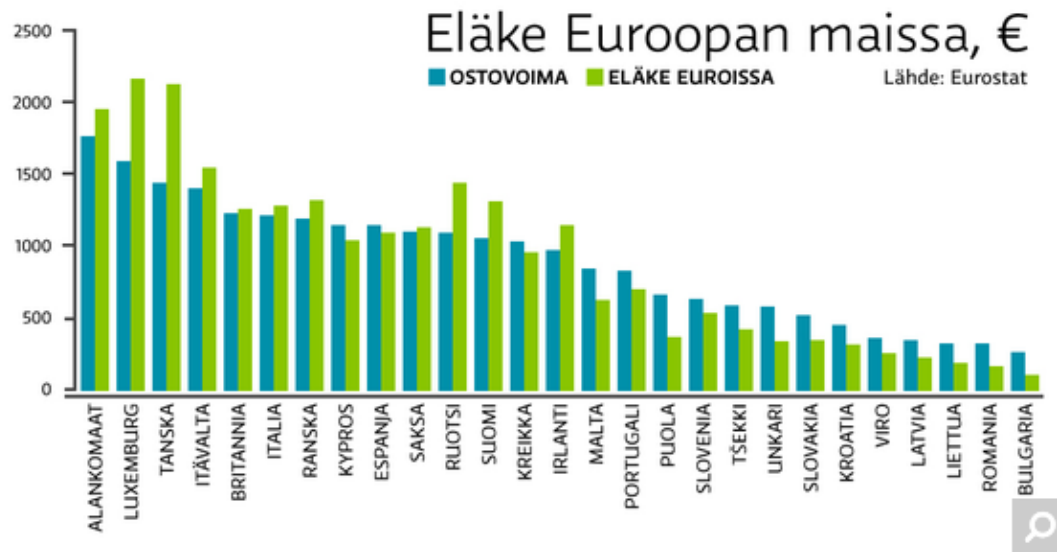

Kuvio 1: Eläkkeensaajien kokonaiseläkejakauma 31.12.2015³⁸⁸.

Kuviossa 1 on esitetty Suomen eläkkeensaajien kokonaiseläkejakauma. Sekä miehillä että naisilla suurin yksittäinen luokka on 1000-1249 euroa eläkettä saavien ryhmä. Kuten kuviosta käy ilmi, naisten keskimääräinen kokonaiseläke on noin 400 euroa pienempi kuin miesten. Myös työeläkkeen suuruudessa on eroja sukupuolten välillä. Naisten työeläke on keskimäärin 66 prosenttia miesten työeläkkeestä. Vuoden 2015 lopussa naisten keskimääräinen työeläke oli 1167 euroa kuukaudessa ja miesten 1750 euroa kuukaudessa. Miesten suuremmat työeläkkeet johtuvat pidemmistä työurista sekä korkeammasta palkkatasosta naisiin verrattuna.³⁸⁹

³⁸⁸ Eläketurvakeskus 2016, Keskimääräiset eläkkeet.

³⁸⁹ Eläketurvakeskus 2016, Keskimääräiset eläkkeet.

Kuvio 2: Eläke Euroopan maissa 2014³⁹⁰.

Kuviosta 2 käy ilmi, että suomalaisten eläke on suunnilleen EU:n keskitasoa. Suurimmat eläkkeet maksetaan Alankomaissa, Luxemburgissa sekä Tanskassa. Alimmat eläkkeet maksetaan Itä-Euroopan maissa kuten Viro, Latvia, Liettua, Romania sekä Bulgaria. Eläkkeen määrä ei kuitenkaan yksinään kerro eläkeläisten toimeentulosta, vaan arvioinnissa täytyy tarkastella myös jokaisen jäsenvaltion elintasoa sekä ostovoimaa. Kuviosta näkyy, että vaikka Suomessa keskimääräiset eläkkeet ovat melko korkeat, ne jäävät ostovoimassa muun muassa Italialle, Iso-Britannialle sekä Ranskalle. Ostovoima Suomessa on noin Kreikan tasoa. Vaikka Itä-Euroopan maiden eläkkeet ovat selkeästi EU:n pienimpiä, on niiden ostovoima suhteessa muuhun EU:hun jo hieman parempi. Esimerkiksi Virossa keskieläke on euroissa mitattuna alle viidenneksen Suomen eläkkeestä. mutta ostovoimaltaan se on lähes puolet Suomen keskieläkkeestä.³⁹¹

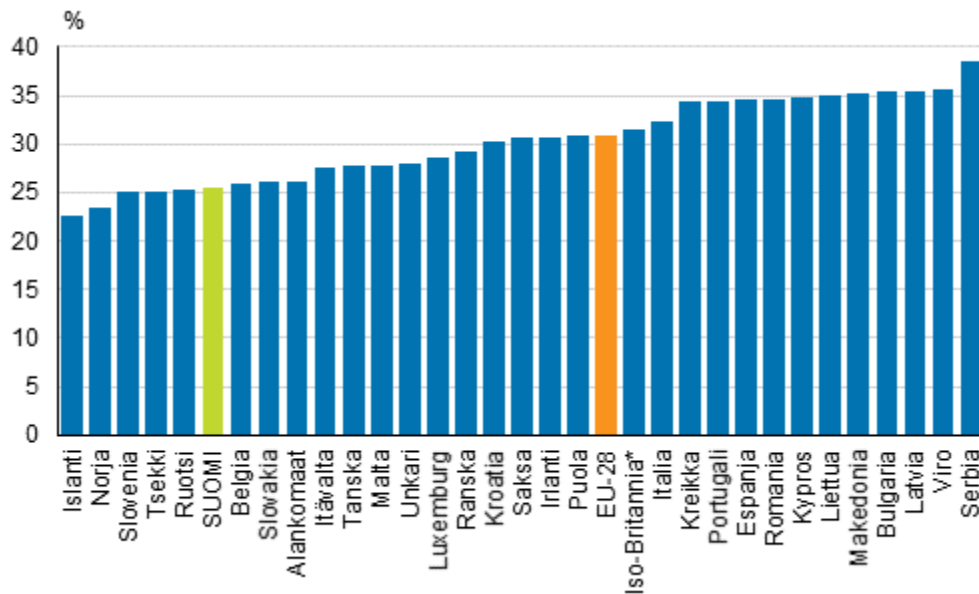
5.5.2 Tuloerot ja eläkeläisten köyhyys

EU-maiden elintasoerojen vuoksi keskimääräiset eläkkeet eivät juurikaan anna vertailukelpoista tietoa eläkeläisten toimeentulosta³⁹². Eläkeläisten toimeentuloa EU-maissa voidaan parhaiten vertailla tarkastelemalla tuloeroja sekä pienituloisten ja köyhyysriskissä olevien eläkeläisten määrää.

³⁹⁰ Yle 2014, Suomalainen eläke on Euroopan keskitasoa.

³⁹¹ European Commission and Social Protection Committee 2015, 11.

³⁹² Tilastokeskus 2016, Tuloerot Euroopan maissa.

Kuvio 3: Suhteelliset tuloerot Euroopan maissa vuonna 2013, Gini-indeksi (%)³⁹³.

Kuviosta 3 käy ilmi, että tuloerot Suomessa ovat selkeästi EU:n keskitasoa pienemmät. Vertailussa on käytetty niin sanottua Gini-indeksiä. Gini-indeksi saa arvon 0, jos kaikki saavat saman verran tuloja ja arvon 100, jos yksi tulonsaaja saa kaikki tulot. Vuonna 2013 Suomen Gini-indeksi oli 25,6, kun keskimäärin EU-maiden Gini-indeksi oli 30,9. EU-maista pienempi Gini-indeksi oli vain Ruotsissa, Tšekissä ja Sloveniassa. Suurimmat tuloerot tilaston mukaan on Virossa, Latviassa ja Bulgariassa.³⁹⁴

Pienituloisten määrä riippuu laskentatavasta. EU-maissa käytetään yleensä tulkintatapaa, että pienituloiseksi lasketaan henkilö, jonka tulot jäävät 60 prosenttiin mediaanituloista. Vuoden 2013 tilastojen mukaan pienituloisuuden rajaksi Suomessa muodostui 14 400 euroa vuodessa. Laskelman mukaan vuonna 2013 hieman alle 20 prosenttia eläkeläisnaisista ja 12 prosenttia eläkeläismiehistä oli pienituloisia.³⁹⁵ Sukupuolten väliset köyhyyserot ovat melko suuret ja eläkeläisnaisten köyhyysriski on selkeästi suurempi kuin eläkeläismiesten. Sukupuolten välistä köyhyyseroa selittää etenkin asumisen erot. 75 vuotta täyttäneillä naisilla yksinasuminen on lähes kolme kertaa yleisempää kuin miehillä. Yksinasuvien köyhyysriski on sekä miehillä että naisilla korkea, joskin naisilla se on hieman korkeampi.³⁹⁶

³⁹³ Tilastokeskus 2016, Tuloerot Euroopan maissa.

³⁹⁴ Tilastokeskus 2016, Tuloerot Euroopan maissa.

³⁹⁵ Rantala - Riihelä 2016, 62-63.

³⁹⁶ Eläketurvakeskus 2016, Eläkeläisten toimeentulo ja tulolähteet.

EU-maiden vertailussa suomalaiset eläkeläiset sijoittuvat köyhyysriskivertailussa keskivaiheille. Vuonna 2013 keskimäärin 18 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä eläkeläisistä laskettiin olevan pienituloisia. EU-maissa vähiten pienituloisia eläkeläisiä on Alankomaissa, jossa vain 6 prosenttia eläkeläisistä lasketaan pienituloiseksi. Eniten pienituloisia on Bulgariassa, jossa pienituloisten määrä on 57 prosenttia koko maan eläkeläisistä. Lisäksi Liettuassa, Kroatiassa, Romaniassa sekä Latviassa pienituloisten määrä on vähintään 30 prosenttia eläkeläisistä.³⁹⁷ Suomen tavoin myös muissa EU-maissa eläkeläisnaisten köyhyysriski on huomattavasti suurempi kuin eläkeläismiesten. Eläkeläismiesten ja -naisten tuloerot ovat suuret etenkin Virossa, Sloveniassa, Saksassa sekä Puolassa. EU-maissa eläkeläisten köyhyysriski on yleensä suurempi kuin muun väestön. Poikkeuksen tähän muodostavat Espanja sekä Kreikka, joissa eläkeläiset ovat harvemmin köyhyysrajan alapuolella kuin muu väestö. Syynä tähän on luultavasti Kreikan ja Espanjan suuret työttömyysasteet, jotka heikentävät työikäisten toimeentuloa.³⁹⁸

6 Arvioita eläkekaton vaikutuksesta

Eläkekaton vaikutuksia arvioidessa tulee analysoida otettaisiinko Suomessa käyttöön eläkekatto, joka rajaisi kertyneestä eläkkeestä tietyn rajan pois vai eläkepalkkakatto, joka puolestaan rajaisi eläkettä kartuttavasta ansioista tietyn osuuden pois.³⁹⁹ Perustuslain turvaaman omaisuuden suoja vuoksi eläkekaton sijaan on järkevintä arvioida eläkepalkkakaton avulla toteutetun eläkekaton vaikutuksia⁴⁰⁰.

6.1 Eläkepalkkakaton raja

Mikäli Suomessa otettaisiin käyttöön eläkepalkkakatto, tulisi määritellä työansioille kohtuullinen palkkakatto, jonka jälkeen työeläkettä ei enää kertyisi. Useimmissa maissa, joissa on käytössä lakisääteisiä työeläkkeitä rajoittava eläkepalkkakatto, on raja noin 1-2 kertaa keskipalkan suuruinen.⁴⁰¹ Eläketurvakeskus teki vuonna 2015 esimerkkilaskelman, jossa se määritteli mahdollisen eläkepalkkakaton käyttäen vuoden 2013 ansiotilastoja⁴⁰². Vuonna 2013 keskipalkka oli 3296 euroa kuukaudessa⁴⁰³. Esimerkkilaskelmissa on laskettu ansiotuloille eläkepalkkakatto käyttämällä kahta eri laskentatapaa: kaksinkertainen keskipalkka (6591 euroa/kuukausi) ja keskipalkka jaettuna 60 prosentilla (5492 euroa/kuukausi).⁴⁰⁴

³⁹⁷ European Commission and Social Protection Committee 2015, 67-68

³⁹⁸ OECD 2015, 170-171.

³⁹⁹ Kautto ym. 2009, 14.

⁴⁰⁰ Poutiainen ym. 2015, 5.

⁴⁰¹ Kautto ym. 2009, 24.

⁴⁰² Poutiainen ym. 2015, 5.

⁴⁰³ Tilastokeskus 2014, Palkansaajien mediaaniansio 2928 euroa kuukaudessa vuonna 2013.

⁴⁰⁴ Poutiainen ym. 2015, 5.

Katto 6 591 €/kk, kaikki ansiot		
	Henkilöt %	Palkkasumma %
Kaikki	3	3
Miehet	4	4
Naiset	1	1
Katto 5 492 €/kk, kaikki ansiot		
	Henkilöt %	Palkkasumma %
Kaikki	5	5
Miehet	7	7
Naiset	3	2

Taulukko 4: Esimerkilaskelma eläkepalkkakaton rajaamista palkkasummista sekä henkilöt, joita rajausta koskisi⁴⁰⁵.

Taulukosta 3 ilmenee, että eläkepalkkakatto koskisi melko pientä osaa Suomen palkansaajia. Mikäli ansiokatto asetettaisiin 6591 euroon kuukaudessa, se koskisi noin 3 prosenttia palkansaajista ja heidän ansiotuloista keskimäärin 3 prosenttia rajautuisi pois, eikä kartuttaisi eläkettä. Mikäli katto asetettaisiin alemmaksi 5492 euroon kuukaudessa, sen piiriin asettuisi noin 5 prosenttia palkansaajista ja heidän tuloista noin 5 prosenttia rajautuisi pois. Luonnollisesti mikäli eläkepalkkakatto asetettaisiin alemmaksi, se vaikuttaisi useampaan palkansaajaan. Eläkepalkkakatto molemmissa laskelmissa vaikuttaisi enemmän miehiin kuin naisiin. Tämä johtuu miesten korkeammista palkoista sekä miesten palkkojen suuremmasta hajonnasta. Käytetyillä esimerkeillä miesten osuus on 70-80 prosenttia katon rajaamista henkilöistä.⁴⁰⁶ Sukupuolen lisäksi myös palkansaajan iällä oli suuri merkitys ja vanhempien ikäluokkien osuus eläkekaton piiriin kuuluvista oli selkeästi suurempi kuin nuorten. Erityisesti eläkepalkkakatto koskisi yli 40-vuotiaita. Tämä johtuu siitä, että palkat ovat korkeimmillaan näissä ikäluokissa. Yli 60-vuotiaiden ikäluokassa osuus hieman pienenee, mutta palkkasummaosuudet pysyvät samankaltaisina.⁴⁰⁷

6.2 Eläkevakuutusmaksut

Suurin eläkepalkkakaton mukana tuoma välitön vaikutus olisi, että eläkemaksujen perustana oleva palkkasumma alenisi heti, sillä ansiokaton ylittävältä osuudelta ei maksettaisi eläkevakuutusmaksuja⁴⁰⁸. TyEL 63 §:ssä on määritelty, että eläkettä karttuu kaikista työansioista, jotka työntekijä on ansainnut 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta

⁴⁰⁵ Poutiainen ym. 2015, 6.

⁴⁰⁶ Poutiainen ym. 2015, 5-6.

⁴⁰⁷ Poutiainen ym. 2015, 22-25.

⁴⁰⁸ Poutiainen ym. 2015, 6.

68 vuoden iän kalenterikuukauden loppuun. Samoin työeläkevakuutusmaksut peritään koko palkasta. Mikäli Suomessa otettaisiin käyttöön eläkepalkkakatto, eläkettä kartuttaisiin vain katon alapuolelle jäävä osa palkasta ja työeläkevakuutusmaksut perittäisiin vastaavasti vain tältä osalta.⁴⁰⁹ Maksutulo pienenisi sitä enemmän, mitä matalampi eläkepalkkakatto olisi⁴¹⁰. Tämä johtaisi oletettavasti siihen, että vakuutusmaksujen väheneminen jouduttaisiin korvaamaan nostamalla ainakin työnantajan, mutta oletettavasti myös työntekijän työeläkevakuutusmaksuja⁴¹¹. Tämä on ristiriidassa nykyisten tavoitteiden kanssa, sillä vuoden 2017 eläkeuudistuksen yhtenä tarkoituksena on taata työeläkejärjestelmän rahoitus tulevaisuudessa ilman, että työeläkevakuutusmaksuja tarvitsisi korottaa⁴¹².

Perustuslain takaaman omaisuuden suojan sekä taannehtivuuden kiellon vuoksi eläkepalkkakatto ei voi säätää ainakaan tavallisella lailla koskemaan jo maksussa olevia eläkkeitä tai karttuneita eläkkeitä⁴¹³. Tämän vuoksi eläkepalkkakatto voitaisiin säätää koskemaan vasta muutoksen jälkeen kertyviä eläkkeitä, jonka vuoksi eläkepalkkakaton vaikutus alkaisi näkymään vasta pitkällä aikavälillä⁴¹⁴.

6.3 Tulonjakovaikutuksia

Suomen oikeusjärjestelmässä tulonjako on olennainen osa sosiaaliturvaa. Tulonjaolla pyritään vähentämään köyhyyttä ja eriarvoisuutta. Tulonjako voidaan jakaa vertikaaliseen tulonjakoon sekä horisontaaliseen tulojakoon. Vertikaaliseen tulonjakoon kuuluu varojen uudelleenjakaminen varakkailta vähävaraisille vero- ja etuusjärjestelmien kautta. Horisontaalisella uudelleenjaolla puolestaan tarkoitetaan tulonjakoa yli elinkaaren esimerkiksi eläkkeiden, lapsilisien tai vanhempainvapaan muodossa.⁴¹⁵ Esimerkiksi kansaneläkkeen maksamista huonotuloiselle voidaan pitää tulontasauksena. Kansaneläkettä saavan ansiotyön tulot ovat jääneet heikoksi, jonka vuoksi julkinen valta rahoittaa osan hänen eläkkeestään. Sen sijaan runsaan työeläkkeen saanut jää ilman kansaneläkettä, vaikka hän on tukenut sen maksamista verovaroin.⁴¹⁶

Yhteiskuntakeskustelussa tulonjakoa ja oikeudenmukaisuutta on esitetty yhtenä perusteena eläkekaton asettamiselle. Perusteluiden mukaan hyvätuloiset eivät tarvitse suuria eläkkeitä, sillä eläkekatto asettuisi silti moninkertaiseksi keskimääräisen eläkkeensaajan eläkkeeseen verrattuna. Mikäli suurituloisen haluaa korkeamman eläkkeen, on hänen mahdollista säästää

⁴⁰⁹ Kautto ym. 2009, 45-46.

⁴¹⁰ Poutiainen ym. 2015, 6.

⁴¹¹ Kautto ym. 2009, 56-57.

⁴¹² TELA 2015, Kysymyksiä ja vastauksia eläkeuudistuksesta.

⁴¹³ Arajärvi 2011, 179 ja 181.

⁴¹⁴ Kautto ym. 2009, 56.

⁴¹⁵ Palme 2007, 17 ja 19.

⁴¹⁶ Hakala 2004, 161-162.

erilaisten lisäeläkejärjestelmien avulla. Eläkekaton avulla eläkeläisten tulojako muodostuisi tasaisemmaksi ja suurituloisten eläkkeitä voitaisiin siirtää vähätuloisille.⁴¹⁷

Perusteluna tulonjaon esittäminen ei juurikaan toimi. Kuten aikaisemmin on esitetty, oletettavasti eläkekaton ylittävältä osalta ei perittäisi eläkevakuutusmaksuja, joka vähentäisi välittömästi eläkekustannuksia.⁴¹⁸ Lisäksi työeläke perustuu työntekijän omiin henkilökohtaisiin ansioihin, riippumatta siitä mikä ansiotaso on. Mikäli suuremmista ansiotuloista kertyvää eläkettä rajoitettaisiin eläkekaton avulla, ei sillä olisi suoraa vaikutusta pienempiin eläkkeisiin. Eläkekaton avulla ei suoraan voisi lisätä kansaneläkkeen tai takuueläkkeen rahoitusta, sillä ne perustuvat erilaiseen rahoitusjärjestelmään kuin työeläke. Kansaneläke ja takuueläke rahoitetaan valtion varoista. Työeläke puolestaan muodostuu TEL 152 §:n mukaisista työnantajan ja työntekijän maksamista työeläkevakuutusmaksuista sekä niiden sijoittamisesta saatuihin tuottoihin. Työeläkkeestä saatuja varoja voidaan käyttää ainoastaan työeläkkeiden maksuun.⁴¹⁹

Lisäksi eläkekaton ei voi katsoa olevan järkevä tulontasauksen väline, sillä siinä tulontasaus kohdistettaisiin vain yhteen tulonsaajaryhmään ja tulolajiin. Tulontasauksessa on järkevämpää käyttää verotusta, jolloin tulontasauksen piiriin tulevat ansiotulojen lisäksi myös muut tulot kuten pääomatulot.⁴²⁰ Suomessa on jo käytössä tuloverolain (1535/1992) mukainen progressiivinen verotus, jonka mukaan verovelvollisen verotusaste nousee ansiotulojen mukaan⁴²¹. Lisäksi yli 45000 euron ylittävästä työeläkkeestä maksetaan lisäveroa 6 prosenttia. Lisävero on valtion ansiotuloveroa, josta voi tehdä normaaleja ansiotulon verosta tehtäviä vähennyksiä. Lisäverolla kiristetään suurituloisten eläkeläisten verotusta.⁴²²

Joakim Palme on esittänyt, että eläkekatto avaa politiikoille mahdollisuudet sosiaaliturvan heikentämiseen. Kun eläkekatto on asetettu yhteiskuntaan, sitä voidaan helposti laskea. Julkisella taloudella voidaan katsoa olevan aina rahasta pulaa ja säästökeinoja etsitään jatkuvasti. Lisäksi Palme katsoo, että eläkekatto saattaa tuoda ongelmia ihmisille, jotka ovat säästäväisiä. Mikäli työntekijä omistaa oman kotinsa, hänelle voi eläkeaikana muodostua riski joutua myymään talo, mikäli häneltä evätään osa eläkkeestä varallisuutensa takia.⁴²³

⁴¹⁷ KK1068/2009 vp ja KK725/2000 vp.

⁴¹⁸ Palme 2015, 19.

⁴¹⁹ Eläketurvakeskus 2016, Eläkekatto.

⁴²⁰ Kautto ym. 2009, 45.

⁴²¹ Linnakangas 2016, 15.

⁴²² Knuuti - Ritola 2013, 4.

⁴²³ Palme 2015, 17-18.

Eläkekaton ei katsota poistavan hyvätuloisten korkeita eläkkeitä, sillä eläkejärjestelmissä, missä on eläkekatto, on myös enemmän lisäeläkejärjestelyjä. Korkeamman eläkkeen voi järjestää yksityisillä vakuutuksilla, työnantajan ja työntekijän välisillä sopimuksilla tai ammatti- ja alakohtaisilla lisäeläkejärjestelyillä. Lisäeläkejärjestelmä johtaa yleensä suurempiin tuloihin kuin järjestelyt, joissa nojataan lakisääteiseen eläketurvaan. Tämä johtuu pitkälti siitä, että lisäeläkejärjestelyt eivät ole kaikkien saatavilla, vaan ne jakautuvat epätasaisesti eri tulotasoilla.⁴²⁴

Walter Korpi ja Joakim Palme ovat tutkimuksessaan vertailleet erityyppisiä sosiaaliturvajärjestelmien tulonjakovaikutuksia, joka antaa myös kiinnostavia tuloksia eläkekaton kannalta. Heidän mukaansa tasaisimpaan tulonjakoon ylletään laaja-alaisella, eri tulonsaajaryhmät samoilla periaatteilla kattavalla lakisääteisellä turvalla.⁴²⁵ Heidän mukaansa laaja-alainen sosiaalipoliittinen malli, joka antaa suhteellisen korkean ansioturvan myös keski- ja suurituloisille, poistaa köyhyyttä ja eriarvoisuutta paremmin kuin tarvehankintainen malli, jossa resursit kohdistetaan yksinään kaikkein eniten tarvitseville. Syyt tähän löytyy siitä, että järjestelmissä, joissa uudelleenjako on suurinta käytettyä rahaa kohtaan, uudelleenjakoon käytetään erittäin vähän rahaa. Laaja-alaisessa mallissa, jossa on mukana sekä hyvä- että huonotuloiset, saadaan aikaan suurimmat tulonsiirrot.⁴²⁶ Asiasta käytetään nimitystä uudelleenjaon paradoksi. Tulkinnan mukaan, mitä enemmän keskitytään yksinomaan vain auttamaan vähätuloisia sitä vähemmän heitä onnistutaan auttamaan.⁴²⁷

Uudelleenjaon paradoksi -tulkinnan mukaan, mikäli lakisääteisen järjestelmän piiriin kuulumista rajattaisiin eläkekaton johtaisi se turvan hakemista muista ratkaisuksista sillä seurauksella, että tasaisimpaan tulonjakoon eivät johdakaan järjestelmät, joissa on käytössä tasaudut tai joissa lakisääteiselle eläkkeelle on määrätty melko matala katto. Sellainen lakisääteinen eläketurvajärjestelmä, joka takaa kohtalaisen korkeat eläkkeet myös hyvätuloisille estää yksityisiä eläkkeitä ja muita yksityisiä tulonlähteitä, jotka jakautuvat julkisia eläkkeitä huomattavasti epätasaisemmin.

⁴²⁴ Kautto ym. 2009, 33.

⁴²⁵ Palme 2015, 17-18.

⁴²⁶ Korpi - Palme 1996, 36.

⁴²⁷ Korpi - Palme 1996, 32.

Huomioitava seikka tulonjakoa ja tuloeroja tarkasteltaessa on, että vaikka tuloerot ovat Suomessa lisääntyneet melko voimakkaasti, niin ne ovat silti selkeästi EU:n keskitasoa pienemmät⁴²⁸. Sen sijaan, että Suomessa pohditaan suurten eläkkeiden määrää ja tulontasausta, tulisi kiinnittää enemmän huomiota pieniin eläkkeisiin. Eläkkeiden erot johtuvat palkkaeroista, minkä takia olisi kiinnitettävä huomiota ennemmin syihin kuin seurauksiin.⁴²⁹

6.4 Hallinnolliset kulut

Eläkepalkkakaton käyttöönotto merkitsisi muutoksia eläkejärjestelmän hallinnointiin. Koska katon ylittävä ansio ei kerryttäisi eläkettä, eikä siitä perittäisi maksuakaan, ansioseurantaa pitäisi tehdä joko palkkoja maksettaessa tai jälkikäteen.⁴³⁰ Ensimmäiseksi tulisi ratkaista kuinka palkkakatto sovellettaisiin: sovellettaisiinko sitä vain kuukausiansiokattona vai seurattaisiinko henkilön vuosiansioita. Lisäksi tulisi selvittää palautettaisiinko jälkeinpäin maksumuutoksia vuosiansiokaton ylittäneeltä osalta.⁴³¹ Mikäli kyseessä olisi yleinen kaikkia ansioita koskeva eläkepalkkakatto, seurantaa tulisi tehdä myös eri lakien mukaan vakuutettujen ja rinnakkaisista työsuhteista saatujen ansioiden välillä.⁴³² Vakuutettu voi olla samaan aikaan kahdessa tai useammassa rinnakkaisessa työsuhteessa ja ansaita näistä erikseen alle eläkepalkkakaton, mutta yhteensä yli katon. Nämä ansiot olisi laskettava yhteen, jotta henkilö ei olisi eri asemassa kuin sellainen henkilö, joka saisi samansuuruisen katon ylittävän ansion vain yhdestä työsuhteesta.⁴³³

Eläkepalkkakaton käyttöönotto edellyttäisi, että jokaisen vakuutetun tuloja ja tuloerojen ylittymistä täytyisi seurata. Tämä monimutkaistaisi hallintoa ja aiheuttaisi lisäkustannuksia. Hallinnollinen työ lisääntyisi erityisesti palkanlaskennassa, maksujenlaskennassa sekä rekisteröinnissä. Kustannuksia tulisi myös asiakassuhteiden hoidon hankaloitumisessa. Työnantajien kannalta vakuutettujen jakaminen eri tavalla kohdeltaviin henkilöihin aiheuttaisi lisätyötä ja työnantajien omiin palkanlaskentajärjestelmiin pitäisi tehdä muutoksia. Myös vakuutetulle katon luominen voisi tuoda tarpeen tehdä tulosuunnittelua. Järjestelystä syntyvät lisäkustannukset jäisivät todennäköisesti katon alle jäävien maksettavaksi korkeimpina vakuutusmaksuina. Suurin osa lisäkustannuksista ei olisi kertaluonteisia, vaan järjestely aiheuttaisi pysyviä lisämenoja työeläkejärjestelmän hallintokustannuksiin. Koska vakuutettujen, joilla ansiotulot

⁴²⁸ Tilastokeskus 2016, Tuloerot Euroopan maissa.

⁴²⁹ Kautto ym. 2009, 45.

⁴³⁰ Poutiainen ym. 2015, 5.

⁴³¹ Kautto ym. 2009, 63.

⁴³² Poutiainen ym. 2015, 5.

⁴³³ Kautto ym. 2009, 63-64.

ylittäisivät katon, eläketurva ratkaistaisiin todennäköisesti muilla järjestelyillä, kustannuksia syntyisi myös näiden järjestämisestä.⁴³⁴

Eläkepalkkakaton ottaminen käyttöön edellyttäisi monien hallinnollisten kysymysten ratkaisua etukäteen. Lisäksi uudesta käytännöstä tulisi tiedottaa sekä vakuutetuille, työnantajille että eläkelaitoksille.⁴³⁵ Kuten edellä on selostettu, eläkepalkkakaton käyttöönotto olisi järjestelmän yksinkertaisuuden näkökulmasta selkeä heikennys. Lisäksi järjestelmän ylläpito aiheuttaisi pysyviä lisäkustannuksia. Ennen eläkepalkkakaton käyttöönottoa olisi välttämätöntä tehdä arvioita kuinka paljon uuden järjestelmän luonti ja ylläpito tulisivat kustantamaan. Yhtenä suurimpana perusteluna eläkepalkkakaton käyttöönotolle on esitetty, että sen avulla pystyttäisiin luomaan säästöjä eläkemenoihin. Mikäli menettelyn käyttöönotto lisäisi tuntuvasti hallinnollisia kustannuksia, olisi sen perusteleminen säästöillä melko perusteetonta.

6.5 Kuka hyötyisi eläkepalkkakatosta?

Vakuutusyhtiöt hyötyisivät eläkekatosta selkeästi, sillä oletettavasti eläkekatto lisäisi erilaisen lisäeläkejärjestelmien kysyntää, joita vakuutusyhtiöt tarjoavat. Todennäköisesti kysyntä lisääntyisi sekä yksilön itse ottamissa vapaaehtoisissa lisäeläkevakuutuksissa että työnantajan työntekijöilleen ottamissa lisäeläkejärjestelyissä.⁴³⁶ Vuonna 2013 suomalaisista noin puolella miljoonalla oli jonkinlainen lisäeläkevakuutus⁴³⁷. Tämä on suhteellisen pieni määrä, kun ottaa huomioon, että työikäisten määrä (15-64 -vuotiaiden) Suomessa vuonna 2015 oli 3,48 miljoonaa henkilöä⁴³⁸. Määrä oletettavasti nousisi tästä huomattavasti ja vakuutusyhtiöiden mahdollisuudet laajentaa liiketoimintaansa kasvaisivat selkeästi.

Lisäksi eläkekatto saattaisi lisätä myös suuryritysten johtajien eläketurvaa. Mikäli eläkekatto olisi käytössä Suomessa, sovittaisiin isojen yritysten johtajille luultavasti enemmän erilaisia lisäeläkeratkaisuja, jotka luultavasti nousisivat nykyisiä eläkkeitä korkeammiksi.⁴³⁹ Yhtenä perusteluna eläkekatolle on esitetty, että sen avulla estettäisiin hyvätuloisten, erityisesti valti-onyhtiöiden johtajien korkeiden eläkkeiden synty⁴⁴⁰. Kattojärjestely ei kuitenkaan lakisäätöissä eläkejärjestelmässä estä hyvätuloisten korkeampia eläkkeitä, sillä ne kanavoituvat maksettavaksi muiden järjestelyjen kautta. Vertailemalla EU-maiden eläkejärjestelmiä keskenään

⁴³⁴ Kautto ym. 2009, 63.

⁴³⁵ Kautto ym. 2009, 65.

⁴³⁶ Palme 2015, 18-19.

⁴³⁷ Määttänen 2013, 77.

⁴³⁸ Tilastokeskus 2015, Nuorten osuus väestöstä uhkaa yhä pienentyä.

⁴³⁹ Palme 2015, 18-19.

⁴⁴⁰ Kautto ym. 2009, 16.

voidaan todeta, että korkeaksi katsottuja eläkkeitä maksetaan kaikissa maissa, mutta erona on se, minkä järjestelmän kautta nämä eläkkeet maksetaan.⁴⁴¹

7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Väestön ikääntyminen sekä eläkeläisten kasvava lukumäärä luovat Suomen eläkejärjestelmälle paineita. Vuonna 2005 Suomen eläkejärjestelmässä toteutettiin suuri uudistus ja vuonna 2017 voimaan astuu uusi eläkelaki, jonka avulla pyritään pidentämään työuria sekä sopeuttamaan eläkkeitä kasvaviin elinikiin. Koska eläkejärjestelmään kohdistuu jatkuvasti paineita, on luonnollista, että arvioidaan erilaisia säästövaihtoehtoja. Eläkekattoa on ajoittain esitetty yhtenä ratkaisuna säästöihin. On esitetty että, suurituloiset eivät tarvitse suuria eläkkeitä sillä he voivat halutessaan itse säästää yksityisillä järjestelyillä paremman eläkkeen. Asiaa on puollettu myös argumentilla, että suurimmassa osassa EU-maissa on jo käytössä eläkekatto tai eläkepalkkakatto.

Eläkekatto tarkoittaisi muutosta Suomen työeläkejärjestelmän perusteisiin. Yksi Suomen eläkejärjestelmän perusteista on ansaintaperiaate. Ansaitut eläkkeet eivät perustu julkisen vallan päätöksiin, vaan ne perustuvat henkilön itselleen ansaitsemaan palkkaan ja ovat siten perustuslain 15 §:ssä säädetyn omaisuudensuojan piirissä. Sen mukaan eläkettä ansaitaan suhteessa tehtyyn työhön, jolloin korkeilla tuloilla voi päätyä myös korkeisiin eläkeansioihin. Eläkekatto poistaisi tämän periaatteen, sillä katon myötä suurituloisten eläkeansioista leikattaisiin osa pois.⁴⁴² Omaisuudensuoja kuitenkin suojaa eläke-etuuksia vain siltä osin kuin kyse on henkilön siihen mennessä itselleen ansaitsemasta eläke-etuudesta⁴⁴³. Ansaintaperiaate koskeisi täysimääräisesti vain kertynyttä oikeutta vanhuuseläkkeeseen, mikä tarkoittaisi, että eläkekatto voitaisiin asettaa koskemaan tulevaisuudessa kertyviä eläkkeitä ilman, että perustuslakiin tarvitsisi tehdä muutoksia.

Kansainvälisen vertailun perusteella voidaan todeta, että missään EU:n jäsenvaltiossa ei ole eläkejärjestelmää, jossa olisi voimassa kaikkia eläkkeitä koskeva katto. Yleensä eläkekatto EU-maissa on toteutettu eläkepalkkakatolla eli rajoittamalla eläkettä kartuttavaa ansiota.⁴⁴⁴ Eläkekatto ei kuitenkaan yleensä ulotu lisäeläkejärjestelmiin. Lisäeläkejärjestelyt ovat muualla EU:ssa huomattavasti yleisempiä kuin Suomessa ja suurituloiset voivat niiden avulla päästä suuriin eläkeansioihin. Vertailun avulla voidaan todeta, että eläkekatto ei lisää tulontasausta tai estä korkeiden eläkkeiden syntymistä. Huomioitavaa on myös, että vertailumaissa

⁴⁴¹ Poutiainen ym. 2015, 18.

⁴⁴² Koivusalo - Kammonen - Lämsä 2004, 18.

⁴⁴³ PeVL 60/2002 vp, 2.

⁴⁴⁴ Kautto ym. 2009, 3.

eläkekaton tarkoitus ei ole estää korkeiden eläkkeiden syntymistä. Useita erilaisia eläkejärjestelmiä sisältävissä maissa eläkekatto on yksi keino määritellä ja ohjata julkisen ja yksityisen välisiä vakuutusvastuita. Lisäeläkejärjestelmät ovat useassa EU-maassa osittain lakisääteisiä ja kansalaisia kannustetaan ottamaan lisäeläkejärjestelyjä. Lisäeläkejärjestelyiden tarkoitus on siirtää julkisen vallan vastuuta eläkkeensaajan toimeentulosta henkilölle itselleen. Tämä on jokseenkin ristiriidassa Suomen eläkejärjestelmän periaatteiden kanssa, sillä Suomessa eläkejärjestelmä katsotaan kuuluvan osaksi sosiaaliturvaan ja näin ollen sen tulee olla pakollinen sekä koko työssä käyvän väestön kattava.

Mikäli eläkekatto säädettäisiin, tulisi arvioida voiko eläkekaton avulla saavuttaa pitkäaikaisia säästöjä. Laskelmien mukaan eläkekatto toisi eläkemenoon pienennystä vasta pitkällä aikavälillä. Kuitenkin vakuutusmaksutulot laskisivat välittömästi, sillä ansiokaton ylittävältä osuudelta ei maksettaisi eläkevakuutusmaksuja. Tämä johtaisi luultavasti siihen, että maksussa olevien eläkkeiden rahoittamiseksi olisi nostettava eläkevakuutusmaksuja.⁴⁴⁵ Lisäksi hallinnolliset kustannukset tulisivat nousemaan pysyvästi.

On myös pohdittava onko eläkekatto toimiva ratkaisu tulontasaukseen. Eläkekatto ottaa huomioon vain lakisääteisen eläkkeen. Opinnäytetyön kansainvälisestä vertailusta saatujen tietojen avulla voidaan olettaa, että lisäeläkejärjestelmät lisääntyisivät. Tämä monimutkaistaisi Suomen nykyistä melko selkeää eläkejärjestelmää sekä saattaisi itse asiassa lisätä eriarvoisuutta, kun hyvätuloiset hankkisivat itselleen paremmat eläkejärjestelyt.⁴⁴⁶ Tulontasaukseen on olemassa muita keinoja, kuten ansiotulojen progressiivinen verotus⁴⁴⁷. Lisäksi on otettava huomioon, että Suomessa on suhteessa muihin EU-maihin pienet tuloerot ja suurituloiseksi laskettavia on lukumäärältään vähän⁴⁴⁸. Sen sijaan, että keskitytään yksinomaan tuloerojen tasaukseen, tulisi pyrkiä parantamaan pienituloisten asemaa. Suurituloiset maksavat ansioistaan enemmän veroa ja näin ollen myös rahoittavat suhteessa enemmän eläkejärjestelmän menoja.

Eläkekattoa ei ole toistaiseksi koettu järkeväksi toteuttaa Suomessa eikä tässä opinnäytetyössä noussut selville sellaisia uusia näkökulmia, jotka puoltaisivat eläkekaton käyttöönottoa. Lähivuosien huono taloudellinen tilanne on lisännyt keskustelua Suomen eläkejärjestelmän kestävydestä ja julkisuudessa on ehdotettu erilaisia säästötoimenpiteitä sen turvaamiseksi. Kansainvälisen vertailun perusteella voidaan kuitenkin todeta, että suomalainen eläkejärjestelmä on melko vakaalla pohjalla ja ainakin lähitulevaisuudessa eläkevarat riittävät

⁴⁴⁵ Kautto ym. 2009, 68.

⁴⁴⁶ Kautto ym. 2009, 33.

⁴⁴⁷ Kautto ym. 2009, 45.

⁴⁴⁸ Tilastokeskus 2016, Tuloerot Euroopan maissa.

järjestelmän ylläpitämiseen. Eläkekaton käyttöönotto muuttaisi olennaisesti koko Suomen työeläkejärjestelmän perusteita. Huonoja taloudellisia aikoja on ollut ennenkin ja niitä tulee jatkossakin. Väliaikaiset ongelmat taloudellisessa tilanteessa sekä eläkejärjestelmässä eivät ole järkevä syy ottaa eläkekatto käyttöön ja samalla muuttaa koko Suomen työeläkejärjestelmää.

Lähteet

Kirjat

Aarnio, Aulis: Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsinki 2011.

Arajärvi, Pentti: Eläke ja omistusoikeus. Teoksessa Johanson, Jan-Erik, Lassila, Jukka & Niemelä, Heikki (toim.): Eläkevalta Suomessa. Helsinki 2011.

Bridgen, Paul - Meyer, Traute Britain: Exhausted voluntarism - The Evolution of a Hybrid Pension Regime. Teoksessa Ebbinghaus, Bernhard (toim.): The varieties of Pension Governance. Pension Privatization in Europe. Oxford 2011.

Hakala, Timo: Sosiaaliturvajärjestelmien konvergenssi EU:n alueella. Teoksessa Kari, Matti - Kiuru, Julia - Kontiokorpi, Reino - Lehtonen, Seija - Hakala, Timo: Suomen työeläkejärjestelmä EU:ssa. Helsinki 2004.

Hannikainen, Matti: Työeläkkeiden rahoitus. Teoksessa Hannikainen, Matti - Vauhkonen, Jussi (toim.): Ansioiden mukaan - Yksityisalojen työeläkkeiden historia. Hämeenlinna 2012.

Hirvonen, Ari: Mitkä Metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki 2011.

Husa, Jaakko: Oikeusvertailu. Viro 2013.

Husa, Jaakko - Mutanen, Anu - Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki 2008.

Kiuru, Julia: Suomen työeläkejärjestelmä ja EU:n sisämarkkinat. Teoksessa Kari, Matti - Kiuru, Julia - Kontiokorpi, Reino - Lehtonen, Seija - Hakala, Timo: Suomen työeläkejärjestelmä EU:ssa. Helsinki 2004.

Koivusalo, Lauri - Kammonen, Heikki - Lämsä, Simo: Työeläke. Sulkava 2004.

Kontiokorpi, Reino: EU:n eläkejärjestelmien seuranta ja eläkkeiden riittävyys. Teoksessa Kari, Matti - Kiuru, Julia - Kontiokorpi, Reino - Lehtonen, Seija - Hakala, Timo: Suomen työeläkejärjestelmä EU:ssa. Helsinki 2004.

Korpi, Walter - Palme, Joakim: Uudelleenjaon paradoksi. Teoksessa Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 1996:5: Hyvinvointivaltiomallit, niiden toiminta ja kannatusperusta. Helsinki 1996.

Korpiluoma, Riitta - Grönlund, Harri - Herrlin, Ove - Kekäläinen, Jaana - Kouvonen, Keijo - Levander, Minna - Lilius, Sonja - Mustonen, Pasi - Määttä, Mikko - Perälento-Virkkala, Anne - Takanen, Marjaliisa - Tuomikoski, Jaakko: Työeläke. Porvoo 2011. (Korpiluoma 2011 ym.).

Linnakangas, Esko: Verovelvollisasema. Teoksessa Andersson, Edward, Linnakangas, Esko, Frände, Joakim: Tuloverotus. Liettua 2016.

Määttänen, Niku: Vapaaehtoiset eläkevakuutukset. Teoksessa Tenhunen, Sanna - Vaittinen, Risto (toim.): Eläketalous. Jyväskylä 2013.

Niemelä, Heikki: Ansioeläkejärjestelmien muodostuminen Suomessa ja Ruotsissa. Teoksessa Johanson, Jan-Erik, Lassila, Jukka & Niemelä, Heikki (toim.): Eläkevalta Suomessa. Helsinki 2011.

Palme, Joakim: Tulonjako Pohjoismaissa: pohdintoja ruotsalaisesta näkökulmasta. Teoksessa Taimio, Heikki (toim.): Talouskasvun hedelmät - kuka sai ja kuka jäi ilman? Tammer-Paino 2007.

Pentikäinen, Teivo: Muisteluja ja kommentteja työeläkejärjestelmästä. Teoksessa Varoma, Pekka (toim.): Eläkepolitiikka 2000-luvulle. Eläketurvakeskus ja Työeläkelaitosten liitto 1997.

Tenhunen, Sanna - Vaittinen, Risto: Johdanto. Teoksessa Tenhunen, Sanna - Vaittinen, Risto (toim.): Eläketalous. Jyväskylä 2013.

Vaittinen, Risto - Tenhunen, Risto: Eläkkeet eilen ja tänään - nykyisen eläkejärjestelmän muotoutuminen Suomessa. Teoksessa Tenhunen, Sanna - Vaittinen, Risto (toim.): Eläketalous. Jyväskylä 2013.

Vanne, Reijo: Kansalainen ja vakuutettu - Suomen lakisääteisen eläkejärjestelmän pääpiirteet. Teoksessa Tenhunen, Sanna - Vaittinen, Risto (toim.): Eläketalous. Jyväskylä 2013.

Vauhkonen, Jussi: Kansaneläkeuudistus ja työeläkelain synty. Teoksessa Hannikainen, Matti - Vauhkonen, Jussi: Ansioiden mukaan - Yksityisalojen työeläkkeiden historia. Hämeenlinna 2012.

Julkaisut

Agirc et arrco: La retraite en France. Commission des comptes de la sécurité sociale, rapport septembre 2015. Julkaisu otettu 3.7.2016 osoitteesta: http://www.agirc-arrco.fr/fileadmin/agircarrco/documents/plaquettes/retraite_en_france.pdf.

Ahonen, Kati - Liukko, Jyri: Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 03/2016. Yksityinen säästäminen eläkeaikaa varten - mahdollisuus vai tarve? Tampere 2016. Julkaisu otettu 20.8.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Yksityinen_saastaminen_elakeaikaa_varten-1.pdf.

Australian Centre for Financial Studies: Melbourne Mercer Global Pension Index. Melbourne 2015. Julkaisu otettu 20.5.2016 osoitteesta: <http://www.globalpensionindex.com/wp-content/uploads/Melbourne-Mercer-Global-Pension-Index-2015-Report-Web.pdf>.

Barr, Nicholas: Suomen eläkejärjestelmä: Riittävyys, kestävyys ja järjestelmän rakenne. Helsinki 2013. Julkaisu otettu 1.6.2016 osoitteesta: <http://www.etk.fi/wp-content/uploads/2015/10/TAITTO%20OSA%201%20BARR.pdf>.

Bozio, Antoine - Crawford, Rowena - Tetlow, Gemma: The history of state pensions in the UK: 1948 to 2010. Institute for Fiscal Studies. 2010. Julkaisu otettu 28.6.2016 osoitteesta: <http://www.ifs.org.uk/bns/bn105.pdf>.

Department for Work and Pensions: Pensions Act 2011: Summary of Impacts. 2011. Julkaisu otettu 5.6.2016 osoitteesta: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181461/pensions-bill-2011-summary-of-impacts.pdf.

Eläketurvakeskus:

- Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2014. Helsinki 2015. (Eläketurvakeskus 2015a).
- Briteille eläke könttäsummana käteen. Työeläke 4:2015. Helsinki 2015. (Eläketurvakeskus 2015b)

Euroopan komissio:

- Sosiaaliturvaoikeudet Tanskassa. Euroopan Unioni 2012. Julkaisu otettu 8.5.2016 osoitteesta: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Denmark_fi.pdf. (Euroopan komissio 2012a).
- Sosiaaliturvaoikeudet Ranskassa. Euroopan Unioni 2012. Julkaisu otettu 4.7.2016 osoitteesta: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20France_fi.pdf. (Euroopan komissio 2012b).

European Commission: The 2015 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060). Brussels 2015. Julkaisu otettu 27.8.2016 osoitteesta:

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee3_en.pdf.

European Commission and Social Protection Committee: The 2015 Pension Adequacy Report: Current and future income adequacy in old age in the EU - Volume I. Luxemburg 2015. Julkaisu otettu 1.4.2016 osoitteesta: [file:///C:/Users/Minttu85/Downloads/SPC%20report%20on%20Pensions%20Adequacy%20_Vol%20I%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Minttu85/Downloads/SPC%20report%20on%20Pensions%20Adequacy%20_Vol%20I%20(4).pdf).

Hanska, Jari: Kansa vaatii eläkekaton. Voima 8/2013.

Kahma, Nina - Takala, Mervi: Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2012. Luottamus eläketurvaan. Helsinki 2012. Julkaisu otettu 2.4.2016 osoitteesta: <http://www.etk.fi/wp-content/uploads/2015/10/luottamus%20el%C3%A4keturvaan%20nettiin.pdf>.

Kautto, Mikko - Joentakanen, Kullervo - Klaavo, Tapio - Lampi, Jukka - Lassila, Aino - Poutiainen, Eeva - Salonen, Janne - Uusitalo, Hannu - Vidlund, Mika: Eläketurvakeskuksen katsauksia 2009:14. Eläkekattoa koskeva selvitys. Helsinki 2009. Julkaisu otettu 15.3.2016 osoitteesta: <http://www.etk.fi/wp-content/uploads/2015/10/katsaus%201409.pdf>.

Knuuti, Juha - Ritola, Suvi: Eläketurvakeskuksen katsauksia 01/2013. Kokonaiseläke 2013; Työeläke, kansaneläke ja verotus. Helsinki 2013. Julkaisu otettu 1.4.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Kokonaiselake_2013.pdf.

Knuuti, Juha - Palomurto, Markus: Työtulon ja yritystoiminnan verotettavien tulojen suhde ammatin - liikkeenharjoittajilla. Raportissa Salonen, Janne (toim.): Yrittäjien lakisääteinen eläketurva - työurat, työtulot ja rahoitus. Tampere 2015. Julkaisu otettu 1.5.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Yrittajien_lakisaaiteinen_elaketurva_tyourat_tyotulot_ja_rahoitus.pdf.

Knuuti, Juha - Ritola, Suvi: Eläketurvakeskuksen katsauksia 01/2015. Kokonaiseläke 2015; Työeläke, kansaneläke ja verotus. Tampere 2015. Julkaisu otettu 2.6.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Kokonaiselake_2015.pdf.

Korpi, Walter - Palme, Joakim: The Paradox of Redistribution and Strategies of equality: Welfare State Institutions, Inequality and Poverty in the Western Countries. 1998. Julkaisu otettu 2.5.2016 osoitteesta: http://archives.cerium.ca/IMG/pdf/Korpi_Walter_and_Joakim_Palme_The_Paradox_of_Redistribution_and_Strategies_of_Equality_Welfare_State_Institutions_Inequality_and_Poverty_in_Western_Countries.pdf.

Lindström, Peter: Pallo hallussa. Työeläke 1:2015.

OECD: The Value of Pension Entitlements: A model of Nine OECD Countries. Pariisi 2003. Julkaisu otettu 1.7.2016 osoitteesta: <http://www.oecd.org/els/public-pensions/2789965.pdf>.

OECD: Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators, Pariisi 2015. Julkaisu otettu 20.4.2016 osoitteesta: http://dx.doi.org/10.1787/pension_gance-2015-en.

OECD: Pension Markets in Focus 2015. Julkaisu otettu 11.9.2016 osoitteesta: <http://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/Pension-Markets-in-Focus-2015.pdf>.

Palme, Joakim: Eläkekatto ei tuo tasa-arvoa. Työeläke 1:2015.

Pensionmyndigheten:

- Orange rapport - Pensionssystemets årsredovisning 2015. Tukholma 2016. Julkaisu otettu 5.4.2016 osoitteesta: Orange rapport - Pensionssystemets årsredovisning 2015. (Pensionmyndigheten 2016a)
- Premiepensionen - Pensionsspararna och pensionärerna 2015. 2016. (Pensionmyndigheten 2016b)

Pensions Policy Institute: The Pensions Primer: A guide to the UK pensions system. Lontoo 2015. Julkaisu otettu 8.5.2016 osoitteesta: file:///C:/Users/Minttu85/Downloads/20130828_PPI_Pensions_Primer_Update_-_Third_Tier_Only_-_With_addition.pdf.

Pohjola, Markku - Merilampi, Pekka - Nikula, Pekka: Kilpailu parhaista osaaajista; Arvio johdon palkkio- ja eläkejärjestelmistä valtio-omisteisissa yrityksissä. Helsinki 2009. Julkaisu otettu 20.4.2016 osoitteesta: http://vnk.fi/documents/10616/622958/M0409_Kilpailu+parhaista+osaaajista.pdf/a996b3a2-847f-46e5-9609-fb9d3dff9b54?version=1.0.

Poutiainen Eeva: Yrittäjän eläkevakuutus käytännössä. Raportissa Salonen, Janne (toim.): Yrittäjien lakisääteinen eläketurva - työurat, työtulot ja rahoitus. Tampere 2015. Julkaisu otettu 1.5.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Yrittajien_lakisaaiteinen_elaketurva_tyourat_tyotulot_ja_rahointus.pdf.

Poutiainen, Eeva - Vidlund, Mika - Väänänen, Niko - Lampi, Jukka: Eläketurvakeskuksen selvityksiä 01/2015. Eläkekattoa koskeva muistio. Helsinki 2015. Julkaisu otettu 20.3.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/2015/10/selvitys_01_2015_sisus.pdf.

Ramberg, Hannu: Irlannin eläkejärjestelmä. 2012. Julkaisu otettu 8.5.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/irlanin_maakuvaus_2012.pdf.

Rantala, Juha - Riihelä, Marja: Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 01/2016. Eläkeläisnaisten ja -miesten toimeentuloerot vuosina 1995-2013. Tampere 2016. Julkaisu otettu 1.7.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Elakelaisnaisten_ja_miesten_toimeentuloerot_vuosina_1995_2013.pdf.

Ramberg, Hannu: Portugalin eläkejärjestelmä 2009. 2009. Julkaisu otettu 8.5.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/portugalin_ej_20091.pdf.

Regeringskansliet: The pension system in Sweden. Report to Expert Group on Public Economics 2013:7. Tukholma 2013. Julkaisu otettu 3.5.2016 osoitteesta: <http://eso.expert-grupp.se/wp-content/uploads/2013/08/Till-webben-ESO-2013-7.pdf>.

Salonen, Janne: Yrittäjävakuutetut politiikan ja tutkimuksen kohteena. Raportissa Salonen, Janne (toim.): Yrittäjien lakisääteinen eläketurva - työurat, työtulot ja rahoitus. Tampere 2015. Julkaisu otettu 1.5.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Yrittajien_lakisaaiteinen_elaketurva_tyourat_tyotulot_ja_rahointus.pdf.

Salonen, Janne - Lampi, Jukka: Yrittäjien työurat ja eläketurva. Raportissa Salonen, Janne (toim.): Yrittäjien lakisääteinen eläketurva - työurat, työtulot ja rahoitus. Tampere 2015. Julkaisu otettu 1.5.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Yrittajien_lakisaaiteinen_elaketurva_tyourat_tyotulot_ja_rahointus.pdf.

TELA: Muistio 22.1.2014: Työeläkevakuuttajien vastuulliseen sijoittamiseen liittyviä näkökoh-
tia. 2014.

Vidlund, Mika - Ramberg, Hannu - Mielonen, Antti Lappalainen, Elina: Eläketurvakeskuksen selvityksiä 03/2011. Eläketurvan rakenne ja työmarkkinaeläkkeiden merkitys eri maissa. Vaasa 2011. Julkaisu otettu 20.5.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/2015/10/Selvityksi%C3%A4%203_2011.pdf.

Vidlund, Mika - Rissanen, Maria - Mielonen, Antti - Geitlin, Ilkka: Eläketurvakeskuksen selvityksiä 02/2014. Kansainvälinen vertailu eläkevarojen sijoitustoiminnan sääntelystä. Helsinki 2014. Julkaisu otettu 1.5.2016 osoitteesta: http://www.etk.fi/wp-content/uploads/2015/10/selvitys_02_2014.pdf.

Väänänen, Niko: Eläketurvakeskuksen katsauksia 2015:02. Onko työuraeläkkeitä muualla? Helsinki 2015.

Sähköiset lähteet

Agirc et arrco: Chiffres clés. [<http://www.agirc-arrco.fr/l-agirc-et-larrco/chiffres-cles/>] 3.7.2016.

BNP Paribas cardif: A que âge peut-on partir à la retraite? Päivitetty 22.1.2016. [<http://www.la-retraite-en-clair.fr/cid3190611/a-quel-age-peut-partir-retraite.html>] 18.6.2016.

Centre des Liaisons Européennes et Internationales de sécurité sociale: Le regime francais de protection sociale III -Retraite. [http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france3.html] 1.7.2016.

Droit-finances.net: Montant du minimum viellesse 2016 (Aspa). [<http://droit-finances.com-mementcamarche.net/faq/4958-montant-du-minimum-vieillesse-2016-aspa>] 3.7.2016.

Eläketurvakeskus: Eläkekatto. Päivitetty 8.12.2015. [<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/kansainvalinen-vertailu/elakekatot/>] 6.5.2016.

Eläketurvakeskus: Eläkeläisten toimeentulo ja tulonlähteet. Päivitetty 31.5.2016. [<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/suomi/elakkeensaaajien-kokonaistulot/elakkeensaaajien-toimeentulo/>] 20.5.2016.

Eläketurvakeskus: Eläkkeiden rahoitus. [http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4kkeiden_rahoytus/272/el%C3%A4kkeiden_rahoytus] 2.3.2016.

Eläketurvakeskus: Ison-Britannian eläkejärjestelmä (2014). Päivitetty 30.3.2016. [<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/muut-maat/iso-britannia/>] 5.6.2016.

Eläketurvakeskus: Italian eläkejärjestelmä (2014). Päivitetty 18.3.2016. [<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/muut-maat/italia/>] 8.5.2016.

Eläketurvakeskus: Itävallan eläkejärjestelmä. Päivitetty 18.3.2016. [<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/muut-maat/itavalta/>] 8.5.2016.

Eläketurvakeskus: Kaikki eläkkeensaaajat vuosina 1981-2015. [<http://tilastot.etk.fi/Dialog/SaveShow.asp>] 2.5.2016.

Eläketurvakeskus: Keskimääräiset eläkkeet. Päivitetty 31.5.2016. [<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/suomi/elakkeensaaajien-kokonaistulot/keskimaaraiset-elakkeet/>] 15.8.2016.

Eläketurvakeskus: Lakisääteisen eläkkeen suhde palkkoihin. Päivitetty 19.3.2014. [http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4kkeiden_suhde_palkkoihin/263/el%C3%A4kkeiden_suhde_palkkoihin] 10.3.2016.

Eläketurvakeskus: Ranskan eläkejärjestelmä (2014). Päivitetty 18.3.2016. [<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/muut-maat/ranska/>] 3.7.2016.

Eläketurvakeskus: Ruotsin eläkejärjestelmä (2014). Päivitetty 18.3.2016. [<http://www.etk.fi/elakejarjestelmat/muut-maat/ruotsi/>] 27.4.2016.

Eläketurvakeskus: Taustat ja historia. [<http://www.elakeuudistus.fi/tavoitteet-ja-taustat/taustat-ja-historia.html>] 3.3.2016.

Eläketurvakeskus: Tilasto TyEL:n varoista ja rahavirroista. Päivitetty 3.6.2016. [<http://www.etk.fi/tutkimus-tilastot-ennusteet/tilastot/tyoelakkeiden-rahoytus/tyeln-elake-varat-rahavirrat/>] 12.09.2016.

Eläketurvakeskus: Työ- ja kansaneläkemeno eläkelajeittain. [<http://tilastot.etk.fi/Dialog/SaveShow.asp>] 2.5.2016.

Eläketurvakeskus: Työeläke- ja kansaneläkelainsäädännössä tapahtuneita keskeisimpiä muutoksia vuosina 1956-2004. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106563/Kenraali_Kirsi.pdf?sequence=1] 30.4.2016.

Eläketurvakeskus: Työeläkkeensaajat vuosina 1981-2015. [<http://tilastot.etk.fi/Dialog/SaveShow.asp>] 2.5.2016.

Eläketurvakeskus: Yrittäjän työtulo-opas. Päivitetty 1.1.2016. [https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/compilation.faces?folder_id=200649] 5.3.2016.

Eläketurvakeskus: Yrittäjän vakuutus perustuu YEL-tuloon. Päivitetty 3.2.2016. [<http://www.etk.fi/fi/service/yel-yritt%C3%A4j%C3%A4t/237>] 5.3.2016.

Europa.eu: Ranska. [http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/france/index_fi.htm] 3.7.2016.

Europa.eu: Ruotsi. [http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/sweden/index_fi.htm#goto_0] 27.4.2016.

Europa.eu: Yhdistynyt kuningaskunta. [http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/unitedkingdom/index_fi.htm] 28.6.2016.

Gov.uk: Contracted out of the State Pension. Päivitetty 6.4.2016. [<https://www.gov.uk/contracted-out>] 13.6.2016.

Gov.uk: Income tax. Päivitetty 23.5.2016. [<https://www.gov.uk/income-tax/how-you-pay-income-tax>] 28.6.2016.

Gov.uk: National Insurance. Päivitetty 6.4.2016. [<https://www.gov.uk/national-insurance/overview>] 28.6.2016.

Gov.uk: Pension Credit, eligibility. Päivitetty 13.5.2016. [<https://www.gov.uk/pension-credit/eligibility>] 5.6.2016.

Gov.uk: Pension Credit. Päivitetty 13.5.2016. [<https://www.gov.uk/pension-credit/overview>] 5.6.2016.

Gov.uk: The basic State Pension. Päivitetty 6.4.2016. [<https://www.gov.uk/state-pension/eligibility>] 5.6.2016.

Gov.uk: The new State Pension. Päivitetty 15.4.2016. [<https://www.gov.uk/new-state-pension>] 5.6.2016.

Gov.uk: Understanding additional State Pensions. [<https://www.nidirect.gov.uk/articles/understanding-additional-state-pension>] 12.6.2016.

KPA Pension: Kap-KL är tjänstepensionen inom kommun och landsting. [<http://www.kpa.se/privatperson/kund-hos-oss/tjanstepension/kap-kl/>] 29.4.2016.

Kela: Eläkeikä lähestyy. Päivitetty 30.6.2014. [<http://www.kela.fi/elakeika-lahestyy>] 1.3.2016.

Kela: Kelan tärkeät vuosiluvut. Päivitetty 19.10.2012. [<http://www.kela.fi/historia>] 30.4.2016.

Kela: Takuueläke. Päivitetty 1.1.2016. [<http://www.kela.fi/takuuelake>] 1.3.2016.

Pensionmyndigheten: Antal pensioner och pensionstagare med ålderspension/äldreförsörjningsstöd i december 2014. [<http://www.pensionsmyndigheten.se/23006.html>] 28.4.2016.

Pensions Policy Institute: Private pensions, Table 14. [<http://www.pensionspolicyinstitute.org.uk/pension-facts/pension-facts-tables/private-pensions-table-14>] 16.6.2016.

Pensions Policy Institute: Private pensions, Table 15. [<http://www.pensionspolicyinstitute.org.uk/pension-facts/pension-facts-tables/private-pensions-table-14>] 16.6.2016.

Service-Public.fr: CSG et CRDS sur les revenus d'activité et de remplacement. Päivitetty 23.5.2016. [<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2971>] 3.7.2016.

Service-Public.fr: Plan d'épargne pour la retraite collective (Perco). Päivitetty 1.1.2016. [<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F10260>] 4.7.2016.

Service-Public.fr: Plan d'épargne retraite populaire (Perp). Päivitetty 14.5.2015. [<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F10259>] 4.7.2016.

Statistiska centralbyrån: Befolkningsutveckling 1979-2015. Päivitetty 22.2.2016. [http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Helarsstatistik---Riket/26046/] 27.4.2016.

Statistiska centralbyrån: Privat pensionssparande 2014. Päivitetty 4.2.2014. [http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Hushallens-ekonomi/Inkomster-och-inkomstfordelning/Inkomster-och-skatter/Aktuell-pong/302201/Skatter/Riket/303801/] 27.4.2016.

TELA: Kysymyksiä ja vastauksia eläkeuudistuksesta 2017. Päivitetty 8.9.2015. [<http://www.tela.fi/eläkeuudistus>] 2.3.2016.

TELA: Kysymyksiä ja vastauksia eläkekatosta. Päivitetty 30.12.2015. [<http://www.tela.fi/eläkekatto>] 1.3.2016.

TELA: Suomalaisten oma työeläkejärjestelmä. [http://www.tela.fi/tyoelakeala/tyoelakejarjestelma#tyoelake_kertyy_tyosta] 1.3.2016.

The Pensions Archive trust: Medieval and early modern periods. [<http://www.pensionsarchive.org.uk/84/>] 28.6.2016.

The Pensions Archive trust: State pensions. [<http://www.pensionsarchive.org.uk/76/>] 28.6.2016.

The Pensions Archive trust: Twentieth century occupational schemes. [<http://www.pensionsarchive.org.uk/82/>] 28.6.2016.

The University of Michigan Library: Retirement in France in the Early Twentieth Century: From Suspicion to the "French Model". [<http://quod.lib.umich.edu/w/wsfn/0642292.0033.020?rgn=main;view=fulltext>] 24.8.2016.

Tilastokeskus: Liitetaulukko 1. Vastasyntyneiden ja 65-vuotiaiden elinajanodote sukupuolen mukaan 1971-2014. Päivitetty 23.10.2015. [http://www.stat.fi/til/kuol/2014/01/kuol_2014_01_2015-10-23_tau_001_fi.html] 2.5.2016.

Tilastokeskus: Nuorten osuus väestöstä uhkaa yhä pienentyä. Päivitetty 30.10.2015. [http://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html] 23.8.2016.

Tilastokeskus: Palkansaajien mediaaniansio 2928 euroa kuukaudessa vuonna 2013. Päivitetty 14.10.2014 [http://www.stat.fi/til/pra/2013/pra_2013_2014-10-14_tie_001_fi.html] 16.8.2016.

Tilastokeskus: Tuloerot Euroopan maissa. Päivitetty 25.5.2016. [http://www.stat.fi/til/tjt/2014/04/tjt_2014_04_2016-05-25_kat_003_fi.html] 15.8.2016.

Työeläke: Kansaneläke ja takuueläke. Päivitetty 22.12.2015. [<https://www.tyoelake.fi/fi/nainelakemuodostuu/mikatyoelakeon/kansanelakejatakuuelake/Sivut/default.aspx>] 24.4.2016.

Työeläke: Osa-aikaeläke keventää työuran loppupäätä. Päivitetty 27.10.2015. [<https://www.tyoelake.fi/fi/erilaisiaelakkeita/osaikaelake/Sivut/default.aspx>] 2.3.2016.

Työeläke: Miten eläke lasketaan? Päivitetty 27.10.2015. [<https://www.tyoelake.fi/fi/nainelakemuodostuu/paljonkosaanelaketta/mitenelakelasketaan/Sivut/default.aspx>] 1.3.2016.

Työeläke: Työkyvyttömyyseläke antaa turvaa työkyvyn heiketessä. Päivitetty 7.12.2015. [<https://www.tyoelake.fi/fi/erilaisiaelakkeita/tyokyvyttomyyselake/Sivut/default.aspx>] 2.3.2016.

Verohallinto: Työnantajan ottamat vapaaehtoiset eläkevakuudet. Päivitetty 25.3.2010. [[https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Tyonantajat_ja_tyonte-kijat/Tyonantajan_ottamat_vapaaehtoiset_elakev\(12314\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Tyonantajat_ja_tyonte-kijat/Tyonantajan_ottamat_vapaaehtoiset_elakev(12314))] 7.3.2016.

Yle: Suomalainen eläke on Euroopan keskitasoa. Päivitetty 19.2.2014. [http://yle.fi/uutiset/suomalainen_elake_on_euroopan_keskitasoa/7095047] 20.8.2016.

Virallislähteet

HE 309/1993 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 9/2012 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle eläkelaitosten vakavaraisuutta koskevien säännösten muuttamiseksi.

HE 153/2014 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläkkeiden ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2015 indeksitarkistuksista sekä laeiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 9 §:n muuttamiseksi.

HE 16/2015 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle työeläkejärjestelmää koskevan lainsäädännön muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

ILO Yleissopimus nro C102/1952, Sosiaaliturvan vähimmäisehtoja koskeva sopimus.

KK725/2000 vp, Kirjallinen kysymys 725/2000 vp Minimi- ja enimmäiseläkejärjestelmän luominen.

KK 1068/2009 vp, Kirjallinen kysymys 1068/2009 vp Eläkekaton asettaminen.

KK 696/2013 vp, Kirjallinen kysymys 696/2013 vp Eläkekatto.

KK 1240/2014 vp, Kirjallinen kysymys 1240/2014 vp Eläkekaton saaminen osaksi työeläkejärjestelmää.

PeVL 60/2002 vp, Perustuslakivaliokunnan lausunto 60/2002 vp Hallituksen esityksestä eläkelainsäädännön muuttamiseksi.

PeVL 30/2005 vp, Perustuslakivaliokunnan lausunto 30/2005 vp Hallituksen esityksestä työntekijän eläkelainsäädännön ja eräiksi siihen liittyvistä laeiksi.

TAA 532/2013 vp, Talousarvioaloite 532/2013 vp, Määrärahan osoittaminen selvitystyöhön eläkekaton saamiseksi Suomessa.

Kuviot

Kuvio 1. Eläkkeensaajien kokonaiseläkejakauma 31.12.2015.....	71
Kuvio 2. Eläke Euroopan maissa 2014.....	72
Kuvio 3: Suhteelliset tuloerot Euroopan maissa vuonna 2013, Gini-indeksi (%).	73

Taulukot

Taulukko 1. Lakisääteisen työeläkejärjestelmän eläkepalkkakatto ja eläkekatto eräissä maissa (2014).....	43
Taulukko 2. Eläkepalkkakaton taso lakisääteisessä eläkejärjestelmässä eräissä maissa vuonna 2012, prosenttia keskipalkasta.....	45
Taulukko 3. Eläkepalkkakattoja soveltavat maat, joissa katon ylittävältä osalta peritään vakuutusmaksua.....	46
Taulukko 4. Esimerkkilaskelma eläkepalkkakaton rajaamista palkkasummista sekä henkilöt, joita rajaus koskisi.....	75